

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์)
ปริญญา

สังคมวิทยาประยุกต์	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขา	ภาควิชา
เรื่อง	ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขะภูมิ จังหวัดสุรินทร์ Social Capital as an Important Factor Supporting the Success of the Agricultural Women Group: A Case Study of the Ban Pratun Agricultural Women Group at Tambon Tael Amphoe Sikhoraphum, Changwat Surin
نامผู้วิจัย	นายธีรเดช ชำนาญกิจ
ได้พิจารณาเห็นชอบโดย	
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	(อาจารย์อรนัลดา ชินศรี, Ph.D.)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	(รองศาสตราจารย์ปภาณี จิตวัฒนา, ศก.ม., ก.ม.)
หัวหน้าภาควิชา	(อาจารย์ธนารดี คำยา, M.A.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสikhoraphum จังหวัดสุรินทร์

Social Capital as an Important Factor Supporting the Success of the Agricultural Women Group:
A Case Study of the Ban Pratun Agricultural Women Group at Tambon Tael
Amphoe Sikhoraphum, Changwat Surin.

โดย

นายธีรเดช ชำนาญกิจ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์)

พ.ศ. 2555

ธีรเดช ชำนาญกิจ 2555: ทูทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร:
ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์) สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์อรนัฏดา ชินศรี, Ph.D. 179 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงระดับทุนทางสังคม (ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ
ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือ
องค์กรภายนอก) ที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน
จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสัมภาษณ์ของสมาชิกกลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรภายในกลุ่มทุกคน จำนวน 87 คน ใช้การวิเคราะห์ สหสัมพันธ์และค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Correlation Coefficient: r) และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
หลัก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนอยู่ใน
ระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูล
ข่าวสาร และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก 2) ผลการทดสอบปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนพบว่า ทุนทางสังคม
ด้านผู้นำ มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกลุ่มในระดับมาก ส่วนด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน
มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง สำหรับด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านเครือข่ายและด้านการได้รับการสนับสนุนจาก
บุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกลุ่มในระดับต่ำ ทุกด้านมีความสัมพันธ์ในทิศ
ทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.839, 0.723, 0.578, 0.437, 0.412 และ 0.398 ตามลำดับ โดยมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Teeradet Chumnarnkit 2012: Social Capital as an Important Factor Supporting the Success of the Agricultural Women Group: A Case Study of the Ban Pratun Agricultural Women Group at Tambon Tael Amphoe Sikhoraphum, Changwat Surin. Master of Arts (Applied Sociology), Major Field: Applied Sociology, Department of Sociology and Anthropology. Thesis Advisor: Mrs. Oranutda Chinnasri, Ph.D. 179 pages.

The purposes of this research were 1) to study the level of social capital (leader, trust, reciprocity, network, information and person or external organizations, supports) supporting the success of the Ban Pratun agricultural women group, Tambon Tael, Amphoe Sikhoraphum, Changwat Surin. and 2) to study the relationship between social capital and the success of the Ban Pratun Agricultural Women Group by interviewing all members of the group, totally 87 people and using the analysis descriptive statistics, correlation coefficient of simple (Correlation Coefficient: r) and qualitative information obtained from key informants' interviews.

The results showed that 1) social capital supporting the high success of the Ban Pratun Agricultural Women Group were leader, trust, reciprocity, network, information and person or external organizations' support. 2) factors affecting the relationship between social capital and the success of the Ban Pratun Agricultural Women Group were discovered that the leader was highly related to the success of the group. Trust and reciprocity were moderately correlated. For the information, the network and person or external organizations' support, they were tied to the low success of the group. The correlation coefficient (r) was 0.839, 0.723, 0.578, 0.437, 0.412 and 0.398 respectively with statistical significance at the 0.01 level.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยการดูแลที่เต็มเปี่ยมด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดร. อرنัดดา ชินศรี และ รองศาสตราจารย์ ปภาณี ฐิติวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนะแนวทาง ตรวจสอบความถูกต้อง เพิ่มประเด็นที่มีความสำคัญ และให้กำลังใจตั้งแต่เริ่มดำเนินการ จนกระทั่งแล้วเสร็จ

รองศาสตราจารย์ ดร. พิมลพรรณ อิศรภักดี ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสวัตร ฌ กลาง ประธานคณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง ตรวจสอบความถูกต้องในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทุกท่านที่ให้ความรู้ และประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ และเก็บแบบสอบถาม

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้กำเนิด อบรมเลี้ยงดู ให้โอกาสและกำลังใจในการศึกษา รวมถึงรุ่นพี่ เพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา จนประสบความสำเร็จในที่สุด คุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์นี้ขอมอบแด่คุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ธีรเดช ชำนาญกิจ

เมษายน 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคม	8
แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ	27
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
กรอบแนวคิดในการศึกษา	42
สมมติฐานในการวิจัย	43
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	44
วิธีการและอุปกรณ์	44
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	44
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	45
การทดสอบเครื่องมือ	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	49
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์	52
ผลการศึกษา	52
ข้อวิจารณ์	85
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	110
สรุปผลการศึกษา	110
ข้อเสนอแนะ	116
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	118
ภาคผนวก	125
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	126
ภาคผนวก ข ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน	143
ภาคผนวก ค แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	152
ภาคผนวก ง ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน	171
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	179

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของประชากร	55
2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้าน ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านผู้นำ	59
3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ	62
4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน	64
5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่าย	66
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร	68
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการได้รับการ สนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก	70
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในทุนทางสังคมของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในภาพรวม	72

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จในการจัดการ และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	73
10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จในด้านความพึงพอใจ ของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	75
11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	78
12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในความสำเร็จของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในภาพรวม	80
13	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านผู้นำกับความสำเร็จของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	81
14	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจกับความสำเร็จ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	82
15	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	82

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านเครือข่ายกับความสำเร็จของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	83
17	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารกับความสำเร็จของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	83
18	ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคล หรือองค์กรภายนอกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	84

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	42
ภาพผนวกที่		
1	คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน	172
2	การสาวไหมแบบพื้นบ้าน	172
3	การฟอกและย้อมสี	173
4	การตีเกลียวเส้นไหม	173
5	การกรอไหม	174
6	การตั้งหลอดไหมและการจูงไหม	174
7	การม้วนไหม	175
8	การเก็บตะกอ	175
9	การทอผ้า	176
10	ผ้าไหมลายโสร่งทางกระรอก	176
11	การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามตลาดนัดทั้งขายปลีก และขายส่ง	177

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพผนวกที่		หน้า
12	การรับพระราชทานสร้อยรางวัลชนะเลิศที่ 1 ในการประกวดผ้าไหม จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ องค์ประธานมูลนิธิ ส่งเสริมศิลปาชีพ	177
13	รางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประเภทกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประจำปี 2553 จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	178

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของประเทศไทยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา จนกระทั่งถึงวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปีพุทธศักราช 2540 อันเนื่องมาจากการนำพาประเทศไปสู่ความทันสมัย เช่นเดียวกับชาติตะวันตก ส่วนหนึ่งได้รับแรงกระตุ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ที่เน้นการสร้างขยายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเป็นหลัก (อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ, 2541) ซึ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจในครั้งนั้นเป็นการขยายตัวแบบฟองสบู่ อันเนื่องมาจากช่องว่างของการออมกับการลงทุนอยู่ในระดับสูง ประกอบกับในการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยียังต้องพึ่งพิงจากต่างประเทศ โดยจะต้องนำเข้าสินค้าประเภทเทคโนโลยีซึ่งเป็นทุนในการดำเนินการ (ภมรรัตน์ สุธรรม, 2546) เศรษฐกิจแบบทุนนิยมในสมัยนั้นได้สร้างความแตกต่างในรายได้ระหว่างเมืองกับชนบท ความร่ำรวยกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มเดียวขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยากจน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) ปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการละเลยของภาครัฐในการดูแลภาคการเกษตร เพราะการเกษตรเป็นรากฐานที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นทั้งแหล่งรองรับแรงงานและแหล่งอาหารเลี้ยงพลเมืองโลก เป็นพื้นฐานนำไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่ชาติทุกๆด้าน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจน อันสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเท่าที่ควรจนกระทั่งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว

จากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจนี้ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีแนวพระราชดำริเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานไว้ตั้งแต่ 14 กรกฎาคม 2517 จนกระทั่งได้นำมาสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ที่น่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของเกษตรกรรม (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา, 2550) จากแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ประชาชนเริ่มหันกลับมาทำการเกษตรเพื่อการบริโภคมากขึ้นอันเป็นการสร้างพื้นฐานของการมีกินมีใช้ในครอบครัว อย่างไรก็ตามข้อจำกัดของมนุษย์ทุกคนไม่สามารถผลิตทุกอย่างทุกอย่างตามที่ตนต้องการได้ทั้งหมด ประกอบ

กับเกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจนและทำการเกษตรเพียงเพื่อยังชีพ ไม่มีอำนาจเข้มแข็งพอที่จะดำรงอยู่ได้ท่ามกลางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ดังนั้นการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรของชุมชนในการทำการเกษตรหรือผลิตสินค้าทางการเกษตรสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่หลากหลายจากที่เกษตรกรพบเจอ ดังที่กรมส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มกัน เป็นสถาบัน หรือ “องค์กรเกษตร” เพื่อให้เกษตรกรมีพลังอำนาจในการประกอบอาชีพ ความสามัคคีในกลุ่มสมาชิก ผู้ที่มีจุดต่อจะได้อะไรผู้มีส่วนได้เสียมากกว่า และจะช่วยให้การทำงานของกลุ่มหรือของสังคมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นการรวมตัวเป็นสถาบันเกษตรกรเกิดจากเกษตรกรที่มีวัตถุประสงค์ มีปัญหาและอาชีพคล้ายกันอยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงกันมารวมกัน เพื่อให้เกิดพลังอำนาจกลุ่ม และส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตร (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2546) ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีทั้งกลุ่มที่สามารถพัฒนาตนเองให้สำเร็จตามเป้าหมายและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การที่จะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการในการชี้วัดความสำเร็จ เช่น มีเงินทุนที่เพิ่มขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มบนพื้นฐานแห่งความไว้วางใจ ความเข้มแข็งของผู้นำ ฯลฯ ในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ก้าวหน้าประสบความสำเร็จนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะส่งผลเกี่ยวเนื่องช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติดีขึ้นได้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม กล่าวคือหากประเทศมีรากฐานทางการเกษตรที่เข้มแข็งตั้งแต่ระดับชุมชนซึ่งเป็นระดับพื้นฐานลำดับต้นในการผลิต ระดับต่อ ๆ ไปก็必将มีความเข้มแข็งตามไปด้วย

ทุนมิใช่หมายถึงเงินที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสิ่งของเพียงอย่างเดียว ที่จะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประสบความสำเร็จได้ ยังมีทุนอีกประเภทหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความสำเร็จได้เช่นกัน ทุนประเภทนั้นคือ ทุนทางสังคม ดังที่ Coleman (1988) อธิบายไว้ว่า ทุนทางสังคมเป็นชุดความสัมพันธ์หนึ่งระหว่างคน เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจบนฐานของความคาดหวังในสิ่งที่จะต้องใช้ร่วมกันเป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกันและการมีสำนึกของความไว้วางใจระหว่างกัน ซึ่งจากความหมายดังกล่าวเรียกว่า “ทุนทางสังคม” การที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะสามารถพัฒนาตนเองได้และมีมาตรฐานในการดำเนินงาน ต้องมีการบริหารจัดการภายในกลุ่มเป็นอย่างดี ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการกลุ่มมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังที่ วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ (2548, อ้างถึง World Bank, 1999) ได้อธิบายไว้ว่า ทุนทางสังคมเป็นทุนรูปแบบหนึ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนา นภาพกรณ์ หะวานนท์ และ พิสมัย รัตนโรจน์สกุล (2548) ได้ให้

ความเห็นว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมีทุนทางสังคมก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ที่เข้ามาสัมพันธ์ในหลายๆ ด้าน ที่สำคัญจะทำให้เกิดพลังในการต่อสู้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ช่วยให้คนได้สร้างสรรค์และพัฒนาความสามารถรวมทั้งเปิดโอกาสให้คนได้ทำหรือเข้าถึงสิ่งที่ต้องการได้ ซึ่งเป็นทุนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนเพื่อให้สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้

จากความสำคัญดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาถึงทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยผู้ศึกษาเลือก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้เวลาว่างจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก มารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมในรูปแบบของกลุ่มโดยกิจกรรมหลักของกลุ่มคือการทอผ้าไหม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีชื่อเสียงของจังหวัด จนสามารถสร้างรายได้อีกหนึ่งทางหนึ่งให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี โดยวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนมีรายได้เสริมในครัวเรือน ลดปัญหาการว่างงานที่เกิดจากการทำนา เนื่องจากการทำนาเพียงปีละหนึ่งครั้งทำให้เกษตรกรมีเวลาว่างหลายเดือน การรวมกลุ่มกันทำช่วยลดการอพยพไปขายแรงงานต่างถิ่น ทำให้เกิดการสร้างความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชน ทำให้สามารถพัฒนาคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษให้ถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังสืบต่อและยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้บุคคลที่สนใจ (มดิชน, 2553) นอกจากนี้กลุ่มยังได้รับรางวัลจากการประกวดผ้าไหม ณ พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนครหลายปีติดต่อกัน อีกทั้งยังได้รับรางวัลให้เป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับเขตประจำปี 2552 (จดหมายข่าว สสช. 4 ขอนแก่น, 2553) และรางวัลล่าสุดที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้รับการคัดเลือกคือ การเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับชาติ ประจำปี 2553 จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร, 2553) จากชื่อเสียงที่ทางกลุ่มได้รับทำให้บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาถึงระดับทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงทุนทางสังคมที่จะสามารถนำไปพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จได้ ด้วยการสร้างทุนทางสังคมบางประการที่ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้นไม่มี โดยการทำให้เกิดทุนทางสังคมขึ้นใหม่ ตลอดจนได้ทราบว่ามิทุนทางสังคมด้านใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ซึ่งผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้

บริหารงานส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานพัฒนาสถาบันเกษตรกรของอำเภอและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล ในการวางแผนการปรับปรุงและพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อเพิ่มทุนทางสังคมให้เกิดขึ้นในกลุ่มจนนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับทุนทางสังคม (ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก) ที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจในความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการของทุนทางสังคมเพื่อใช้เป็นรากฐานในการศึกษาปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์
2. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจถึงนิยามที่สำคัญนำไปสู่การศึกษาทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านเวลา

เดือนพฤศจิกายน 2553 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ 2555

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาส่งเสริมความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง แก้ไข ตลอดจนการส่งเสริม เพื่อพัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เรื่อง “ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์” โดยได้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

ทุนทางสังคม หมายถึง ทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ ที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ได้แก่ ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์

ผู้นำ หมายถึง ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ซึ่งหน้าที่เป็นผู้ควบคุม และประสานงานในกิจกรรมกลุ่ม

ความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อถือหรือความเชื่อมั่น ของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงความเชื่อมั่นในนโยบาย ทักษะกลยุทธ์ และความภักดีของสมาชิกที่มีต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

การต่างตอบแทนกัน หมายถึง การปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเอื้ออาทร การแบ่งปัน หรือการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่นในที่นี้หมายถึงสมาชิกทั้งภายในและภายนอกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

เครือข่าย หมายถึง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอธิบายพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานช่วยสนับสนุนต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งทางตรง และทางอ้อม

ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ข่าวสารที่สมาชิกในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนที่ได้รับการ การติดต่อ การได้รับฟัง หรือการได้เห็น จากสื่อต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกลุ่ม และเรื่องอื่นจากภายนอก โดยสื่อเหล่านี้ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ป้าย ประกาศ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ

การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก หมายถึง การได้รับการสนับสนุน ทั้งในรูปธรรม (เงินทุน วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ บุคลากร หรือนักวิชาการที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร) และนามธรรม (ความช่วยเหลือทางวิชาการ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร)

แม่บ้านเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรหญิง ภรรยาเกษตรกร หรือบุตรหลานของเกษตรกร ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไปและพ้นจากการเป็นสมาชิกยุวเกษตรกร ที่สนใจรวมตัวทำงานกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและปรับปรุงสภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร และความเป็นอยู่ให้มีรายได้ดี สุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความมั่นคงของชีวิตครอบครัว

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความสำเร็จในด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และความสำเร็จในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตั้งแต่การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับภายในกลุ่ม การวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทักษะในการผลิต การจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย การระดมเงินและสะสมเงินออมเข้ากลุ่ม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง ความพึงพอใจของสมาชิกในความรู้ความสามารถของ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การบริหารงานของกลุ่ม ความพึงพอใจในตัวเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ ตลอดจนมีความพึงพอใจในรายได้ที่กลุ่มได้รับและรายได้ที่สมาชิกได้รับจากกลุ่ม ความพึงพอใจในความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ความพึงพอใจในชื่อเสียงที่กลุ่มได้รับและ ความพึงพอใจในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง การที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เช่น การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม การผลิตสินค้า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

แนวความคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ
3. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการศึกษา
6. สมมติฐานในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม

“ทุนทางสังคม” หรือ “Social Capital” ได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในต่างประเทศเมื่อปี 1920 จากการอภิปรายของ Lyda Judson Hanifan ในหนังสือ “Rural School Community Centres” ซึ่งได้อธิบายถึงสิ่งต่างๆที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคน อาทิ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และ การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมระหว่างบุคคลหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคม (วรุณี โรมรัตนพันธ์, 2548)

ในประเทศไทยแนวคิดทุนทางสังคมได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก แต่ในความเป็นจริงพบว่าในสังคมมีสิ่งทีคล้ายคลึงกับแนวคิดทุนทางสังคมจากตะวันตกอยู่ก่อนแล้ว นักวิชาการไทยท่านแรกที่ทำให้ความสำคัญกับแนวคิดทุนทางสังคม คือ ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้สะท้อนถึงทุนทางสังคมของประเทศไทยมาจากแนวคิดสหกรณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาไทย (วรุณี โรมรัตนพันธ์, 2548) ต่อมานักวิชาการสำนักแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนที่สามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เกิดการร่วมมือช่วยเหลือกันจนแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จนในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund: SIF) ในประเทศไทยจึงเริ่มมีการใช้แนวคิดทุนทาง

สังคมอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในสังคมไทยโดยกล่าวถึงเรื่องของวัฒนธรรม ความเป็นชุมชน และองค์กรภาคประชาชน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “ทุนทางสังคม” คือความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของผู้คนในสังคมไทย ความเห็นอกเห็นใจกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน หรือความมีน้ำใจต่อกัน เป็นต้น (ณัฐภัทร สุนทรมิเสถียร, 2552)

การนิยามความหมายทุนทางสังคม

นักวิชาการหลายท่านทั้งในและต่างประเทศได้นิยามความหมายทุนทางสังคมที่แตกต่างกันตามสาขา ความสนใจและความเกี่ยวข้องในงานของตน การเข้าใจในความหมายทุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รู้ถึงแนวคิดทุนทางสังคมว่ามีหลากหลายมิติ

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ “ทุนทางสังคม” ได้อย่างชัดเจน ครอบคลุมในหลายลักษณะหลายมิติ จึงแบ่งการศึกษาทุนทางสังคมเป็น 2 ส่วน คือทุนทางสังคมในทัศนะของตะวันตก และทุนทางสังคมในทัศนะของไทย ดังนี้

1. ทุนทางสังคมในทัศนะนักวิชาการตะวันตก

ทุนทางสังคม ถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1920 โดย Lyda J. Hanifan นักวิชาการด้านการศึกษา ชาวสหรัฐอเมริกา โดย Hanifan ซึ่งอธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคน เช่น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมระหว่างบุคคลหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคม และต่อมาก็ได้มีนักวิชาการอีกหลายท่านพูดถึงแนวคิดนี้ แต่ Pierre Bourdieu, James Coleman และ Robert D. Putnam เป็นผู้จุดประกายให้เห็นภาพของทุนทางสังคมชัดเจนขึ้น เริ่มจาก Pierre Bourdieu นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้ศึกษาสังคมในประเทศฝรั่งเศส และพัฒนาแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมระหว่างปี 1970 – 1980 แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก ในเวลาต่อมา James Coleman นักสังคมวิทยาชาวสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาแนวคิดทางด้านสังคมวิทยา และเศรษฐศาสตร์ภายใต้ทฤษฎีการกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล (Rational Action) ที่ได้รับอิทธิพลความคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามแนวคิดทุนทางสังคมเป็นที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นในงานของ Robert D. Putnam นักวิชาการสาขานโยบายสาธารณะชาวสหรัฐอเมริกาทำให้แนวคิดทุนทางสังคมแพร่หลายมากขึ้น (John Field, 2003) โดย Robert Putnam ศึกษากระบวนการประชาสังคมในประเทศอิตาลีกว่า 2 ทศวรรษและกล่าวว่าทุนทางสังคมเป็นวาทกรรมส่วนหนึ่งที่อยู่ในชุดวาทกรรม “ประชา

สังคม” (Civil Society) หลังจากนั้นธนาคารโลก (The World Bank) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกล่าวถึงแนวคิดทุนทางสังคมและวิธีการพัฒนาบนฐานของทุนทางสังคมอย่างจริงจัง เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2548)

จากการพิจารณาแนวคิดทุนทางสังคมในทัศนะของนักวิชาการตะวันตกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติทางสังคม มิติทางการปกครอง และมิติทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1.1 มิติทางสังคม

ทุนทางสังคม คือระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ปฏิบัติต่อกันในทางที่ดีแล้วทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2549) นักคิดที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่

Hirschman (n.d. cited in Putnam, 1993) กล่าวว่า “ความไว้วางใจ” (Trust) เป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ เป็น “ทรัพยากรทางศีลธรรม” (Moral Resources) เป็นแหล่งทรัพยากรที่ยังใช้ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ไม่ลดลงหรือหมดไป แต่หากไม่ใช้ทรัพยากรนี้จะลดลง และสิ่งที่สะสมอยู่ในทุนทางสังคม คือ บรรทัดฐานแห่งการพึ่งพาอาศัยกัน ความไว้วางใจ และการเป็นเครือข่ายของพลเมือง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดพลังเพิ่มขึ้น เช่น เมื่อคน 2 คน ไว้วางใจกัน เขาก็จะมีความเชื่อมั่นในกันและกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

เช่นเดียวกับ Lyda J. Hanifan (1920 อ้างใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2549) ที่มองว่าทุนทางสังคมเกิดขึ้นและพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันเช่น การสร้างมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคมขึ้น

Pierre Bourdieu (1983 อ้างใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2549) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยเขาได้พัฒนาแนวคิดทุนทางสังคมตั้งแต่ทศวรรษ 1970 และ 1980 โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องชนชั้น ซึ่งได้แบ่งทุนออกเป็น 3 ประเภท คือ ทุนเศรษฐกิจ ได้แก่ เงิน ทรัพย์สิน ทุนวัฒนธรรม เช่น สีนัยทางวัฒนธรรม รวมถึงความรู้ทางศิลปะ และประกาศนียบัตรทางการศึกษา และทุนทางสังคม โดย Bourdieu ได้นิยามทุนทางสังคมว่า

ทุนทางสังคม เป็นแหล่งรวมความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มและเครือข่ายทางสังคม อาสาสมัคร ความเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกกลุ่มเป็นทุนทางสังคม เพราะเป็นแหล่งของการรวมการคบค้าสมาคมของสมาชิก ดังนั้น ทุนทางสังคมในทัศนะของ Bourdieu จึงเป็น Collective Phenomenon ความเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อทุนประเภทอื่นหลายด้าน และการจัดรูปแบบองค์กรระบบราชการ เป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนทุนทางสังคมเชิงปริมาณ (จำนวนสมาชิกในองค์กร) ให้เป็นเชิงคุณภาพ (ประสิทธิภาพขององค์กร) การสร้างองค์กรในลักษณะนี้ก่อให้เกิดการสมานฉันท์ (Solidarity) ขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร ก่อให้เกิดความเป็นสถาบัน การสร้างสมาคมอาสาสมัครต่าง ๆ จึงเป็นทั้งกลยุทธ์ระดับปัจเจก และส่วนรวมในการลงทุนเพื่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ซึ่งนั่นคือการสะสมทุนทางสังคมนั่นเอง ทั้งนี้ทุนทางสังคมสามารถส่งต่อไปยังบุคคลอื่น ซึ่งประกอบด้วย การยอมรับ (Recognition) ความนับถือ (Respect) และความเป็นชุมชน (Community) และส่วนที่เป็นวัตถุนิยม (Objectivism) คือ การได้รับการยอมรับจากองค์กร

สรุปได้ว่า Bourdieu กล่าวถึงทุนทางสังคมในแง่ของการทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่เป็นประโยชน์ กล่าวคือ ทุนทางสังคมเป็นผลรวมของทรัพยากรที่มีศักยภาพที่ทำให้ปัจเจกชนได้เข้าไปเป็นสมาชิกของเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทำให้คนมีความนึกถึงซึ่งกัน

James S. Coleman (1988) เป็นนักวิชาการทางสังคมวิทยาในมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้ชี้ให้เห็นมุมมองของทุนทางสังคม โดยได้เขียนบทความเกี่ยวกับทุนทางสังคม ชื่อ “*Social Capital in The Creation of Human Capital*” โดยนิยามว่า ทุนทางสังคมเป็นเรื่องของโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้บุคคลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันทำกิจกรรม ซึ่งทุนทางสังคมนี้ ต่างไปจากทุนอื่น ๆ ทุนทางสังคมเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นเรื่องของข้อมูลข่าวสาร ในบทความของ Coleman ได้ยกตัวอย่าง ตลาดค้าส่งเพชรในนิวยอร์ก เขาพบว่า ระบบของตลาดอยู่ได้ ไม่ใช่เพราะบริษัทประกัน แต่อยู่ได้เพราะระบบความไว้วางใจ (Trusty System) ซึ่งระบบนี้ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่เหนียวแน่น (Close Ties) ความเป็นครอบครัว ความเป็นชุมชน และความเกี่ยวข้องใกล้ชิดในศาสนาหรือความเชื่อเดียวกัน (Religions Affiliation) และหากลูกค้ามาซื้อของในร้านแล้วร้านนั้นไม่มีสินค้านั้นแล้ว คนขายก็จะไปนำสินค้าจากร้านอื่นมาให้ เนื่องจากชุมชนตลาดแห่งนั้นเป็นชุมชนเครือญาติและมีความเป็นเพื่อนสูง และจากการศึกษายังพบว่า บุคคลที่อยู่ในแวดวงการตลาดค้าเพชรนี้มีที่อยู่อาศัยในละแวกบ้านเดียวกันและดำเนินธุรกิจระบบเดียวกัน Coleman กล่าวว่า หากวงการค้าเพชรไม่มีระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหนียวแน่น วงการนี้

จำเป็นต้องใช้ระบบการประกันในตลาดสินค้าของเขา Coleman เห็นว่าหากบุคคลมีใจร่วมที่เหมือนกัน เช่น มาจากสถาบันการศึกษาเดียวกัน มีความเชื่อในศาสนาเดียวกัน เป็นกลุ่มชุมชนเดียวกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการสร้าง “ความสัมพันธ์” ที่ดี และยั่งยืน

Coleman อธิบายไว้ว่า หน้าที่หลักของทุนทางสังคม คือ การสร้างค่านิยมในสังคม ซึ่งเป็นค่านิยมของสังคมที่เสมือนเป็นทรัพยากรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ทุนทางสังคมเป็นสิ่งในการสร้างกระแสความตื่นตัวของสังคม สร้างความเคลื่อนไหวทางสังคมได้

Coleman แบ่งทุนทางสังคมเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) พันธะที่ต้องทำ ความคาดหวัง และความไว้วางใจ ตัวอย่างความสัมพันธ์ในประเภทนี้ เช่น กรณี A ได้ทำบางสิ่งบางอย่างให้กับ B และหวังผลตอบแทนในอนาคต เพื่อให้ B เกิดพันธะหน้าที่ที่ต้องกระทำตามความคาดหวังของ A ซึ่ง B ก็จะต้องทำพันธะหน้าที่นั้นในอนาคต กรณีนี้ Coleman ได้ยกตัวอย่างของตลาดค้าเพชรดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นความสัมพันธ์รูปแบบนี้ เป็นโครงสร้างที่แต่ละบุคคลมีความรู้สึกพึงพอใจและมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลไว้วางใจกันและกัน รูปแบบของทุนทางสังคมประเภทนี้ขึ้นอยู่กับ 2 องค์ประกอบ คือ 1) ความไว้วางใจในสภาพแวดล้อมเดียวกัน และ 2) มีพันธะหน้าที่ผูกพันกัน เกี่ยวข้องที่ต้องร่วมมือกัน

2) ช่องทางข้อมูลข่าวสาร ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดช่องทางของข้อมูลข่าวสาร เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทหนึ่ง เนื่องจากการรับข้อมูลข่าวสารของบางคนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารโดยตรง แต่จะรับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน

3) บรรทัดฐานและการควบคุมทางสังคม การมีบรรทัดฐานร่วมกันในสังคม ถือเป็นการสร้างพลังทางสังคม ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมประเภทหนึ่ง ซึ่งบรรทัดฐานได้รับแรงเสริมจากสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ รางวัลและความสนใจต่าง ๆ ที่ทำขึ้นเพื่อครอบครัวยุคใหม่ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมในสังคมที่มีบรรทัดฐานร่วมกันจะเป็นการควบคุมทางสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น สังคมที่มีบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกันสูง บุคคลต่าง ๆ จะสามารถออกมาเดินนอกบ้านในเวลากลางวันได้อย่างปลอดภัย ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

Coleman ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ทุนทางสังคมไม่เหมือนกับทุนทางทรัพยากรมนุษย์หรือทุนทางกายภาพ เนื่องจากทุนพวกนั้นเป็นทุนส่วนบุคคล แต่ทุนทางสังคมจะต้องเป็นเรื่อง

เกี่ยวกับส่วนรวมของชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยรวม ไม่ใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มองค์กร หรือชุมชนบางแห่งไม่ได้ยู่รอดเพียงการสนับสนุนด้านการเงินเท่านั้นแต่อยู่ได้อย่างมั่นคงด้วยความซื่อสัตย์ ทูททางสังคมถูกสร้างขึ้นจากการกระทำของมนุษย์และระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากจะวัดได้ในเชิงปริมาณ จากการศึกษาแนวคิดทุนทางสังคมในมุมมองของ Coleman สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) Coleman ให้คำนิยาม “ทุนทางสังคม” ว่าเป็นเรื่องของโครงสร้างทางสังคมเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อให้บุคคลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมมือกันทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งยังเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร และเป็นเรื่องของความไว้วางใจบนฐานความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ได้แก่ ความเป็นครอบครัว ความเป็นชุมชนเดียวกัน และการมีความเชื่อร่วมกัน

2) Coleman แบ่งทุนทางสังคม เป็น 3 ประเภท คือ

2.1) ความผูกพันหรือพันธะที่ต้องทำ ความคาดหวัง ความไว้วางใจ

2.2) ช่องทางข้อมูลข่าวสาร

2.3) บรรทัดฐานและการควบคุมทางสังคม

3) หน้าที่หลักของทุนทางสังคม คือ การสร้างค่านิยมในสังคม ซึ่งเป็นค่านิยมที่นำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในสังคม

4) ทุนทางสังคมถูกสร้างขึ้นจากการกระทำของ มนุษย์และระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์

5) ความแตกต่างระหว่างทุนทางสังคมกับทุนประเภทอื่น ๆ คือ ทุนทางสังคมไม่ใช่ทุนส่วนบุคคล แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมของชุมชน ไม่ใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเฉพาะ

6) Coleman ให้ความสำคัญว่า หากบุคคลมาจากจุดร่วมที่เหมือนกัน เช่น กลุ่มชุมชนเดียวกัน สถาบันการศึกษาเดียวกัน ความเชื่อทางศาสนาเดียวกัน หรือมีบางสิ่งบางอย่าง

ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการสร้าง “ความสัมพันธ์ที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน”

Carroll (2001) ได้อธิบายไว้ว่าทุนทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าปัจเจกที่แยกตัวมาปฏิบัติเพียงผู้เดียว ความสัมพันธ์ที่ว่่านั้นคือ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร และการต่างตอบแทน

Field (2003) สรุปแนวคิดทุนทางสังคมว่าเป็นเรื่องของ สัมพันธภาพในการติดต่อกับคนอื่นและรักษาความสัมพันธ์นั้นให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกนั้นทำให้เกิดค่านิยมร่วมกัน อันจะทำให้เกิดพลังที่จะบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ นอกจากนี้ Field ได้เสนอด้านลบของทุนทางสังคมด้วยว่า หากมีอคติ ความลำเอียง และจำกัดวงของความไว้วางใจให้อยู่แต่เพียงเครือข่ายทางสังคมของตนมากเกินไป จะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ถูกกีดกัน ของการเข้าถึงประเภทของเครือข่ายนั้น ๆ ได้เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเพศสภาพ เป็นต้น

Herrerros (2004) กล่าวถึงความสัมพันธ์ในลักษณะของความไว้วางใจ เป็นกลไกที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย อันได้แก่ พันธะการต่างตอบแทนกันที่เกิดจากความไว้วางใจต่อกัน และข้อมูลข่าวสารที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดทุนทางสังคมของ Pierre Bourdieu

1.2 มิติทางการปกครอง

ทุนทางสังคมสามารถนำไปพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยได้ นักคิดในกลุ่มนี้ได้แก่ Robert D. Putnam นักวิชาการสาขานโยบายสาธารณะ ชาวสหรัฐอเมริกา มองว่าทุนทางสังคมช่วยให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มผลประโยชน์ โดย Putnam ได้อธิบายว่า ทุนทางสังคมช่วยให้เกิดการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ดี เพราะทุนทางสังคมช่วยให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายภาคพลเมืองที่มีความไว้วางใจกัน มีบรรทัดฐานการต่างตอบแทนกัน มีการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ (วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์, 2548)

Putnam, 1993 เป็นบุคคลที่ทำให้แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมนำไปสู่การถกเถียงกันในปัจจุบัน โดยเขามองว่า ทุนทางสังคมประกอบด้วย ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) ซึ่งทุนทางสังคมจะมีผลสำเร็จได้ เมื่อความร่วมมือนั้นมีการประสานสัมพันธ์ มีการเชื่อมโยงกัน และมีความไว้วางใจต่อกัน โดย Putnam ใช้ทุนทางสังคมในการอธิบาย

ถึง การกระทำอันก่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เขาได้ศึกษาหมู่บ้านในอิตาลีตอนใต้ในช่วงปี ทศวรรษ 1970 และอธิบายว่าภายในกลุ่มหนึ่ง ๆ มีสิ่งที่ยึดโยง (Bonding) ระหว่างสมาชิกในกลุ่มอยู่ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมภายในกลุ่มนั้นๆ กลุ่มเหล่านั้นจะมีการติดต่อ ประสานสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มให้เกิดขึ้น (Bridging) นั่น คือลักษณะของการสร้างเครือข่ายนั่นเอง ซึ่งสามารถใช้ทุนทางสังคมในกลุ่มและเครือข่ายนี้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสรรค์ประชาสังคมอันจะ นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น

Putnam ยังได้เชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญของการตระหนักในภาระหน้าที่ที่แต่ละ คนมีต่อสังคมของตน โดยมีความมุ่งมั่นในการเข้าไปช่วยในกิจการสาธารณะต่างๆ ซึ่งเรียกว่า “Civic Engagement” หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ประชาชน/พลเมืองหรือตัวแทนที่เขาไว้วางใจ ให้เข้าไปมีส่วนร่วม และความทุ่มเทในเรื่องของส่วนรวม หรือกล่าวโดยทั่วไปว่า Civic Engagement นำไปสู่ทุนทางสังคมและความสำเร็จทางการพัฒนาผ่านช่องทางการถกเถียงของประชาชน ผ่านตัว ผู้แทนประชาชน ซึ่งแนวคิดเรื่อง Civic Engagement คล้ายคลึงกับเรื่อง จิตสำนึกสาธารณะ (Putnam, 1993)

1.3 มิติทางเศรษฐกิจ

ทุนทางสังคมช่วยให้เกิดการทำธุรกิจมีความราบรื่น นักคิดในกลุ่มนี้ได้แก่ Francis Fukuyama อธิบายถึงทุนทางสังคมในมุมมองทางเศรษฐกิจว่า ทำให้เกิดการลดต้นทุนในขั้นตอน การทำสัญญาในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีความไว้วางใจกัน เชื่อสัจต่อกัน หากทุกฝ่ายยึด มั่นในลักษณะดังกล่าวก็ไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินและเวลาในการทำสัญญาที่ยุ้งยากซับซ้อน (วรวิดิ โรมรัตน์พันธ์, 2549)

Fukuyama (1999) กล่าวว่าทุนทางสังคมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง เครือข่าย โดยอาศัยบรรทัดฐานความไว้วางใจ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ จะช่วยลดปัญหา ความขัดแย้ง และส่งเสริมการใช้สันติวิธีมากขึ้น แหล่งทุนทางสังคมดังกล่าวนี้จะสะสมอยู่ภายใต้ ความเป็นเพื่อนบ้าน การเป็นอาสาสมัคร อีกทั้งการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การที่จะทำให้เกิดบรรทัด ฐานที่เป็นส่วนประกอบทำให้เกิดทุนทางสังคมขึ้นมาและดำรงอยู่ได้ จำเป็นต้องทำให้เกิดความ ร่วมมือภายในกลุ่ม เพื่อที่จะสร้างบรรทัดฐานความช่วยเหลือกัน การไว้วางใจกัน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ จึงเกี่ยวข้องกับคุณความดี จารีตปฏิบัติ

2. ทูทางสังคมในทัศนะของนักวิชาการไทย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา คำว่าทุนทางสังคมถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการในประเทศไทยเรื่อยมาโดยหน่วยงานที่ทำให้แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย คือ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund: SIF) SIF พยายามดำเนินการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมและค่อย ๆ เริ่มสูญหายให้มีการนำทุนทางสังคมกลับมาประยุกต์ใช้งานพัฒนา

วรุฒิ โรมรัตน์พันธุ์ (2549) ได้อ้างถึงงานเขียนของ ปรีดี พนมยงค์ ว่าแม้ว่าทุนทางสังคมถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในประเทศไทยได้ไม่นาน แต่แท้ที่จริงแล้วปรากฏการณ์ที่แสดงออกถึงการมีทุนทางสังคม ในสังคมของไทยได้มีมาช้านานแล้ว เช่น ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว ไถนา ดำนา ฯลฯ ที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจ เอื้ออาทร ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในสังคม โดย อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นนักวิชาการไทยคนแรกที่ได้กล่าวถึงและให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน/สังคม โดยได้อธิบายไว้ในกฎหมายปกครองว่า ชุมชนขนาดย่อม ซึ่งมีรากฐานของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกของชุมชน โดยไม่ต้องมีรูปแบบการปกครองมาก และใช้หลักความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยสมัครใจในการกิจกรรมต่างๆที่เรียกว่า “สามัคคีธรรม” และในปี พ.ศ. 2500 อาจารย์ปรีดี ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับประเพณีของชาวนาในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม” โดยได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ความเป็นอยู่ชนิดที่มีความร่วมมือกันในการทำนา เช่น การลงแขก ไถนา ดำนา เกี่ยวข้าว ฯลฯ”

นอกจากนี้ มีนักวิชาการในแนววัฒนธรรมชุมชนหลายท่านที่ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมที่แทรกอยู่ในหลักการและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยทั้งการมีวัฒนธรรมร่วมกัน และการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน มีผลต่อการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน อาทิ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร, เสรี พงศ์พิศ, กาญจนา แก้วเทพ, บำรุง บุญปัญญา และศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (วรุฒิ โรมรัตน์พันธุ์, 2549)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน คำว่าทุนทางสังคมถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานพัฒนา ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายถึงความเป็นทุนทางสังคมในหลายแง่มุมหลายลักษณะ ผู้ศึกษาได้ทำความเข้าใจมุมมองเรื่องทุนทางสังคมของนักวิชาการไทย และได้แบ่งมิติการมองทุนทางสังคมออกเป็น 5 มิติ ดังนี้

2.1 มิติที่เป็นทุนของชุมชนหรือทุนสาธารณะ

ทุนทางสังคมในมิตินี้ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้ ผู้ที่ให้ความหมายในกลุ่มนี้ได้แก่ มนัส วนิชชานนท์ (2548) ที่มองว่าทุนทางสังคมเป็นสินทรัพย์ที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยในระดับเท่าเทียมหรือมากกว่าทุนในความหมายของเศรษฐศาสตร์ที่รู้จักกันทั่วไป เนื่องจากช่วยเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามบนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทย ประเทศชาติมีความสมดุลและเกิดความยั่งยืน เช่นเดียวกับ พิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง (ม.ป.ป., อ้างใน มนัส วนิชชานนท์, 2548) มองว่าทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มียุ่เดิมในชุมชน ที่ไม่ใช่เงิน เป็นสิ่งที่คนร่วมกันสร้างร่วมกันใช้ มีทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่เกิดจากการระดมขึ้นมา อาทิ กลุ่มออมทรัพย์

ทุนในมิติทุนของชุมชนหรือทุนสาธารณะนี้นักวิชาการแต่ละท่านให้ความสำคัญหรือสนใจไปที่สิ่งที่มีอยู่แล้วและถือเป็นมรดกของแต่ละชุมชน อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากคนในชุมชนใช้ในทางที่ถูกต้อง จะทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข และพึ่งตนเองได้ การมองในมิตินี้ลักษณะเด่นคือ เกิดความเข้าใจในทุนทางสังคมง่ายมากขึ้น เพราะชี้ให้เห็นในลักษณะที่เป็นรูปธรรม การที่ทุนของชุมชนหรือทุนสาธารณะ จะเป็นทุนทางสังคมได้ก็ต่อเมื่อคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและนำไปใช้เอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้ (วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, 2548)

2.2 มิติที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม

การมองทุนทางสังคมในลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กรในสังคม นักวิชาการที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ อภิชัย พันธเสน อมรา พงศาพิชญ์ และเสรี พงศ์พิศ

อภิชัย พันธเสน (2546) หยิบยกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อกันในลักษณะที่เป็นทุนทางสังคม คือ มีความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และไม่ถือคติต่อเรื่องใด ๆ

อมรา พงศาพิชญ์ (2543) มองทุนทางสังคมในเรื่องของความสัมพันธ์เช่นเดียวกัน โดยอธิบายผ่านระบบอุปถัมภ์ นั่นคือทุนทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบและแนวตั้งระหว่างบุคคล สถาบันหรือองค์กร ทั้งในรูปของปัจเจก กลุ่ม และเครือข่าย ในรูปของความเคารพซึ่งกันและกัน ความซื่อสัตย์ต่อกัน เอื้ออาทรและไว้วางใจต่อกัน รวมถึงการมีค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิต และวิธีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ อมรา พงศาพิชญ์อธิบายว่า เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ในลักษณะอุปถัมภ์ 2 ระดับ คือ ระดับครอบครัวหรือเครือญาติ ที่ความสัมพันธ์ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเรื่องความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณ และระดับชุมชนและสังคม ที่ความสัมพันธ์เป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันแม้จะมีการได้เปรียบเสียเปรียบกันอยู่บ้าง

เช่นเดียวกับ เสรี พงศ์พิศ (2548) ที่มองทุนทางสังคม เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นามธรรม และรูปธรรม นามธรรม คือ ระบบคุณค่า ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่รื้อรัดผู้คนเข้าด้วยกัน เช่น ระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติของชุมชน การอยู่ร่วมกันความเป็นพี่น้อง เช่น ครอบครัว ชุมชน และการอยู่เป็นหนึ่งกับธรรมชาติ ส่วนรูปธรรมคือ สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน/หมู่บ้าน สถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมถึงชมรม สมาคม ขบวนการ เครือข่าย อันเกิดจากคุณค่าดังกล่าวที่เป็นนามธรรม/คุณค่า รื้อรัดจัดระเบียบให้ปรากฏออกมา แล้วทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน

ทุนทางสังคมในมิติที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ นักคิดแต่ละท่านให้ความสำคัญหรือมุ่งความสนใจไปที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของปัจเจก กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่แสดงออกบนพื้นฐานของเจตนาที่ดี การแสดงออกในลักษณะนี้จะนำไปสู่การร่วมมือกันในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ได้ การอธิบายในลักษณะนี้จะเน้นไปที่ความเป็นชุมชนหรือวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่มีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตในลักษณะที่ทำให้มองภาพได้ชัดเจน นอกจากนี้ชี้ให้เห็นว่าทุกคนมีความใกล้ชิดกับคำว่าทุนทางสังคมอยู่แล้วจากการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้าน การติดต่อสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เป็นต้น

2.3 มิติที่เป็นพลัง/ชุมชน

ทุนทางสังคมในมิตินี้ถูกมองว่า นำมาซึ่งพลังในการแก้ไขปัญหาของสังคม สร้างประโยชน์ และความสงบสุขในสังคมได้ นักคิดที่นิยามทุนทางสังคมในความหมายนี้ได้แก่ ประเวศ วะสี ชิตพล กาญจนกิจ และอเนก นาคะบุตร

ประเวศ วะสี (2541) นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนที่มองว่าการที่มีวัฒนธรรมร่วมเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมได้ และสร้างให้เกิดการรวมตัวของประชาชน มีการปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม

เช่นเดียวกับ ชิตพล กาญจนกิจ (2541) ที่มองว่าวัฒนธรรมของความไว้วางใจและความร่วมมือกัน เป็นกลไกสำคัญที่จะถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในสังคม

สอดคล้องกับ อนุก นาคะบุตร (2545) ที่มองทุนทางสังคมเป็นพลังที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทุนทางสังคมเป็นคุณค่าเก่าแก่ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดอยู่ในสังคมไทย ที่ช่วยให้ฝ่าฟันวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้ และแบ่งทุนทางสังคมเป็น 5 รูปแบบคือ

1) ทุนทางจิตวิญญาณ เป็นระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด ที่รวมเรียกว่า Spirit Capital เป็นสิ่งที่มีมาตลอดในสังคมไทย ซึ่งอยู่ในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมืองและพร้อมที่จะลุกขึ้นมาเสียสละ ช่วยกันทำบ้านเมืองที่รักผูกพัน และเป็นที่เกิดและถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษ ทุนรูปแบบนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างชัดเจนในสังคมไทย เป็นทั้งเรื่องคุณค่า พิธีกรรม และความภาคภูมิใจของผู้คนแต่ละเมือง

2) ทุนทางภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นมรดกตกทอดที่มากับแผ่นดินไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชนอื่นข้างเคียง การดูแลรักษาสุขภาพ เป็นต้น

3) ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีของคนไทย พบว่า ผู้นำทั้งในชนบทและในเมืองทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน เหล่านี้เป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมดสิ้น เป็นบุคคลที่มีความสามารถระดับหนึ่งและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กรกับองค์กร เครือข่ายกับเครือข่าย

4) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูอนุรักษ์ และใช้ในการสร้างฐานอาชีพ ฐานเศรษฐกิจ ฐานการมีชีวิตรอดของชุมชน

5) กองทุนสาธารณะชุมชน (Social Fund) อาทิ กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารควาย เป็นต้น เป็นการจัดการทุนที่เป็นทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยการผลิตและปัจจัยการดำรงชีวิต

เช่นเดียวกับการให้ความหมายของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2548) ที่มองว่า ทุนทางสังคม คือ พลังที่มีอยู่ในชุมชน และสังคมซึ่งเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความไว้วางใจกัน สายใย ความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย

ทุนทางสังคมในมิติที่เป็นพลังทางสังคม นักคิดแต่ละท่านให้ความสำคัญหรือให้ความสนใจไปที่ผลลัพธ์ของทุนทางสังคม นั่นก็คือพลังที่เกิดขึ้นในชุมชน/สังคมนั้นเอง การอธิบายในลักษณะนี้กระตุ้นให้คนเห็นอกเห็นใจและเห็นความสำคัญกับแนวคิดนี้มากขึ้น เพราะชี้ให้เห็นถึงความสามารถของชุมชน/สังคม ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายใต้วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ชุมชน/สังคมสามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองได้ด้วยพลังอันเกิดจากทุนทางสังคมนี้

หากสามารถนำพลังความเชื่อมโยง เป็นเหตุเป็นผลกัน ที่แฝงอยู่ในรูปทุนต่าง ๆ เหล่านี้มาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะทำให้ทุนทางสังคมสามารถขับเคลื่อนพาชุมชน/สังคมไปสู่จุดหมายปลายทางได้

2.4 มิติที่เป็นวิถีคิดและระบบความรู้

ผู้ที่มองทุนทางสังคมในประเด็นนี้ คือ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541, อ้างใน วรวิดิ โรมรัตน์พันธุ์, 2548) ที่มองทุนทางสังคมว่าเป็นวิถีคิด และระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยวิถีคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้/ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้ นั้น ซึ่งอาจเป็นในรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นต้องมีองค์กรที่ต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้น ๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ การจัดการทุน เป็นต้น

ทุนทางสังคมในมิติที่เป็นวิถีคิดและระบบความรู้นี้ นักคิดในมุมมองนี้ให้ความสำคัญหรือให้ความสนใจไปที่วิถีคิดที่ดีของคน หากคนเริ่มต้นด้วยการมีวิถีคิดที่ถูกต้อง ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติและผลลัพธ์ที่ดี

2.5 มิติที่เป็นระบบและกระบวนการทางสังคม

มิตินี้มองทุนทางสังคมในลักษณะความเชื่อมโยงกันระหว่างวิถีคิดที่จะไปสู่การปฏิบัติ จนถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผู้ที่เสนอมุมมองนี้คือ วรวิทย์ โรมพันธุ์ (2548) กล่าวว่าทุนทางสังคมเป็นเรื่องของระบบความคิด และอยู่ในรูปของค่านิยม วัฒนธรรมของประชาชน ความไว้วางใจกัน มีจารีต และมีค่านิยมต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน จะมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนซึ่งจะส่งผลต่อการจัดระเบียบเศรษฐกิจสังคม ความเป็นชุมชน และเกิดผลดีต่อการดำเนินกิจกรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการทุนทางสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในชุมชน/องค์กร ที่เป็นปัจจัยภายใน และองค์ประกอบภายนอกที่ถือเป็นปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อระบบคิด รูปแบบ/แนวทาง/วิถีปฏิบัติ ผลลัพธ์ และผลกระทบที่แสดงออกถึงประสิทธิผล ประสิทธิภาพ การกระจายทรัพยากร และเกิดพลังในชุมชน

ทุนทางสังคมในมิติที่เป็นระบบและกระบวนการทางสังคม นักคิดให้ความสำคัญไปที่ความพยายามในการอธิบายทุนทางสังคม อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกัน การอธิบายลักษณะนี้ช่วยให้เข้าใจถึงการทำงานของทุนทางสังคมอย่างครบถ้วน เริ่มจากวิถีคิด สู่อการปฏิบัติและเกิดผลลัพธ์ในที่สุด

การนิยามทุนทางสังคมในมุมมอง/มิติต่าง ๆ ดังกล่าว ไม่ได้ตัดสินว่าสิ่งใดผิดถูก สิ่งใดมาก่อนมาหลังหรือสำคัญที่สุด แต่ทุก ๆ มุมมองมีหลักการพื้นฐานเดียวกันคือ ต้องเป็นการปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนาที่ดี ถูกทำนองคลองธรรม มุ่งประโยชน์ส่วนรวมนำไปสู่สังคม/ชุมชนดำรงอยู่ได้ ภายใต้วิกฤตอย่างเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการให้ความหมายทุนทางสังคมของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ สามารถให้ความหมายได้ว่าทุนทางสังคมคือ สิ่งที่เป็นรูปธรรม และสิ่งที่เป็นนามธรรม กล่าวคือสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ เรื่องของวัฒนธรรม ความรู้ สติปัญญาและจิตใจ ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพคิดของคนในชุมชนและปฏิบัติ

ออกมาในลักษณะที่ไว้วางใจกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีกัน ตลอดจนตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้ง การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ในการช่วยเพิ่มศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชน ด้วย

องค์ประกอบของทุนทางสังคม

องค์ประกอบของทุนทางสังคมสามารถนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ และสรุปลักษณะที่สำคัญ ๆ ของทุนทางสังคมออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ กลุ่มแรก เป็นทุนทางสังคมที่ระบุถึงเรื่องของ โครงสร้างและหน้าที่ของทุนทางสังคม โดยอธิบายในรูปของระบบหรือกระบวนการทำงานของ ทุนทางสังคม กลุ่มที่สอง เป็นทุนทางสังคมที่นำเสนอถึงผลลัพธ์หรือปรากฏการณ์ของทุนทาง สังคม ทุนทางสังคมในกลุ่มที่สองมีลักษณะเป็นภาพรวมหรือการบูรณาการของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ เกิดขึ้นมีรายละเอียดดังนี้ (วรุณี โรมรัตนพันธ์, 2548)

1. การมองในเชิงโครงสร้างและหน้าที่ (Structural/Functional Based)

องค์ประกอบของทุนทางสังคมในเชิงโครงสร้างและหน้าที่จะอธิบายในรูปของระบบ และกระบวนการทำงานของทุนทางสังคม (ระบบคิด วิธีปฏิบัติ และสภาพแวดล้อม)

Bain and Hicks แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค (Macro) และ ระดับจุลภาค (Micro)

ระดับมหภาค ทุนทางสังคมจะครอบคลุมบริบทขององค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งเป็น ความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ อาทิ รูปแบบของการปกครอง แนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับกฎหมาย ระบบความคิด ความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระดับของการกระจายอำนาจ และระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

ระดับจุลภาค ทุนทางสังคมเป็นศักยภาพของการรวมตัวขององค์กรในแนวนอนรวมทั้ง เครือข่ายในการพัฒนา ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) เรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิธีคิด (ระบบคิด) ความเข้าใจและการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของประชาชน จะอยู่ในรูปของความเชื่อ ทักษะคติ พฤติกรรม บรรทัดฐานทางสังคม และการให้คุณค่า (ความไว้วางใจ ความสามัคคี การต่างตอบแทน) คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นค่านิยมร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน และถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2) เรื่องของโครงสร้าง (วิธีปฏิบัติ) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบและระดับการปฏิบัติของสถาบันท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่สนองตอบต่อการที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทุนทางสังคมในลักษณะดังกล่าว เช่น กระบวนการตัดสินใจที่มีความโปร่งใส การมีผู้นำที่รับผิดชอบ และมีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนเอง เพื่อสนองตอบต่อประโยชน์ของส่วนรวม

2. การมองในเชิงบูรณาการหรือผลลัพธ์ (Integration/Result Based)

องค์ประกอบของทุนทางสังคมในเชิงบูรณาการหรือผลลัพธ์ จะนำเสนอในลักษณะเป็นภาพรวมหรือมีการบูรณาการของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ศาสนธรรม หรือหลักธรรมในศาสนา เป็นเครื่องชี้แนะบุคคลให้มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อกัน และใช้หลักการทางศาสนา มาสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม เช่น ในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้คนละเว้นความชั่ว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การทำความดีด้วยการให้ทาน เสียสละ รักษาศีล และมีจิตใจที่สงบ มีความเมตตาต่อสรรพสิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นทุนที่สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคม

2.2 สำนักในท้องถิ่น การที่บุคคลในชุมชนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและท้องถิ่นของตน บรรดาคนที่เห็นการพัฒนาชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานร่วมกันโดยยึดส่วนรวมเป็นใหญ่

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมของชุมชน แลประยุกต์ขึ้นมาใหม่ในการสร้างและจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

2.4 ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล ได้แก่ การนำบุคคลที่เป็นผู้นำ ปราชญ์ท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์และศาสตร์ต่าง ๆ มาให้ความรู้ และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน เป็นการสร้างทุนทางสังคมในระดับบุคคล

2.5 ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งดิน น้ำ ป่า ภูเขา ที่สามารถนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด พร้อมมีกระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเหมาะสม

2.6 สถาบันชุมชน ได้แก่ จารีตประเพณี วัฒนธรรม จิตสำนึกร่วม ที่ควบคุมให้ชุมชนดำเนินไปตามระบบคุณค่าและระบบความคิดที่เป็นอยู่

2.7 โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรต่อกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่น ระบบครอบครัว สถาบันผู้อาวุโส เป็นต้น

2.8 กลุ่ม องค์กร และเครือข่าย ที่จะดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคประชาชน ประชาสังคม เช่น องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการที่ดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เป็นต้น

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งสองมิติ เพราะในการมองเชิงโครงสร้างหน้าที่จะทำให้สามารถแยกแยะระดับต่าง ๆ ของทุนทางสังคมได้ และสามารถเข้าใจได้ว่าในระดับต่าง ๆ ของทุนทางสังคมนั้น ประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระอะไรบ้าง แต่ละส่วนหรือแต่ละระดับมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร เช่นเดียวกันกับการมองในเชิงบูรณาการหรือผลลัพธ์ ก็ถือว่ามิประโยชน์เช่นกันเพราะในที่สุดแล้ว การศึกษาทุนทางสังคมต้องบอกให้ทราบว่า ทุนทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นมาบ้าง ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ อาจจะเป็นผลมาจากการทำงานของทุนทางสังคม หรือบางปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในตัวของมันเองก็เป็นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ และสามารถที่จะส่งผลกระทบให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ (ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคม) ได้อีกต่อไป ดังนั้น ในการมองเชิงโครงสร้างหน้าที่อาจจะไม่สามารถอธิบายหรือให้ภาพที่เป็นไปในเชิงบูรณาการในลักษณะนี้ได้เสมอไป

กระบวนการทุนทางสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นทุนทางสังคมนำมาพิจารณาในมิติที่เป็นกระบวนการได้
 วรวิภา โธมรัตน์พันธ์ (2548) กล่าวว่า การศึกษาทุนทางสังคมในรูปของกระบวนการมีความ
 เหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ และมีเหตุผล 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการจัดระบบความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
 จากที่เคยมีความหลากหลาย ทั้งที่เป็นรูปธรรม และเป็นนามธรรม หรือจากเดิมที่บางครั้งพูดถึงทุน
 ทางสังคมในฐานะที่เป็นเหตุ หรือบางครั้งก็พูดถึงทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นผล การพิจารณาทุน
 ทางสังคมในมิติที่เป็นกระบวนการ จะทำให้การอธิบายสามารถครอบคลุมความหมายของทุนทาง
 สังคมได้ ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุและส่วนที่เป็นผล รวมทั้งในส่วนที่เป็นกระบวนการ

2. เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการความหมาย และแนวความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่
 ยังอยู่อย่างกระจัดกระจาย ให้มีจุดร่วมกันในการอธิบาย เพราะทั้งความหมายและแนวคิดมีมิติที่
 ต่างกัน อาทิ การมองในมิติของทรัพยากรหรือทรัพยากรธรรมชาติ การมองในมิติของวัฒนธรรม
 ภูมิปัญญาความรู้ การมองในมิติที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม การมองในมิติของค่านิยม จารีต
 ประเพณี การต่างตอบแทน การเกื้อกูล ความเอื้ออาทร ความไว้วางใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วม
 ร่วม ฯลฯ ดังนั้น การบูรณาการให้ความหมาย และแนวความคิดที่อยู่ในมิติต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในระบบ
 เดียวกัน เพื่อให้สามารถอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในระบบเดียวกัน
 เพื่อให้สามารถอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะช่วยให้ภาพของทุนทาง
 สังคม และความเข้าใจในทุนทางสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3. การจัดระบบความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นหมวดหมู่ อยู่ในรูปของกระบวนการ
 การบูรณาการความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นระบบเดียวกัน จะช่วยให้อธิบาย
 ถึงเหตุผลว่า ทุนทางสังคมคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร หรือจะสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ด้วยวิธีการ
 ใดภายใต้เงื่อนไขอะไร และผลที่เกิดจากการมีทุนทางสังคมได้ส่งผลกระทบหรือสร้างพลังให้แก่
 สังคมหรือชุมชนได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้จำเป็นว่าเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและพัฒนาองค์ความรู้
 เกี่ยวกับทุนทางสังคมให้มากยิ่งขึ้น

กรอบความคิดดังกล่าว จะเป็นกรอบความคิดในการศึกษาและวิพากษ์ทุนทางสังคม ที่สามารถมีมุมมองในมิติที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคม ที่มีแนวโน้มที่จะได้รับการประยุกต์ใช้มากขึ้น

วรวิทย์ โรมรัตนพันธุ์ (2548) กล่าวว่า กรอบความคิดของกระบวนการทุนทางสังคมที่จะนำมาใช้ศึกษากระบวนการทุนทางสังคมนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นกระบวนการ และส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ

1. ส่วนที่เป็นกระบวนการทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นระบบคิด ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ ดังนี้

1.1 ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่มีความเป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าว จะมีทั้งส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดจากบรรพชนในอดีต นอกจากนั้น ระบบคิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม หรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ สำหรับสาระหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าว ได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการต่างตอบแทนกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน และมีความสามัคคีกัน ฯลฯ เป็นต้น

1.2 ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ จะเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับส่วนที่เป็นระบบคิด นั้นหมายความว่าเมื่อปัจเจก กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนมีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร และมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

1.3 ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ จะเป็นส่วนที่เกิดจากผลของการที่สมาชิกมีระบบคิดและวิธีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือเป็นทุนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปกองทุน ชุมชน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (มีป่าไม้ เป็นป่าของชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นของชุมชนหรือของสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและมาใช้ประโยชน์ได้

2. ส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ

ส่วนนี้เป็นปัจจัยภายนอกด้านต่าง ๆ ที่เข้ามามีผลต่อกระบวนการทุนทางสังคม คือ ปัจจัยรูปธรรม และปัจจัยนามธรรม

2.1 ปัจจัยรูปธรรม เช่น เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก

2.2 ปัจจัยนามธรรม เช่น ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก รวมทั้งผลที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีผลกระทบต่อระบบคิด และวิถีปฏิบัติ ภายในกลุ่ม องค์กร สถาบัน และชุมชน

การวิเคราะห์กระบวนการทุนทางสังคมจะวิเคราะห์ในหลายระดับ อาทิ ระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม องค์กร สถาบัน ชุมชน และเครือข่ายโดยจะพิจารณาว่า การกระจายของทรัพยากร หรือทุนประเภทต่าง ๆ ในแต่ละระดับไปเป็นลักษณะใด มีการกระจายอย่างทั่วถึงหรือไม่ รวมทั้งการวิเคราะห์เชื่อมโยงหาความเกี่ยวพันระหว่างระดับต่าง ๆ ด้วยว่า มีความเกี่ยวพันหรือมีอิทธิพลต่อกันมากน้อยเพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

การบริหารและการจัดการในปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องใช้คนที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำงานที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เช่นเดียวกับผู้นำที่ดีจะต้องบริหารจัดการให้ได้สำเร็จด้วยการใช้ศาสตร์ศิลป์ เพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความราบรื่น เรียบร้อย ถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งนั่นก็คือ ความสามารถในการเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำขององค์กร

ความหมายของผู้นำ

จากความสำคัญของผู้นำได้นักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำไว้ คือ

อุทัย หิรัญโต (2534) กล่าวว่า iva ผู้นำที่ดีจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดีทำให้ใครเห็นใครชอบ ชื่นชมทั้งร่างกายและจิตใจ บุคลิกภาพเช่นว่านั้นคือ บุคลิกภาพภายนอกได้แก่ รูปร่างกริยา ท่าทาง ท่วงทีวาจา และบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความยุติธรรม ความเมตตาปราณี บุคลิกภาพเช่นว่านี้จะช่วยส่งเสริมลักษณะของผู้นำให้สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มสมาชิกได้ และประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อหาเส้นทางส่งผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

อานันท์ ปันยารชุน (2547) ได้ปาฐกถาพิเศษ ในเรื่อง “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์” เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2539 ณ โรงแรมอโนมา สวิสโฮเต็ล กรุงเทพฯ กล่าวว่า “ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่จะนำคนอื่น แต่ผู้นำที่ดีคือผู้ที่ผู้อื่นอยากเดินตามหรือคล้อยตาม เพราะเกิดจากความศรัทธาของผู้ตาม ทำอย่างไรจะให้เขาคล้อยตาม ให้เขาฟังเรา ฟังความคิดความอ่านของเรา ให้เขาอยากประพฤติตัวเหมือนอย่างที่เราปฏิบัติ ให้เขาอยากเดินตาม มีหลักการเป็นของตนเอง และผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ มีระบบของการคิดและการบริหาร ความคิดจะต้องไม่ออกมาเป็นแบบที่ละก้าว แต่ออกมาเป็นกระบวนการความคิด และการจัดการในด้านต่าง ๆ ของผู้นำ”

เช่นเดียวกับ แนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ที่ได้บรรยาย เรื่อง “นานาพรรณะในการบริหาร” เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2537 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า “ผู้นำที่แท้จริงต้องมีวิสัยทัศน์ มีพรรณะกว้างไกล และสามารถทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ และยินดีร่วมปฏิบัติตาม” (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2547)

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความเป็นผู้นำไว้ว่า “กลุ่มคนหรือองค์กร หรือสังคม ต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและรวมพลังกันปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์หรือป้องกันความพินาศ สังคมที่ขาดจุดมุ่งหมายร่วมกัน พลังย่อมกระจัดกระจายไปในทางต่าง ๆ สังคมเช่นนี้ทำอะไรให้สำเร็จได้ยาก พินาศได้ง่าย” (ประเวศ วะสี, 2547)

อรรคพงษ์ ศรีสุบัติ (2549) มีแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำโดยสรุปว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มอาชีพนั้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือกรรมการกลุ่มอาชีพที่สามารถดำเนินงานได้ดี ผู้นำหรือกรรมการส่วนใหญ่มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกลุ่มสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มได้

พะยอม วงศ์สารศรี (2534) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่สามารถรวบรวมความต้องการและสามารถประสานความคิดของสมาชิกในกลุ่มเข้าด้วยกัน มีส่วนช่วยให้กลุ่มได้

กำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่แน่นอน และดำเนินการจนบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ได้วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้สึกไว หมายถึง ความรู้สึกไวต่อความต้องการของสมาชิกแต่ละคนและความขัดแย้งที่เผชิญในกลุ่ม
2. ความยืดหยุ่น ผู้นำต้องไม่เพียงแต่มีความสามารถที่จะนำกลุ่มเพื่อพบกับความต้องการเท่านั้น หากยังมีความยืดหยุ่น ในการเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นที่ต้องการอีกด้วย
3. ความรับผิดชอบ หมายถึงผู้นำต้องมีความตั้งใจที่จะริเริ่มในการที่จะมีความรับผิดชอบที่นำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ

จากความหมายของผู้นำสรุปได้ว่า บุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพได้ มีหน้าที่เป็นผู้ควบคุม และประสานงานในกิจกรรมกลุ่ม ควรมีความจริงใจต่องานที่ทำ มีความสามารถในการปรับตัว และยังสามารถในการชักจูงหรือผลักดันผู้อื่นให้ร่วมมือในการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป็นสำคัญ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในที่นี้ผู้นำกลุ่มจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

ลักษณะของผู้นำ

ผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการให้งานสามารถดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ให้คนอื่นเดินตาม และการที่คนอื่นตามนั้นก็ไม่สามารถที่จะรับรองได้ว่า ผู้นำคนนั้นจะนำไปในทิศทางที่ถูกต้องเสมอ ดังนั้น บุคคลที่จะมาเป็นผู้นำที่เข้มแข็งก็อาจจะไม่ใช่บุคคลหรือผู้นำที่ดี เพราะฉะนั้น องค์กรหนึ่งองค์กรใดที่ต้องการประสบความสำเร็จ ก็ย่อมต้องการผู้นำที่มีลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีด้วย

พรนพ พุกกะพันธุ์ (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะของผู้นำที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

1. **มีความฉลาด (Intelligence)** ผู้นำจะต้องมีระดับความรู้และสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงกว่าบุคคลที่ให้เป็นผู้นำ ถึงแม้ว่าจะไม่แตกต่างกันมาก เพราะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการ

วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ต้องการที่จะติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคคลอื่นยอมรับฟังความคิด ผู้นำจะต้องเป็นผู้กระตุ้นสมาชิกที่เป็นผู้ตาม และต้องเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของคนอื่นที่ติดต่อกับเขา ดังนั้นบุคคลที่ฉลาดเท่านั้นที่จะสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้

2. มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (Social Maturity & Breadth) คือจะต้องมีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวอย่างกว้างขวาง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์จะต้องยอมรับสภาพต่าง ๆ ไม่ว่าแพ้หรือชนะ ไม่ว่าผิดหวังหรือสำเร็จ ผู้นำจะต้องมีความอดทนต่อความคับข้องใจต่าง ๆ พยายามขจัดความรู้สึกต่อต้านสังคมหรือต่อต้านคนอื่นให้เหลือน้อยที่สุด ต้องเป็นคนมีเหตุผล เชื่อมมั่นในตัวเอง และนับถือตัวเอง

3. มีแรงจูงใจภายใน (Inner Motivation & Achievement Drive) ผู้นำต้องมีแรงจูงใจภายในสูง และต้องมีแรงขับที่ต้องทำอะไรให้ดีเด่นให้สำเร็จอยู่เรื่อย ๆ เมื่อทำสิ่งหนึ่งสำเร็จก็ต้องการที่จะทำสิ่งอื่นต่อไป เมื่อทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดสำเร็จก็จะกลายเป็นแรงจูงใจท้าทายให้ทำสิ่งอื่นให้สำเร็จต่อไป ผู้นำต้องทำงานหนักเพื่อความพึงพอใจของตนเองมากกว่าสิ่งตอบแทนจากภายนอก จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง เพราะความรับผิดชอบจะเป็นบันไดที่ทำให้เขามีโอกาสประสบความสำเร็จ

4. มีเจตคติเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations & Attitudes) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้น เขายอมรับอยู่เสมอว่า งานที่สำเร็จนั้นมีคนอื่นช่วยทำไม่ใช่เขาทำเอง ดังนั้น เขาจะต้องพัฒนาความเข้าใจและทักษะทางด้านสังคมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้นำจะต้องให้ความนับถือผู้อื่นและจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ความสำเร็จในการเป็นผู้นำนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกับผู้อื่น และการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เขาเป็นบุคคล ไม่ใช่ฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานเท่านั้น ผู้นำจะต้องยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น และมีความสนใจร่วมกับคนอื่น

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ผู้นำ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าผู้ตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะพาผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา หรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้ โดยใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันให้ที่จะให้บรรลุเป้าหมาย และความสามารถที่จะชักจูงผู้อื่นให้มีความร่วมมือร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่จุดหมายของตนได้ ดังนั้น การเป็นผู้นำจึงเป็นศิลปะของการที่จะมีอิทธิพลเหนือคน และนำคนแต่

ละคนไปโดยที่คนเหล่านั้นมีความเชื่อมั่นในผู้นำ มีความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือกับผู้นำด้วยความจริงใจ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติการกิจให้ลุล่วงไปด้วยดี ผู้นำนั้นย่อมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการบริหารงาน เพราะผู้นำนั้นเปรียบเสมือนดวงประทีปขององค์กร เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทน และเป็นจุดรวมพลังของทุกคนในองค์กร ฉะนั้น ผู้นำย่อมเป็นหลักที่มีความสำคัญต่อหน่วยงาน ต่อผู้ได้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้นำย่อมจะมีผลสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงานขององค์กรเป็นอย่างมาก

จากลักษณะของผู้นำที่ดีนั้น ผู้นำจะต้องมีบทบาทมากในการที่จะนำพาให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ในส่วนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรก็เช่นกัน หากผู้นำมีลักษณะที่ดีและเหมาะสมต่อภารกิจและรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความยืดหยุ่น เสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะทำให้ลุล่วงไปด้วยดี

บทบาทหน้าที่ และคุณสมบัติของผู้นำ

ผู้นำที่ดีย่อมมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่าง ๆ ในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ดังนี้ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2550)

1. การเป็นตัวแทนที่ดีขององค์กรหรือหน่วยงานในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้นำควรจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีในการปฏิบัติการกิจหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานหรือองค์กร หรือเป็นตัวแทนที่ดีในการแสดงถึงภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรต่อสาธารณะชน
2. การเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ผู้นำควรมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีความสามารถในการพูด การฟัง การนำเสนองาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ มีการรับและแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีการให้ข่าวหรือกระจายข่าวสู่ภายนอกด้วยวิธีต่าง ๆ
3. การเป็นผู้เจรจาต่อรอง ผู้นำควรมีความสามารถในการเจรจาต่อรองทั้งกับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชาที่เหนือกว่า ในการขอเงินทุนหรือการสนับสนุนอื่น ๆ มีความสามารถต่อรองกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในองค์กร พนักงาน และเจรจากับหน่วยงานภายนอกในด้านการสนับสนุนหรือการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4. การเป็นผู้สอนงานหรือเป็นโค้ช (Coach) หรือเป็นผู้ฝึกสอน เพื่อให้ผลการดำเนินงานของกลุ่มหรือหน่วยงานดีขึ้น โดยสามารถกำกับดูแล จูงใจ ให้คำปรึกษาแนะนำ และฝึกอบรมผู้อื่นได้

5. การเป็นผู้สร้างทีมงาน ผู้นำควรมีความสามารถในการสร้างทีมงานได้ โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยกระตุ้นให้ทีมงานหรือกลุ่ม หรือหน่วยงาน มุ่งมั่นทำงานร่วมกันจนประสบความสำเร็จ

6. การเป็นผู้ร่วมทีมงาน หรือการแสดงบทบาทในการทำงานเป็นทีมได้ โดยสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ในทีม เช่น สามารถวางตัวเป็นสมาชิกในทีม และการเป็นผู้นำทีมที่เหมาะสม มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในองค์กร รักษาสายสัมพันธ์หรือสร้างเครือข่ายกับทั้งภายในและภายนอกองค์กร

7. การเป็นผู้ควบคุมและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยสามารถช่วยให้บริการผู้อื่นในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้แนะนำด้านเทคนิค และเป็นผู้สนับสนุนหรือผู้ช่วยเหลือในการสร้างประโยชน์ให้กับงานประจำต่าง ๆ หรือเป็นผู้ช่วยในการดำเนินการแก้ไขข้อพิพาทและภาวะวิกฤต หรือช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้

8. การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) โดยริเริ่มพัฒนาโครงการ การเสนอความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ กระจายความรับผิดชอบตามความคิดใหม่ไปยังผู้อื่น มีการค้นหาวิธีการที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงาน มีการพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องถึงความจำเป็น และความต้องการที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือหน่วยงาน

นอกจากบทบาทหน้าที่ของผู้นำแล้วมีแนวคิดเสริมที่น่าสนใจ คือ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติในตัวของผู้หน้าที่สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ซึ่งท่านพระธรรมปิฎกได้ประยุกต์หลักธรรมมาใช้อธิบายได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

พระธรรมปิฎก (2541) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติพื้นฐานในตัวของผู้นำ 7 ประการหรือคุณธรรม 7 ประการ (สัปปริสธรรม 7 ประการ)

1. รู้หลักการ ผู้นำต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎกติกาที่เกี่ยวข้อง และตั้งมั่นอยู่ในหลักการที่ถูกต้อง
2. รู้จุดมุ่งหมาย ผู้นำต้องรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมาย มีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายนั้น ไม่หวั่นไหวกับปัญหา อุปสรรค สิ่งที่มากระทบกระทั่ง หรือคำด่าว่าที่ไม่จริง
3. รู้ตน รู้ว่าตนเองเป็นใคร มีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญา มีความสามารถอย่างไร มีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ต้องสำรวจตนเองและเตือนตนเองอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติ มีความสามารถยิ่งขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำยิ่งพัฒนาตนเองตลอดเวลา
4. รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี รู้จักขอบเขตความพอเหมาะพอควรในเรื่องต่าง ๆ ต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานหรือเรื่องราวนั้น ๆ และจัดการให้ลงตัวพอเหมาะพอดี
5. รู้กาล รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่าควรจะมีมือหรือเริ่มต้นไหน เวลาไหนจะอย่างไร ต้องรู้จักการวางแผนงาน รวมถึงการพูดต้องรู้จักกาลหรือกาลเทศะ
6. รู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ขอบเขตที่กว้าง คือ สังคมโลก สังคมของประเทศชาติ จนถึงชุมชนย่อย ๆ ต้องรู้จักสถานการณ์ รู้ปัญหา รู้ความต้องการ เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้องเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้ตรงจุด
7. รู้บุคคล รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานและคนที่ต้องทำงานให้ ต้องช่วยเหลือหรือบริการเขาเพื่อให้ตรงกับความต้องการ ต้องรู้จักใช้มนุษยสัมพันธ์ รู้จักใช้คนให้เหมาะกับงาน ต้องรู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ ต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง

นอกเหนือจากหลักธรรมทั้ง 7 ประการข้างต้นแล้ว พระธรรมปิฎก (2541) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมในคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ผู้นำควรต้องมี ดังนี้

1. ตัวเองต้องดี ต้องเป็นแบบอย่างได้ และมีความรู้ ความสามารถที่จะนำบุคคลอื่นได้

2. ต้องมีกัลยาณมิตร มีที่ปรึกษาและผู้ร่วมการทำงานที่ดี มีความรู้ความสามารถ แสวงหาและพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ มีการค้นคว้าหาความรู้ให้ทันต่อความเป็นไป และนำแนวความคิดมาใช้ในการดำเนินกิจการ และตัวผู้นำเองต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่บุคคลอื่นด้วย

3. ต้องเป็นคนไม่ประมาท คือ มีสติ ตื่นตัว ทันต่อเหตุการณ์ กระตือรือร้น เอาจริงเอาจัง คอยตรวจสอบตราสารการณความเปลี่ยนแปลง ความเป็นไป และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อชีวิต ต่อองค์กร ต่อชุมชน ต่อสังคม ต้องตรวจตราพิจารณาแล้ว ดำเนินการหาสาเหตุ หาปัจจัยและทางแก้ไขปรับปรุง ส่วนอะไรที่เป็นโอกาสทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าก็นำโอกาสนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

4. ต้องเป็นคนเข้มแข็ง แม้มีอุปสรรค มีภัยอันตราย มีปัญหาที่ไม่ย่อท้อ วางตัวเป็นหลักได้ และอยู่ในหลัก ไม่หวั่นไหว

5. ต้องทำได้ และช่วยให้คนอื่นทำได้ในสิ่งที่ต้องการจะทำ

6. สายตากว้างไกล ประกอบด้วย มองไกล มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง

มองกว้าง หมายถึง ไม่ใช่มองแค่องค์กรหรือชุมชนของตนเอง แต่มองออกไปทั่วว่าอะไรที่เกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลกระทบจากสังคมภายนอก จากปัญหาของโลก จากกระแสโลกาภิวัตน์ รู้ทั่วรู้ทัน หรือปรับองค์กรให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงได้ หรืออาจจะช่วยเหลือเกื้อหนุนหรือแก้ไข หรืออย่างน้อยไม่ให้ถูกรองรับหรือไม่ล้ำหลัง

คิดไกล หมายถึง คิดเชิงเหตุปัจจัย โยงเหตุปัจจัยที่เป็นมาจากอดีต ประสานเข้ากับปัจจุบัน แล้วยังให้เห็นในอนาคต สามารถวางแผนเตรียมการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต

ใฝ่สูง หมายถึง ใฝ่ปรารถนาจุดมุ่งหมายที่ดงามสูงส่ง ดงามคือ ความดีงามของชีวิต ความดีงามของสังคม ความดีงามของสภาพแวดล้อม ความเจริญก้าวหน้าและสันติสุขของมวลมนุษยชาติ ความใฝ่สูงของผู้นำไม่ใช่การใฝ่ลาภยศหรือผลประโยชน์ ความมั่งมีหรือความเป็นใหญ่เป็นโต ซึ่งในทางธรรมไม่ถือว่าเป็นคนใฝ่สูง ผู้นำต้องมีแรงบันดาลใจที่จะใฝ่ในสิ่งที่ดีงาม ที่ประเสริฐ มุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์งานที่ดีที่เป็นประโยชน์มากที่สุด หรือสร้างผลงานที่มีคุณค่าเป็นเลิศหรือผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุดเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และโลกทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป ในแนวคิดของท่านพระธรรมปิฎก ผู้นำจึงควรมีคุณสมบัติพื้นฐานหรือคุณธรรม 7 ประการ และคุณสมบัติอื่น ๆ อีก 6 ประการ รวมเป็นคุณสมบัติผู้นำ 13 ประการ

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

ในแต่ละวันของคนเราต้องมีการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ อยู่เกือบตลอดเวลา โดยมีตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน จนกระทั่งไปถึงกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นหน่วยที่ประกอบที่ประกอบกันเป็นสังคม โดยแต่ละคนอาจไม่รู้ตัวตนเองเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างไร แต่ทุกคนรู้และเห็นชัดเจนว่าตนเองเกี่ยวข้องกับกลุ่ม เหตุผลที่เราต้องเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มเพราะ เราตระหนักดีว่า ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การรวมกลุ่มเป็นวิธีการที่พึ่งพากันที่ดีที่สุด ซึ่งจากความสำคัญของกลุ่ม ได้มีนักวิชาการได้อธิบายถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มไว้ดังนี้

จ้านง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และ คณะ (2545) ได้อธิบายถึงกลุ่มว่า กลุ่มต่าง ๆ ที่เราเป็นสมาชิกมีมากมายหลายกลุ่ม บางกลุ่มมีขนาดเล็กประกอบด้วยสมาชิกเพียงไม่กี่คน บางกลุ่มมีสมาชิกมากมายนับพันคน บางกลุ่มรวมตัวกันชั่วคราว บางกลุ่มดำรงอยู่อย่างถาวร บางกลุ่มสามารถเลือกเข้าเป็นสมาชิกได้ตามความสมัครใจ แต่บางกลุ่มเราต้องเป็นสมาชิกโดยไม่มีทางเลือกหรือโดยถูกบังคับ

สุพัตรา สุภาพ (2541) กล่าวว่า การแบ่งกลุ่มออกไปให้เห็นชัดเจนนั้นทำได้ยากมาก เพราะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ที่ต้องการจะจัด เช่น อาจจะจัดตามกลุ่มอายุ ตามเพศ ตามอาชีพ ตามถิ่นที่อยู่ ตามรายได้ ตามการศึกษา ตามความสูง เป็นต้น ซึ่งก็แล้วแต่ความมุ่งหมายในการจัดว่าเพื่ออะไร เช่น ถ้าต้องการทราบว่า นายร้อยตำรวจที่จบจากสามพรานมีกี่คน อาจจะหารายชื่อได้จากกรมตำรวจ หรือจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ชื่อที่ได้มาก็คือกลุ่มที่เราต้องการ ด้วยเหตุนี้ การจะจัดกลุ่ม กำหนดตายตัวไม่ได้ เพราะแล้วแต่สภาพหรือความมุ่งหมายที่ต้องการจัดกลุ่มนั้น ๆ

ดังนั้น การจะกำหนดลักษณะ กฎเกณฑ์ เกี่ยวกับกลุ่มว่า เป็นเช่นไร ได้มีนักวิชาการได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้กว้าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดกลุ่มได้ง่ายขึ้น ดังนี้

กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group)

สุพัตรา สุภาพ (2541) ให้ความหมายของกลุ่มปฐมภูมิว่า เป็นกลุ่มเล็กมีคนน้อยและคนรู้จักกันดี เป็นแบบส่วนตัว (Personal) และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด บุคคลที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิมักจะเกิดขึ้น เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนเล่น เพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นสภาพตามธรรมชาติที่ทำให้ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีคนน้อยทุกกลุ่มไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มปฐมภูมิเสมอไป เช่น คณะกรรมการที่ทำงานร่วมกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ประกอบด้วยคนที่มีพื้นฐาน อายุ และตำแหน่งต่างกัน โอกาสที่กลุ่มปฐมภูมิจะเกิดขึ้นคงยาก

กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ และ คณะ (2545) ได้อธิบายความหมายของกลุ่มทุติยภูมิว่า กลุ่มทุติยภูมิมีความแตกต่างจากกลุ่มปฐมภูมิ คือสมาชิกกลุ่มไม่มีความผูกพันกันเป็นส่วนตัว การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นการแสดงบทบาทตามหน้าที่การงานเฉพาะด้าน จำนวนของสมาชิกกลุ่มทุติยภูมิอาจน้อยหรือมากก็ได้ เช่น กลุ่มคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ร่วมกันทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น กลุ่มสมาคม หรือตลอดจนกลุ่มที่เป็นองค์การขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นกลุ่มทุติยภูมิที่สำคัญที่สุด

ความสำคัญของกลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ

จากความหมายข้างต้นเห็นได้ว่า กลุ่มทั้งสองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของเราทุกคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2541) ได้ให้อธิบายถึงความสำคัญของกลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิไว้ดังนี้

ตลอดชีวิตของคนเรานั้น กลุ่มปฐมภูมิอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เมื่อเด็ก ๆ อาจคุ้นเคยสนิทสนมกัน โตขึ้นอาจเปลี่ยนได้ ความห่างไกลและความสนใจต่างกันอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือแม้แต่นาติพี่น้องก็ตาม เล็ก ๆ อาจจะรักใคร่สนิทสนมกัน พอโตขึ้นอาจเปลี่ยนได้ อย่างไรก็ตามไม่ว่าเราจะอยู่ ณ ที่ใด อายุเท่าใด เราจะต้องเป็นสมาชิกปฐมภูมิบางกลุ่ม ยกเว้นพวกฤาษี หรือผู้ที่ถูกขังจองจำให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว

สังคมสมัยใหม่จำเป็นจะต้องมีกลุ่มทุติยภูมิ เพราะมีคนจำนวนมากขึ้น จะให้ทุกคนรู้จักกันหมดย่อมเป็นไปได้ เพราะกลุ่มทุติยภูมิเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นแบบทางการ เช่น เราไปซื้อของสหกรณ์ เราก็ต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ เช่น ต้องไปเอาของเองแล้วมาเข้าคิวคิดเงินกับพนักงานเก็บเงิน ซึ่งทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน อย่างไรก็ตามแม้เราจะอยู่ในกลุ่มขนาดแตกต่างหรือมีระเบียบเข้มงวดมากเพียงใด เรามักจะรู้จักคุ้นเคยกับคนบางคนเป็นการส่วนตัวมากกว่าคนอื่น ๆ บางคนจึงกลายเป็นเพื่อนของเรา และบางคนก็กลายเป็นสมาชิกในกลุ่มปฐมภูมิของเรา เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการความคุ้นเคยสนิทสนม และมีปฏิกริยาโต้ตอบในด้านปฐมภูมิในสังคม และมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ทำให้มีอิทธิพลต่อการแบ่งระดับการปฏิบัติต่อกัน

การขาดความสัมพันธ์ปฐมภูมิอย่างกะทันหัน อาจจะมีผลให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างมากแก่สมาชิก เช่น คนที่เคยอยู่บ้านตั้งแต่เล็กจนโต ต้องจากบ้านไปเรียนหนังสือในที่ห่างไกล เช่น จากกรุงเทพมหานครที่เชียงใหม่ หรือไปทำงานห่างจากบ้าน เช่น เคยอยู่ขอนแก่นแต่ไปทำงานที่ชุมพร อาจเกิดโรคคิดถึงบ้าน (Home Sickness) ซึ่งเป็นโรคที่ทรมานใจและจะเกิดขึ้นเสมอในแทบทุกสังคม ถ้าหากต้องเปลี่ยนที่อยู่ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน คนต่างกัน อาหารต่างกัน หรืออากาศต่างกัน นอกจากนี้ ความไกลยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเดิน (ยกเว้นคนที่มีเงินพอ)

กลุ่มปฐมภูมิเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความนึกคิด เป็นกลุ่มที่ให้ความรักและเป็นแนวทางในการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ได้ไฝหาและขาดไม่ได้ ส่วนกลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่จำเป็นในสังคมที่ซับซ้อน ที่ทุกอย่างจะต้องจัดเป็นระเบียบ เนื่องจากมีคนจำนวนมากมีความสัมพันธ์ตามสถานภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของเรา และมักจะเป็นทางการและไม่เป็นส่วนตัว เช่น นักศึกษาที่สมัครเข้ามหาวิทยาลัย จะมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ผู้รับสมัครทุกคนแบบทุติยภูมิ เพราะไม่คุ้นเคยกัน ติดต่อกันตามระเบียบที่วางไว้โดยผ่านตามลำดับชั้น

กลุ่มวงในและกลุ่มวงนอก

จ้านงศ์ อธิวัฒน์สิทธิ์ และ คณะ (2545) อธิบายว่า นักสังคมวิทยาสร้างแนวความคิดที่เรียกว่า กลุ่มวงใน (In - Group) และกลุ่มวงนอก (Out - Group) ขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงวงเขตของกลุ่ม (Group Boundary) คนที่อยู่ในวงเขตของกลุ่มหนึ่งคือผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน หรือผู้ที่ถูกจัดว่าเป็นพวกเรา ส่วนผู้ที่ถูกจัดว่าไม่ใช่พวกเรา หรือผู้ที่เป้นพวกเขา คือคนที่อยู่นอกวงเขต

ของกลุ่ม วงเขตของกลุ่มบางกลุ่มอาจกำหนดได้ชัดเจน เช่น กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและจัดทำกิจกรรมกันในหมู่สมาชิกโดยเฉพาะเท่านั้น

สมาชิกของกลุ่มวงในมักจะพยายามรักษา ระยะห่างทางสังคม (Social Distance) กับกลุ่มวงนอกเอาไว้โดยการสร้างความรู้สึกรอคติกับกลุ่มอื่น หรือเป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มอื่น กระบวนการที่ทำให้กลุ่มมีวงเขตของตนแยกจากกลุ่มอื่นอย่างชัดเจนคือ การกีดกันและการขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม การขัดแย้งกับกลุ่มอื่นทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกเป็นพวกเรามากขึ้น เพราะมีศัตรูร่วมกัน และจะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มมากขึ้น ในกรณีของกลุ่มสองกลุ่มซึ่งเคยมีวงเขตแยกออกจากกันหรืออาจเคยเป็นปฏิปักษ์กัน แต่ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์ที่ทั้งสองกลุ่มต้องร่วมมือกัน เช่น มีศัตรูร่วมกันหรือตกอยู่ในภาวะเดือดร้อนที่ต้องช่วยกันแก้ไข คนทั้งสองกลุ่มจะมีการกระทำต่อกันและอาจรวมเป็นกลุ่มเดียวกันในที่สุด และวิธีการสร้างความขัดแย้งกับคนนอก หรือการหาศัตรูร่วมกันเป็นวิธีที่มีการนำมาใช้เป็นกลอุบายทางการเมืองของพรรคการเมือง หรือรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ อยู่เสมอ

กลุ่มอ้างอิง

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และ คณะ (2545) กล่าวว่า มีคนบางกลุ่มบางพวกที่เราอาจเป็นสมาชิกหรือไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มนั้น แต่เราได้ยึดเอากลุ่มนั้นเป็นแบบอย่างหรือเปรียบเทียบอ้างอิงกับตัวเรา และการกระทำของเราเสมอ นักสังคมวิทยาเรียกกลุ่มดังกล่าวว่า กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) กลุ่มอ้างอิงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการเรียนรู้และการปรับตัวของบุคคลมากพอ ๆ กับกลุ่มอื่น แม้ว่าบุคคลจะไม่ได้เป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มอ้างอิงนั้นก็ตาม บางครั้งค่านิยมและบรรทัดฐานในกลุ่มที่บุคคลเป็นสมาชิก เช่น ครอบครัว หรือโรงเรียน อาจจะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของกลุ่มอ้างอิง และทำให้เกิดความขัดแย้งในตัวบุคคลได้ เช่นผู้ที่อยู่ในครอบครัวยากจนแต่ยึดเอากลุ่มคนรวยเป็นกลุ่มอ้างอิง และพยายามใช้ชีวิตตามแบบอย่างคนรวย การเปรียบเทียบตัวเองกับกลุ่มอ้างอิงที่มีสภาพแตกต่างไปมากอาจก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจหรือความตึงเครียด แต่ขณะเดียวกันอาจเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลพยายามปรับตัวไปสู่มาตรฐานของกลุ่มอ้างอิงที่สูงกว่า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกวรรณ จินานุวัฒนา (2546) ศึกษาเรื่องกระบวนการทุนทางสังคมในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชาวสวนคลองกระจง ตำบลคลองสวนกระจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า การที่กลุ่มมีความเข้มแข็ง เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นปัจจัยภายในที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทุนทางสังคมในชุมชน นอกจากนั้นการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่ช่วยส่งเสริมให้กระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดพลังของชุมชนในการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ให้สามารถประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ไพพาณี เหลืองภัทรเชวง (2547) ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณี กองทุนที่ประสบความสำเร็จและกองทุนที่ประสบความล้มเหลว ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของกองทุนหมู่บ้าน ในหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จมีทุนทางสังคมดังนี้

ด้านเครือข่าย มีจำนวนเครือข่ายมากและมีความสนิทสนมเหนียวแน่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสัมพันธ์การต่างตอบแทนกัน

ด้านบรรทัดฐาน กองทุนหมู่บ้านมีข้อตกลงร่วมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือ ในส่วนข้อตกลงร่วมที่เป็นทางการ จะเป็นข้อตกลงร่วมบนพื้นฐานของระเบียบสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแห่งชาติ ส่วนข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการเป็นข้อตกลงในเรื่องการให้สมาชิกกู้เงินในกองทุน โดยคณะกรรมการเป็นผู้ทำโครงการให้ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบบัญชีจากผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน หากไม่ชำระหนี้จะถูกลงโทษทางสังคมอย่างชัดเจน เช่น การไม่มีการพูดคุยจนถึงการไม่ให้ความช่วยเหลือด้านใดเลย

ด้านความเชื่อใจ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้การยอมรับในคณะกรรมการเพราะชื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนี้คณะกรรมการยังสามารถปฏิบัติงานตามที่สมาชิกกองทุนคาดหวังได้ อีกทั้งสมาชิกมีความไว้วางใจที่จะเล่าเรื่องส่วนตัวให้คณะกรรมการฟังเพื่อแก้ปัญหา

ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร (2552) ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางสน หมู่บ้านห้วยอน ตำบลบางสน อำเภอปะทิว จังหวัด

ชุมพร ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ซึ่งมีทุนทางสังคมได้แก่ ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์รวมจิตใจเป็นตัวขับเคลื่อนให้ชาวบ้านอาศัยกันแบบช่วยเหลือแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยกันและกันและในการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยองค์ประกอบภายในชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งหน่วยงานที่จะเข้ามาทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ และที่สำคัญหลักการบริหารจัดการองค์กรชุมชนต้องมีความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกัน ทำให้การบริหารจัดการองค์กรทำได้ง่ายขึ้น

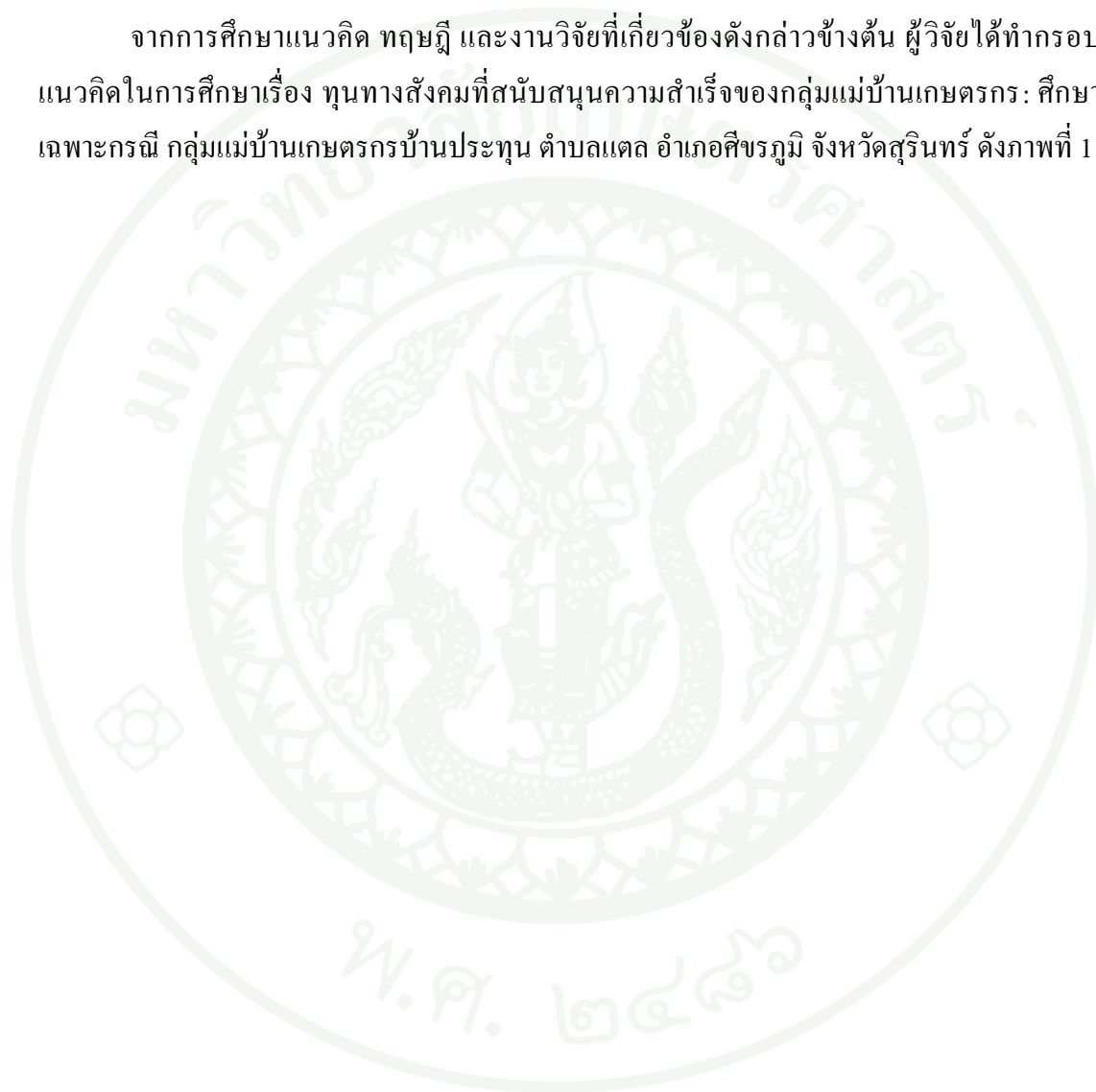
พิมลรัตน์ ผาคำ (2549) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้า และเครื่องแต่งกายในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP): กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับมาก คือ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความไว้วางใจ ด้านการตอบสนอง ด้านบรรทัดฐาน/จารีต และด้านเครือข่าย ตามลำดับและพบว่าทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์กับยอดขายและจำนวนสมาชิก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พรหมพันธุ์ เชษฐรง (2543) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ในการบริหาร ความรู้เกี่ยวกับการจัดการดำเนินธุรกิจ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ อายุและระดับการศึกษา ปัจจัยด้านสังคมได้แก่ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่ม การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจได้แก่ รายได้รวมของกลุ่ม รายได้นอกภาคการเกษตร รายได้การจำหน่ายผลิตภัณฑ์

กรรณิการ์ ชมดี (2550) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มเกษตรกรทำไร่ โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ ร่วมประชุม ร่วมแรง ร่วมออกเงิน วัสดุอุปกรณ์ ร่วมเป็นผู้นำและกรรมการ โดยร่วมประชุมมากที่สุด ทั้งนี้ผู้นำอย่างเป็นทางการคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ พัฒนาการและผู้อื่น ๆ ในชุมชน มีอิทธิพลในการชักจูงให้เข้ามามีส่วนร่วม

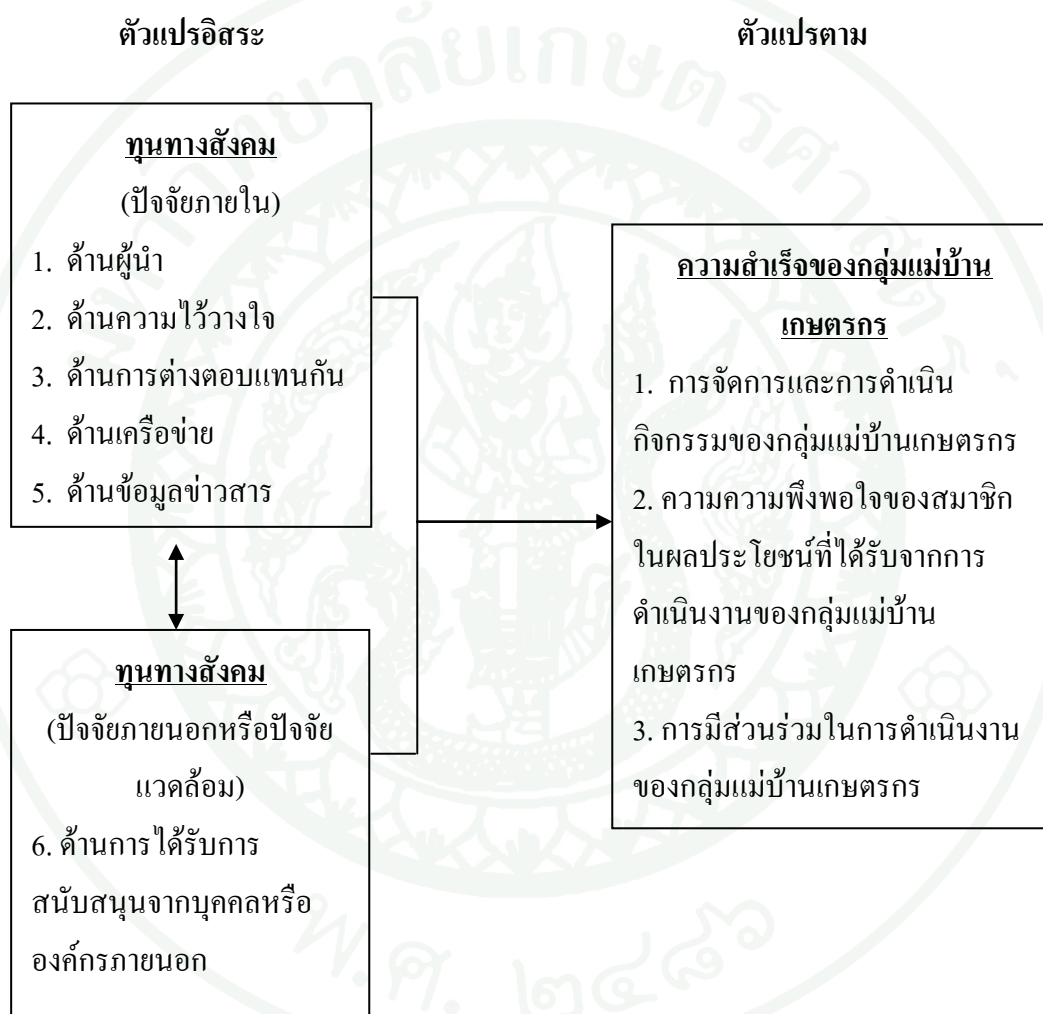
วรุณยุพา คำโพธิ์ (2552) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของสมาชิกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มเสียสละเพื่อส่วนรวม มีการลดความขัดแย้งและมีความรู้สึกรักผูกพันกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง ทูตทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ดังภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัด
สุรินทร์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากกรอบการศึกษาผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษา ทูทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ เห็นได้ว่าตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยในการสนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ ปัจจัยทุนทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย ทุนทางสังคมด้านผู้นำ ทุน

ทางสังคมด้านความไว้วางใจ ทูทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน ทูทางสังคมด้านเครือข่าย
 ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทูทางสังคมในส่วนนี้จะเกิดมาจากปัจจัยภายใน ส่วนทูทาง
 สังคมในด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกเป็นส่วนที่เกิดมาจากปัจจัย
 แวดล้อมหรือปัจจัยภายนอก ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยของทูทางสังคมที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 บ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ประสบความสำเร็จและตัวแปรตามของ
 กรอบแนวคิดนี้คือความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะความสำเร็จใน
 ด้านต่าง ๆ คือ ความสำเร็จในการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 ความสำเร็จในความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่ม
 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

สมมติฐานในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. ทูทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. ทูทางสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
3. ทูทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. ทูทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
5. ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
6. ทูทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

วิธีการและอุปกรณ์

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) คือ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ มุ่งศึกษาถึงระดับทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการตั้งสมมติฐาน และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นข้อมูลที่มาสืบค้นมาอธิบายจากข้อคำถามที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อที่จะให้ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดประชากรในการศึกษา คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้สมาชิกทั้งหมดภายในกลุ่มจำนวน 87 คน ในการศึกษา ซึ่งเป็นประชากรของผู้ให้ข้อมูลวิธีเชิงปริมาณ จากนั้นทำการเก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในส่วนของวิธีเชิงคุณภาพ จำนวน 10 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในส่วนของวิธีเชิงคุณภาพ คือ

1. ผู้นำ คือ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน
2. คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน 3 คน

3. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน 4 คน

4. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอศีขรภูมิ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นคำถามปลายปิด ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือนก่อนเป็นสมาชิก รายได้ต่อเดือนหลังเป็นสมาชิก ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่รวมกลุ่มอยู่ ประสบการณ์การเข้ารับการฝึกอบรมความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ สถานที่จำหน่ายของกลุ่ม ยอดขายผลิตภัณฑ์โดยรวมของกลุ่มต่อปี กำไรจากการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยรวมต่อปี ระยะเวลาการดำเนินงานของกลุ่ม จำนวนสมาชิกภายในกลุ่ม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคม เป็นคำถามปลายปิดซึ่งแบ่งเป็น ด้านผู้นำจำนวน 10 ข้อ ด้านความไว้วางใจจำนวน 8 ข้อ ด้านการต่างตอบแทนกัน จำนวน 9 ข้อ ด้านเครือข่ายจำนวน 7 ข้อ ด้านข้อมูลข่าวสารจำนวน 8 ข้อ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกจำนวน 10 ข้อ ซึ่งใช้เทคนิคการวัดของลิเกิร์ต (Likert Type Scale) โดยจัดลำดับคะแนน (Rating Scale) โดยแต่ละข้อมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

คำถามในเชิงบวก

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
น้อยที่สุด	1
น้อย	2
ปานกลาง	3
มาก	4
มากที่สุด	5

คำถามในเชิงลบ

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
น้อยที่สุด	5
น้อย	4
ปานกลาง	3
มาก	2
มากที่สุด	1

การนับคะแนนดังกล่าวได้นำไปใช้ในการอธิบาย ระดับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากข้อมูลของประชากรเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งผู้ศึกษาได้แบ่งระดับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ออกเป็น 3 ระดับ โดยการคำนวณช่วงความกว้างของคะแนนในแต่ละชั้นได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงความกว้างของคะแนนในแต่ละชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{3} \\
 &= 1.33
 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้ศึกษาได้กำหนดการแปลความหมายระดับความคิดเห็นที่มีต่อทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ ตามระดับคะแนนเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ความหมาย
1.00 – 2.33	ปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จอยู่ในระดับน้อย
2.34 – 3.67	ปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง
3.68 – 5.00	ปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนอยู่ในระดับความสำเร็จมาก

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบล แดล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นคำถามปลายปิดซึ่งแบ่งเป็น ด้านการจัดการและการดำเนิน กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 11 ข้อ ด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 9 ข้อ และด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 10 ข้อ ใช้เทคนิคการวัดของลิเกิร์ต (Likert Type Scale) โดยจัดลำดับคะแนน (Rating Scale) โดยแต่ละข้อมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

คำถามในเชิงบวก

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
น้อยที่สุด	1
น้อย	2
ปานกลาง	3
มาก	4
มากที่สุด	5

คำถามในเชิงลบ

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
น้อยที่สุด	5
น้อย	4
ปานกลาง	3
มาก	2
มากที่สุด	1

การนับคะแนนดังกล่าวได้นำไปใช้ในการอธิบาย ระดับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ในฐานะผู้ศึกษาใช้คะแนน เฉลี่ยที่ได้จากข้อมูลของประชากรเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งผู้ศึกษาได้แบ่งระดับความคิดเห็น ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ออกเป็น 3 ระดับ โดยการคำนวณช่วงความกว้างของคะแนนในแต่ละชั้นได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงความกว้างของคะแนนในแต่ละชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{3} \\
 &= 1.33
 \end{aligned}$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้ศึกษาได้กำหนดการแปลความหมายระดับความสำเร็จในฐานะที่เป็นตัวแปรตามนั้นคือ ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ตามระดับคะแนนเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ความหมาย
1.00 – 2.33	ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย
2.34 – 3.67	ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง
3.68 – 5.00	ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแดล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คำถามเป็นคำถามปลายเปิด

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1. แนวคำถามประกอบการพูดคุยและสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Discussion) เพื่อให้ผู้ตอบได้พูดคุยตอบคำถามพร้อมทั้งแสดงเหตุผลและความคิดเห็นตลอดจนผู้ศึกษาสามารถเพิ่มเติมประเด็นเรื่องต่าง ๆ ได้ที่เกี่ยวข้องต่อกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

2. อุปกรณ์บันทึกความรู้ ประกอบด้วย สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียงเพื่อเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและป้องกันการลืมข้อมูล

การทดสอบเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ที่ได้สร้างขึ้นจากแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด จากนั้นทำการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) จากแบบสอบถาม ดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบแล้วไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม ที่จะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความเข้าใจในคำถาม เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) สามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบ โดยการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นคนละกลุ่มในการที่จะทำการเก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมานั้นผู้ตอบเข้าใจคำถามหรือไม่เพียงใด และสมควรปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งในส่วนของข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นได้ทำการหาความเชื่อมั่นโดยวิธีการคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach โดยค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้คือ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปดำเนินการเก็บข้อมูล โดยประชากรในการศึกษาเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 87 คน โดยผู้ศึกษาแนะนำตนเองและอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและรายละเอียดก่อน จากนั้นจึงให้ประชากรกรอกแบบสอบถาม หลังจากนั้นจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อคำถามในแบบสอบถามโดยเป็นคำถามปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ได้เลือกไว้แล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมด หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาลงรหัสและบันทึกด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะเป็นส่วนที่ใช้ในการสนับสนุนและอธิบายข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้มา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) ช่วยในการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 ค่าสถิติร้อยละ ใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และนำเสนอในรูปตารางร้อยละ

1.2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการอธิบายความคิดเห็นต่อทุนทางสังคม และความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

1.3 การทดสอบสมมุติฐาน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทุนทางสังคม กับการสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย Correlation of Coefficient (r) โดยพิจารณาจากค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสหสัมพันธ์ (r) ที่ได้จะอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1

ถ้าหากค่า $r > 0$ แล้วความสัมพันธ์ทางบวก คือ ตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าตัวแปรตัวหนึ่งเพิ่มขึ้น ตัวแปรอีกตัวหนึ่งก็จะเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกันหรือในทางตรงข้าม ถ้าตัวแปรตัวหนึ่งลดลง ตัวแปรอีกตัวหนึ่งก็จะลดลงในอัตราเดียวกัน

ถ้าหากค่า $r = 0$ แล้วไม่มีความสัมพันธ์ คือ ตัวแปรทั้งสองตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรหนึ่งจะไม่มีผลทำให้ตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด

ถ้าหากค่า $r < 0$ แล้วความสัมพันธ์ทางลบ คือ ตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าตัวแปรตัวหนึ่งเพิ่มขึ้น ตัวแปรอีกตัวหนึ่งก็จะลดลง หรือในทางตรงข้าม ถ้าตัวแปรตัวหนึ่งลดลง ตัวแปรอีกตัวหนึ่งก็จะเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน

ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรว่า มีความสัมพันธ์กันสูง ปานกลาง หรือต่ำได้ ดังนี้

ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสูง $r \geq 0.8$ หรือ $r \leq -0.8$

ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันปานกลาง $r \geq 0.5$ ถึง 0.8 หรือ $r \geq -5$ ถึง -8

ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันต่ำ $r \leq 0.5$ ถึง 0 หรือ $r \leq -5$

ทั้งนี้ เพื่อนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้

บทที่ 4

ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแด่ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้ศึกษาได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากร

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหา และความต้องการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลแด่ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยเลือกจำนวนประชากรทั้งหมดมาศึกษา จำนวน 87 คน ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ก่อนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รายได้หลังเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เข้าร่วม ประสบการณ์ในการฝึกอบรม และสถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ประชากรมีลักษณะข้อมูล ดังนี้ (ตารางที่ 1)

1. อายุ

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนครึ่งหนึ่ง มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.6 รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.78 อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.4 อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 20 – 30 ปี และ 61 – 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.6 ในจำนวนที่เท่ากัน ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเท่ากับ 45.57 ปี โดยมีผู้สูงอายุที่สุดเท่ากับ 66 ปี และอายุน้อยที่สุดเท่ากับ 23 ปี

2. สถานภาพสมรส

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 97.7 รองลงมา มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 2.3 ตามลำดับ

3. ระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่เกือบครึ่ง มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.1 มีการศึกษาระดับ ป.ว.ช./ป.ว.ศ. คิดเป็นร้อยละ 9.2 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ

4. อาชีพหลัก

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกือบทั้งหมด ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 93.1 รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 5.7 และประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 1.1 ตามลำดับ

5. รายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ส่วนใหญ่ มีรายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมา มีรายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.0 มีรายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกต่อ

เดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท และ ในช่วงระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.4 และมีรายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.1 ตามลำดับ

6. รายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่ มีรายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมา มีรายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.0 มีรายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 25,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.6 มีรายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.5 และมีรายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.2 ตามลำดับ

7. ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในช่วงระหว่าง 4 – 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.1 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในช่วงระหว่าง 1 - 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.3 และเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.1 ตามลำดับ

8. ความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด มีความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 97.7 และรองลงมาไม่มีความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 2.3

9. ประสิทธิภาพการเข้ารับการฝึกอบรมในรอบปี

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งหมดมีประสิทธิภาพการเข้ารับการฝึกอบรมในรอบปี คิดเป็นร้อยละ 100 และได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 32.2 รองลงมาเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 3 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 24.1 เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 18.4 เข้ารับการฝึกอบรม 5 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 14.9 เข้ารับการฝึกอบรม 6 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 6.9 และเข้ารับการฝึกอบรม 1 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ

10. สถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.7 รองลงมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามการสั่งซื้อ คิดเป็นร้อยละ 18.3 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในที่ทำการกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 13.8 และจำหน่ายจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามร้านค้าปลีก คิดเป็นร้อยละ 9.2

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของประชากร

			(N = 87)	
ข้อมูลทั่วไปของประชากร			จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ*				
20 – 30 ปี			4	4.6
31 – 40 ปี			19	21.78
41 – 50 ปี			44	50.6
51 – 60 ปี			16	18.4
61 – 70 ปี			4	4.6
รวม			87	100
*อายุต่ำสุด 23 ปี	อายุสูงสุด 66 ปี	$\bar{X} = 45.57$ S.D. = .881		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(N = 87)		
ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพสมรส		
โสด	2	2.3
สมรส	85	97.7
รวม	87	100
2. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	42	48.3
มัธยมศึกษา	34	39.1
ป.ว.ช. / ป.ว.ส.	8	9.2
ปริญญาตรี	3	3.4
รวม	87	100.0
4. อาชีพหลัก		
เกษตรกรรวม	81	93.1
ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย	5	5.7
รับจ้างทั่วไป	1	1.1
รวม	87	100.0
5. รายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	27	31.0
5,001 – 10,000 บาท	53	60.9
10,001 – 15,000 บาท	3	3.4
15,001 – 20,000 บาท	3	3.4
มากกว่า 20,000 บาท	1	1.1
รวม	87	100.0
6. รายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน		
5,001 – 10,000 บาท	10	11.5
10,001 – 15,000 บาท	27	31.0
15,001 – 20,000 บาท	31	35.6

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(N = 87)		
ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
6. รายได้หลังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน (ต่อ)		
20,001 – 25,000 บาท	8	9.2
25,000 – 30,000 บาท	11	12.6
รวม	87	100.0
7. ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		
ระยะเวลาต่ำกว่า 1 ปี	1	1.1
ระยะเวลา 1 – 3 ปี	2	2.3
ระยะเวลา 4 – 6 ปี	21	24.1
ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป	61	72.4
รวม	87	100.0
8. ความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		
มี	85	97.7
ไม่มี	2	2.3
รวม	87	100.0
9. ประสบการณ์การเข้ารับการฝึกอบรมในรอบปี		
มี	87	100.0
รวม	87	100.0
10. หน่วยงานที่ได้รับการฝึกอบรม		
ได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ	87	100.0
รวม	87	100.0
11. จำนวนครั้งในการเข้ารับการฝึกอบรมต่อปี		
1 ครั้งต่อปี	3	3.4
2 ครั้งต่อปี	16	18.4
3 ครั้งต่อปี	21	24.1
4 ครั้งต่อปี	28	32.2
5 ครั้งต่อปี	13	14.9

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(N = 87)		
ข้อมูลทั่วไปของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
11. จำนวนครั้งในการเข้ารับการฝึกอบรมต่อปี (ต่อ)		
6 ครั้งต่อปี	6	6.9
รวม	87	100.0
12. สถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์		
ที่ทำการกลุ่ม	12	13.8
ส่งตามร้านค้าปลีก	8	9.2
พ่อค้าคนกลาง	51	58.7
ตามการสั่งซื้อสินค้า	16	18.3
รวม	87	100.0

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ในส่วนนี้เป็นการแสดงข้อมูลระดับทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก มีรายละเอียด ดังนี้

1. ทุนทางสังคมด้านผู้นำ

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านผู้นำในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านผู้นำ สูงที่สุดคือ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความใกล้ชิดกับสมาชิก เข้ากับสมาชิกในกลุ่มได้ ทำตัวสนิทสนมกับทุกคนได้ วางตัวกันเองกับสมาชิก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมาคือ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถสนับสนุนให้สมาชิกใช้ความมานะ ความพยายาม เพื่อผลงานที่ดีกว่า อยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 4.57$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการแบ่งงานสามารถกำหนดลักษณะงานทั้งของตนเองและของสมาชิกในกลุ่มได้ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.62$) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านผู้นำ

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านผู้นำ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความคิดริเริ่ม มีการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ในการทำงาน	-	2 (2.3)	14 (16.1)	51 (58.6)	20 (23.0)	4.02	.698	มาก
2. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความใกล้ชิดกับสมาชิก เข้ากับสมาชิกในกลุ่มได้ ทำตัวสนิทสนมกับทุกคนได้วางตัวเป็นกันเองกับสมาชิก	-	-	-	25 (28.7)	62 (71.3)	4.71	.455	มาก
3. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถปกป้องกลุ่ม และต่อสู้เพื่อประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่ม	-	2 (2.3)	14 (16.1)	53 (60.9)	18 (20.7)	4.00	.682	มาก
4. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิก	-	3 (3.4)	29 (33.3)	36 (41.4)	19 (21.8)	3.82	.815	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านผู้นำ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
5. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรมีการแบ่งงาน สามารถกำหนดลักษณะงาน ทั้งของตนเองและของ สมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน	-	9 (10.3)	30 (34.5)	33 (37.9)	15 (17.2)	3.62	.892	ปานกลาง
6. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรเข้าใจใน ความสัมพันธ์ของงานแต่ละ ส่วนที่สมาชิกแต่ละคนทำ	-	4 (4.6)	19 (21.8)	45 (51.7)	19 (21.8)	3.91	.787	มาก
7. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรสามารถห้ามการ กระทำบางประการของ สมาชิกในกลุ่ม	1 (1.1)	-	15 (17.2)	36 (41.4)	35 (40.2)	4.20	.805	มาก
8. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรใช้ความเด็ดขาด ในการตัดสินใจลงโทษ ผู้กระทำความผิดระเบียบของ กลุ่ม	-	5 (5.7)	6 (6.9)	39 (44.8)	37 (42.5)	4.24	.821	มาก
9. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรสามารถ สนับสนุนให้สมาชิกใช้ ความมานะ ความพยายาม เพื่อผลงานที่ดีกว่า	-	3 (3.4)	2 (2.3)	24 (27.6)	58 (66.7)	4.57	.709	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านผู้นำ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
10. ประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร กล้าที่จะตัดสินใจ ในเรื่องที่เกี่ยวกับการ ดำเนินงานของกลุ่ม	-	-	2 (2.3)	37 (42.5)	48 (55.2)	4.53	.546	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวม						4.16	.373	มาก

2. ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ สูงที่สุดคือ แม่บ้านเกษตรกรมีความเชื่อมั่นในนโยบาย และกลยุทธ์การบริหารของกลุ่ม ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมาคือ แม่บ้านเกษตรกรมีความเชื่อถือและมั่นใจในประธานกลุ่มและคณะกรรมการต่อการดำเนินงานกลุ่ม ($\bar{X} = 4.09$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ปัจจุบันกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.70$) ทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. แม่บ้านเกษตรกรมีความเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการปฏิบัติงาน	-	2 (2.3)	14 (16.1)	55 (63.2)	16 (18.4)	3.98	.664	มาก
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง	-	3 (3.4)	29 (33.3)	39 (44.8)	16 (18.4)	3.78	.784	มาก
3. แม่บ้านเกษตรกรมีความเชื่อถือและมั่นใจในประธานกลุ่มและคณะกรรมการต่อการดำเนินงานกลุ่ม	-	2 (2.3)	12 (13.8)	49 (56.3)	24 (27.6)	4.09	.709	มาก
4. เมื่อมีการดำเนินงานที่เป็นทางการและการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ แม่บ้านเกษตรกรได้ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มอย่างเต็มที่	1 (1.1)	4 (4.6)	19 (21.8)	28 (32.2)	35 (40.2)	4.06	.957	มาก
5. แม่บ้านเกษตรกรเชื่อมั่นในนโยบาย และกลยุทธ์การบริหารของกลุ่ม	-	5 (5.7)	8 (9.2)	40 (46.0)	34 (39.1)	4.18	.829	มาก
6. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีสมาชิกเพิ่มขึ้น	-	5 (5.7)	14 (16.1)	46 (52.9)	22 (25.3)	3.98	.807	มาก
7. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น	-	9 (10.3)	29 (33.3)	28 (32.2)	21 (24.1)	3.70	.954	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
8. เมื่อแม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานได้ปรึกษาสมาชิกภายในกลุ่ม	1 (1.1)	1 (1.1)	22 (25.3)	30 (34.5)	33 (37.9)	4.07	.997	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						3.97	.462	มาก

3. ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันสูงที่สุดคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นที่ยอมรับหรือได้รับการยอมรับจากประชาชนหรือหน่วยงาน ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมาคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับการเยี่ยมชมดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ($\bar{X} = 4.61$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.24$) ทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มประกอบกิจกรรม	-	3 (3.4)	7 (8.0)	22 (25.3)	55 (63.2)	4.48	.790	มาก
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่งเสริมให้แม่บ้านเกษตรกรมีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบกิจกรรม	-	-	13 (14.9)	36 (41.4)	38 (43.7)	4.29	.714	มาก
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้สมาชิกสามารถพบปะช่วยเหลือกันในการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม	-	-	9 (10.3)	24 (27.6)	54 (62.1)	4.52	.680	มาก
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่	-	2 (2.3)	8 (9.2)	37 (42.5)	40 (46.0)	4.32	.739	มาก
5. การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้สมาชิกมีงานทำตลอดทั้งปี	-	-	2 (2.3)	36 (41.4)	49 (56.3)	4.54	.546	มาก
6. การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	-	1 (1.1)	9 (10.3)	45 (51.7)	32 (36.8)	4.24	.681	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบ แทน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้การ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก่สมาชิก ในกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน	-	1 (1.1)	9 (10.3)	23 (26.4)	54 (62.1)	4.49	.729	มาก
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับ การเยี่ยมเยียนดูงานจาก หน่วยงาน ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น	-	-	3 (3.4)	25 (28.7)	59 (67.8)	4.61	.671	มาก
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นที่ รู้จักมีชื่อเสียงหรือได้รับการ ยอมรับจากประชาชนหรือ หน่วยงาน	-	-	6 (6.9)	18 (20.7)	63 (72.4)	4.66	.607	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						4.45	.466	มาก

4. ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาในรายชื่อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายสูงที่สุดคือ การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้บุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) รองลงมาคือ การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้การทำงานในองค์กรระดับหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้านมีการทำงานช่วยกันมากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ กลุ่มช่วยให้สมาชิกซื้อปัจจัยในการผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.29$) (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่าย

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมครบทุกครั้ง	1 (1.1)	7 (8.0)	64 (73.6)	12 (13.8)	3 (3.4s)	3.10	.629	ปานกลาง
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกกลุ่มอื่นๆ	-	1 (1.1)	20 (23.0)	55 (63.2)	11 (12.6)	3.87	.625	มาก
3. การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้บุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมของกลุ่ม	1 (1.1)	1 (1.1)	17 (19.5)	45 (51.7)	23 (26.4)	4.01	.785	มาก
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้สมาชิกซื้อปัจจัยในการผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด	25 (28.7)	33 (37.9)	10 (11.5)	17 (19.5)	2 (2.3)	2.29	1.15 0	น้อย
5. การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้การทำงานในองค์กรระดับหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้านมีการทำงานช่วยกันมากขึ้น	-	1 (1.1)	24 (27.6)	37 (42.5)	25 (28.7)	3.99	.785	มาก
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยให้สมาชิกสามารถพบปะช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งผลให้มีความสามัคคีกันมากขึ้น	-	8 (9.2)	31 (35.6)	35 (40.2)	13 (14.9)	3.61	.854	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีแหล่ง รองรับสินค้าอย่างถาวรและ สมาชิกขยายแหล่งรองรับ สินค้าได้เพิ่มขึ้น	-	1 (1.1)	24 (27.6)	40 (46.0)	22 (25.3)	3.95	.761	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						3.54	.414	ปานกลาง

5. ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารสูงที่สุดคือ มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) รองลงมาคือ แม่บ้านเกษตรกรได้รับทราบความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ มีเจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.14$) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านข้อมูล ข่าวสาร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ แจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ สมาชิกภายในกลุ่มผ่านสื่อ ต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายประกาศ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ	-	1 (1.1)	34 (39.1)	27 (31.0)	25 (28.7)	3.87	.846	มาก
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ ถ่ายทอดความรู้วิชาการใหม่ ๆ แก่สมาชิก	-	1 (1.1)	25 (28.7)	54 (62.1)	7 (8.0)	3.77	.604	มาก
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ผลงานแก่ บุคคลภายนอก	-	1 (1.1)	29 (33.3)	40 (46.0)	27 (19.5)	3.84	.745	มาก
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี หนังสือแจ้งวาระการ ประชุมแก่สมาชิกทราบทุก ครั้ง	1 (1.1)	4 (4.6)	67 (77.0)	12 (13.8)	3 (3.4)	3.14	.594	ปาน กลาง
5. สมาชิกได้รับทราบความ เคลื่อนไหวในการดำเนินงาน ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	-	18 (20.7)	56 (64.4)	13 (14.9)	3.94	.598	มาก
6. มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้ คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1 (1.1)	1 (1.1)	17 (19.5)	42 (48.3)	26 (29.9)	4.05	.806	มาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
7. มีเจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	25 (28.7)	36 (41.4)	17 (19.5)	7 (8.0)	2 (2.3)	2.14	1.00	น้อย
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการสื่อสารข้อมูลภายในกลุ่มได้ถูกต้องชัดเจนมีประสิทธิภาพแก่สมาชิก	-	6 (6.9)	32 (36.8)	40 (46.0)	9 (10.3)	3.60	.769	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						3.54	.380	ปานกลาง

6. ทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกสูงที่สุดคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาเยี่ยมชมเยียนให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นผู้ประสานงานในการจัดหาเงินทุนให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนได้เป็นผู้ประสานงานในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.55$) ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กร
ภายนอก

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านการได้รับการ สนับสนุนจากบุคคลหรือ องค์กรภายนอก	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาเยี่ยม เยือนให้คำแนะนำปรึกษา เกี่ยวกับการดำเนินงานเป็น ประจำ	-	1 (1.1)	15 (17.2)	38 (43.7)	33 (37.9)	4.18	.755	มาก
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเข้ามา เยี่ยมเยือนให้คำแนะนำ ปรึกษาเกี่ยวกับการ ดำเนินงานเป็นประจำ	34 (39.1)	39 (44.8)	6 (6.9)	4 (4.6)	4 (4.6)	1.91	1.03 0	น้อย
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาครัฐรับฟังความ คิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่ม	1 (1.1)	10 (11.5)	23 (26.4)	34 (39.1)	19 (21.8)	3.69	.980	มาก
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนรับฟัง ความคิดเห็นจากสมาชิกใน กลุ่ม	31 (35.6)	38 (43.7)	12 (13.8)	3 (3.4)	3 (3.4)	1.95	.975	น้อย
5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยจัดหา ตลาดรองรับสินค้า	-	10 (11.5)	39 (44.8)	23 (26.4)	15 (17.2)	3.49	.913	ปาน กลาง
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนช่วย จัดหาตลาดรองรับสินค้า	51 (58.6)	28 (32.2)	4 (4.6)	1 (1.1)	3 (3.4)	1.59	.909	น้อย

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(N = 87)

ทุนทางสังคมด้านการได้รับการ สนับสนุนจากบุคคลหรือ องค์กรภายนอก	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
7. เจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้ ประสานงานในการจัดหา เงินทุนให้กับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	-	10 (11.5)	20 (23.0)	42 (48.3)	15 (17.2)	3.71	.888	มาก
8. เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเป็นผู้ ประสานงานในการจัดหา เงินทุนให้กับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	41 (47.1)	38 (43.7)	2 (2.3)	4 (4.6)	2 (2.3)	1.71	.901	น้อย
9. เจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้ ประสานงานในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ให้กับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	1 (1.1)	9 (10.3)	51 (58.6)	23 (26.4)	3 (3.4)	2.17	.747	น้อย
10. เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเป็นผู้ ประสานงานในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ให้กับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	49 (56.3)	31 (35.6)	4 (4.6)	3 (3.4)	-	1.55	.743	น้อย
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						2.70	.622	ปาน กลาง

7. ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในภาพรวม

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมในภาพรวม ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนมีทุนทางสังคมอยู่มากพอสมควรอันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนต่อกลุ่มได้ และเมื่อพิจารณาในทุนทางสังคมแต่ละด้านพบว่า ด้านการต่าง

ตอบแทนกัน ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45, 4.16, 3.97$) รองลงมาคือ ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับที่เท่ากัน ($\bar{X} = 3.54$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$) ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ในภาพรวม

(N = 87)			
ทุนทางสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านผู้นำ	4.16	.373	มาก
2. ด้านความไว้วางใจ	3.97	.462	มาก
3. ด้านการต่างตอบแทนกัน	4.45	.466	มาก
4. ด้านเครือข่าย	3.54	.414	ปานกลาง
5. ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.54	.380	ปานกลาง
6. การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก	2.70	.622	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม	3.73	.327	มาก

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ในส่วนนี้เป็นการแสดงข้อมูลลักษณะความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้แบ่งความสำเร็จออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีรายละเอียด ดังนี้

1. ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ในด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรม

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุดคือ ในอดีตกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเคยนำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำในระดับมาก ($\bar{X} = 4.79$) รองลงมาคือ ในปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้นำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.74$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการระดมและสะสมเงินเข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน ประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จในด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร

(N = 87)

ความสำเร็จด้านการจัดการและ การดำเนินกิจกรรมของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ วางแผนการดำเนินงานไว้ ล่วงหน้า	-	1 (1.1)	13 (14.9)	65 (74.7)	8 (9.2)	3.91	.533	มาก
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ ว่าด้วยการบริหารงานกลุ่ม ให้สมาชิกทราบอย่างชัดเจน	-	1 (1.1)	16 (18.4)	49 (56.3)	21 (24.1)	4.03	.689	มาก
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรพัฒนา ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง	-	1 (1.1)	15 (17.2)	36 (41.4)	35 (40.2)	4.20	.764	มาก
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่าง ต่อเนื่อง	-	-	1 (1.1)	21 (24.1)	65 (74.4)	4.73	.469	มาก
5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ พัฒนาทักษะในการผลิต ผลิตภัณฑ์	-	-	12 (13.8)	54 (62.1)	21 (24.1)	4.10	.610	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(N = 87)

ความสำเร็จด้านการจัดการและ การดำเนินกิจกรรมของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้เป็นปัจจุบัน	-	5 (5.7)	9 (10.3)	60 (69.0)	13 (14.9)	3.93	.695	มาก
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ ระดม และสะสมเงินทุนเข้า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1 (1.1)	10 (11.5)	64 (73.6)	28 (9.2)	4 (4.6)	3.04	.663	ปาน กลาง
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ ประสานงานกับหน่วยงาน ต่าง ๆ	-	-	2 (2.3)	32 (36.8)	53 (60.9)	4.58	.540	มาก
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ สินค้าซึ่งเป็นผลงานของ กลุ่ม	-	-	12 (13.8)	53 (60.9)	22 (25.3)	4.11	.618	มาก
10. ในอดีตกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรเคยนำผลิตภัณฑ์ จากกลุ่มไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำ	-	-	1 (1.1)	16 (18.4)	70 (80.5)	4.79	.435	มาก
11. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรได้นำผลิตภัณฑ์ จากกลุ่มไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นประจำ	-	-	1 (1.1)	20 (23.0)	66 (75.9)	4.74	.463	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						4.20	.300	มาก

2. ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ในด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.60$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในตัวแทนที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอศรีภูมิ ในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.85$) รองลงมาคือ แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในชื่อเสียงของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับ ($\bar{X} = 4.79$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในความรู้ที่ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจัดฝึกอบรมให้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จในด้านความพึงพอใจของสมาชิก ในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(N = 87)

ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในความรู้ความสามารถของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	-	3 (3.4)	26 (29.9)	58 (66.7)	4.63	.552	มาก
2. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในการบริหารงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	-	3 (3.4)	39 (44.8)	45 (51.7)	4.48	.567	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(N = 87)

ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
3. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอศึกษารูมิ ในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	-	1 (1.1)	11 (12.6)	75 (86.2)	4.85	.389	มาก
4. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของตนเองที่ผลิตออกจำหน่าย	-	1 (1.1)	2 (2.3)	33 (37.9)	51 (58.6)	4.54	.606	มาก
5. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในรายได้ที่กลุ่มของตนได้รับจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	-	2 (2.3)	32 (36.8)	53 (60.9)	4.58	.540	มาก
6. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในความรู้ที่ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจัดฝึกอบรมให้	-	1 (1.1)	10 (11.5)	44 (50.6)	32 (36.8)	4.22	.693	มาก
7. แม่บ้านเกษตรกรมีความพึงพอใจในชื่อเสียงที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับ	-	-	3 (3.4)	12 (13.8)	72 (82.8)	4.79	.485	มาก

ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกใจ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการ ดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
8. แม่บ้านเกษตรกรมีความ พึงพอใจในการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรทำเอง	-	-	3 (3.4)	16 (18.4)	68 (78.2)	4.71	.645	มาก
9. แม่บ้านเกษตรกรมีความ พึงพอใจในรายได้ที่ ได้รับจากการร่วมทำ กิจกรรมกับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร	-	-	6 (6.9)	21 (24.1)	60 (66.0)	4.62	.614	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						4.60	.369	มาก

3. ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.78$) รองลงมาคือ แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน ดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.60$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการสะสมเงินออมเข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของตนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
ประทุนเกี่ยวกับความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร

(N = 87)

ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
1. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน การดำเนินงานของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร	-	2 (2.3)	15 (17.2)	50 (57.5)	20 (23.0)	4.01	.707	มาก
2. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการประสานงานกับ หน่วยงานภายนอก	-	3 (3.4)	32 (36.8)	34 (39.1)	18 (20.7)	3.77	.816	มาก
3. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร	-	2 (2.3)	12 (13.8)	51 (58.6)	22 (25.3)	4.06	.695	มาก
4. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการระดมเงินออมเข้า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	-	9 (10.3)	30 (34.5)	33 (37.9)	15 (17.2)	3.62	.892	ปาน กลาง
5. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการผลิตสินค้าของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร	-	-	4 (4.6)	32 (36.8)	52 (58.6)	4.54	.586	มาก
6. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการพัฒนารูปแบบของ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรให้ทันสมัย	-	4 (4.6)	24 (27.6)	40 (46.0)	19 (21.8)	3.85	.814	มาก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

(N = 87)

ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
7. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการเข้าฝึกอบรมที่ หน่วยงาน ต่าง ๆ จัดขึ้น	1 (1.1)	-	19 (21.8)	27 (31.0)	40 (46.0)	4.20	.864	มาก
8. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการแสดงผลลักษณ์ของ กลุ่มในการออกร้านตามงาน ต่าง ๆ	-	5 (5.7)	6 (6.9)	42 (48.3)	34 (39.1)	4.20	.808	มาก
9. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมสาธารณะ ประโยชน์ต่าง ๆ ที่กลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรดำเนินการ	-	3 (3.4)	2 (2.3)	21 (24.1)	61 (70.1)	4.60	.704	มาก
10. แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมสาธารณะ ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ หน่วยงาน ต่าง ๆ ดำเนินการ	-	-	-	19 (21.8)	68 (78.2)	4.78	.415	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						4.16	.386	มาก

4. ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในภาพรวม

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำเร็จในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับมากมาช่วยสนับสนุนให้ กลุ่มประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาในความสำเร็จแต่ละด้านพบว่า ด้านความพึงพอใจ ของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ด้านการจัดการ

และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.60, 4.20, 4.16$) ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน
ในภาพรวม

(N = 87)

ความสำเร็จ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	4.20	.300	มาก
2. ด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	4.60	.369	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	4.16	.386	มาก
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม	4.32	.295	มาก

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการทดสอบสมมติฐานทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน โดยใช้สถิติเพื่อหาค่าความสัมพันธ์โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย Correlation of Coefficient (r) ได้แก่

1. ทุนทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
3. ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

4. ทูตทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

5. ทูตทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

6. ทูตทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

สมมติฐานที่ 1 ทูตทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทูตทางสังคมด้านผู้นำกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับมาก คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .839 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทูตทางสังคมด้านผู้นำเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นด้วย (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างทูตทางสังคมด้านผู้นำกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
(N = 87)

สมมติฐาน	r	Sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทูตทางสังคมด้านผู้นำกับความสำเร็จของกลุ่ม	.839	.000

สมมติฐานที่ 2 ทูตทางสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทูตทางสังคมด้านความไว้วางใจกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับปานกลาง คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .723 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทูตทางสังคมด้านความไว้วางใจเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นด้วย (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(N = 87)

สมมติฐาน	r	Sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจกับความสำเร็จของกลุ่ม	.723	.000

สมมติฐานที่ 3 ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับปานกลาง คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .578 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นด้วย (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(N = 87)

สมมติฐาน	r	sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	.578	.000

สมมติฐานที่ 4 ทุนทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านเครือข่ายกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับต่ำ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .412 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทุนทางสังคมด้านเครือข่ายเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นด้วย (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านเครือข่ายกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร

(N = 87)

สมมติฐาน	r	sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทุนทางสังคมด้านเครือข่ายกับความสำเร็จของกลุ่ม	.412	.000

สมมติฐานที่ 5 ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับ
ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับต่ำ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .437 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร

(N = 87)

สมมติฐาน	r	sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารกับความสำเร็จของกลุ่ม	.437	.000

สมมติฐานที่ 6 ทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมี
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับต่ำ คือ ค่าสหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .398 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือหากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือ

องค์กรภายนอกเพิ่มขึ้น จะทำให้คะแนนระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(N = 87)

สมมติฐาน	r	sig.
ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกกับความสำเร็จของกลุ่ม	.398	.000

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหา และความต้องการ

1. สิ่งที่ต้องการให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดำเนินการแต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้

1.1 ต้องการให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อให้กลุ่มลูกค้าขยายกว้างมากขึ้นไม่จำกัดเฉพาะแค่ภายในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียง

1.2 ต้องการให้แปรรูปผ้าไหมเป็นผลิตภัณฑ์อื่นชนิดใหม่ ๆ เช่น พวงกุญแจจากผ้าไหม เนคไทจากผ้าไหม กระเป๋าสตริงจากผ้าไหม เพื่อให้มีความหลากหลายทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

2. สิ่งที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยเหลือหรือแก้ปัญหา

2.1 ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยกลุ่มไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์

2.2 ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลราคาของเส้นไหมซึ่งเป็นวัตถุดิบในการทอผ้าไหม เพราะราคาเส้นไหมมีราคาสูงขึ้นทำให้ได้กำไรน้อยลง

2.3 ต้องการให้มีการส่งเสริมการเลี้ยงหม่อนให้มากขึ้น เพราะหม่อนที่เลี้ยงยังไม่เพียงพอกับความต้องการของกลุ่ม

2.4 ต้องการให้ถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือพัฒนาเส้นไหมที่ได้จากการสาวไหมจากรัง เพราะเส้นไหมที่ได้ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ทำให้กลุ่มต้องซื้อเส้นไหมจากร้านค้าที่รับเส้นไหมจากโรงงานอุตสาหกรรม

ข้อวิจารณ์

การศึกษาทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัทรภุมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาที่มีตัวแปรอิสระคือ ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ประกอบด้วย ทุนทางสังคมด้านผู้นำ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร และทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และ ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จากผลการศึกษาผู้ศึกษาขอเสนอความคิดเห็น และข้อวิจารณ์ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคลของแม่บ้านเกษตรกร

ประชากรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 41 – 50 ปี ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นไปได้อย่างราบรื่น เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีอายุอยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกันทำให้การพูดคุย การปรับตัวเข้าหากันได้ง่ายขึ้น มีความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการระหว่างเพื่อนสมาชิกด้วยกันมากกว่าการที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างในด้านอายุมาก เพราะหากช่องว่างระหว่างวัยมีมากอาจจะไม่เข้าใจกัน ไม่รู้ในสิ่งที่ต้องการมากกว่าการที่อยู่ในวัยเดียวกัน นอกจากนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ กลุ่มอายุที่เข้าร่วมทอผ้าไหมไม่ค่อยมีบุคคลรุ่นใหม่ ๆ ให้ความสนใจมาสืบต่อกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งอาจเกิดจากแนวคิดของเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่มีการศึกษาที่สูงขึ้น จึงสามารถใช้ความรู้ที่ร่ำเรียนมาไปทำงานในบริษัทเอกชน หรือหน่วยงานราชการที่มั่นคงและมีความสบายมากกว่า

ด้านการศึกษาล้วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และเป็นที่สังเกตเห็นได้ว่าคนในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เกิดในรุ่นก่อน ๆ มักจะได้รับการศึกษาน้อยซึ่งอาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจหรือการเข้าถึงการศึกษาในสมัยก่อนทำได้ยาก ประกอบกับบุคคลเป้าหมายมีที่ดินทำกินในการทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นของตนเองเพื่อเลี้ยงชีพจึงไม่จำเป็นต้องศึกษาในระดับสูงอีกทั้งในสมัยนั้นยังไม่มีการศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐานของภาครัฐที่จะมาบังคับใช้

รายได้ส่วนบุคคลก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน แสดงให้เห็นว่าอาชีพเกษตรกรสร้างรายได้เป็นจำนวนน้อยอาจไม่เพียงพอต่อการยังชีพ จนนำมาสู่การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยหลังจากเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 15,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มกันทอผ้าสามารถสร้างรายได้ที่ดีแก่สมาชิกมากขึ้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งยังสะท้อนถึงยอดขายของผ้าไหมภายในกลุ่มที่มีความต้องการของตลาดมากด้วย

ในส่วนของระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสมาชิกเข้าร่วมตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป มีความรู้เดิมเกี่ยวกับการทอผ้าไหมเนื่องจากได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีการทอผ้าใช้เอง และในรอบปีที่ผ่านมาแม่บ้านเกษตรกรทั้งหมดเคยเข้ารับการฝึกอบรมความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นในการได้มาซึ่งความรู้ของสมาชิกเพื่อพัฒนาตนเองและกลุ่มและอาจจะได้การสนับสนุนจากประธานกลุ่มและเจ้าหน้าที่จากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับการฝึกอบรมจากภาครัฐทั้งหมดประมาณ 4 ครั้งต่อปี ส่วนสถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มขายผ่านผู้ค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ซึ่งผู้ค้าคนกลางเป็นลูกค้าประจำ ได้สั่งซื้อผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมากอยู่เสมอจนทำให้มีรายได้ที่มั่นคงและเพียงพอ

อย่างไรก็ตามการขายกับผู้ค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ จะเป็นตัวฉุดรั้งให้เห็นว่ารายได้มากหรือน้อยส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับผู้ค้าคนกลางแสดงถึงการจัดการทางการตลาดของกลุ่มยังไม่แข็งแกร่งเพียงพอ อาจเป็นเพราะผลิตภัณฑ์ยังไม่มีหลากหลายมากนัก ทำให้ความต้องการในผลิตภัณฑ์มีเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านทุนประกอบด้วย ทุนทางสังคมด้านผู้นำ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย

ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร และทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านทุน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.73) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของทุนทางสังคมทั้ง 6 องค์ประกอบจะพบว่า มีอยู่ 4 องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุนทางสังคมในภาพรวม ได้แก่ ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน ทุนทางสังคมด้านผู้นำ ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.45, 4.16, 3.97 ตามลำดับ) และอีก 3 องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทุนทางสังคมในภาพรวม ได้แก่ ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย = 3.54 อยู่ในระดับที่เท่ากัน) และ ทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก (ค่าเฉลี่ย = 2.70) ซึ่งผู้ศึกษามีข้อวิจารณ์ดังนี้

1. ทุนทางสังคมด้านผู้นำ

ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในด้านผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) สาเหตุอาจเป็นเพราะ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญภายในกลุ่มตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งกลุ่ม กล่าวคือ ประธานกลุ่มเป็นผู้ที่มีแนวคิดและริเริ่มให้เกิดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มนี้ขึ้น โดยประธานกลุ่มกล่าวว่า

...การจัดตั้งกลุ่มมีแรงบันดาลใจมาจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีน้ำพระทัยสนับสนุนกลุ่มทอผ้าทั่วทุกภาค จากนั้นน้ำได้บอกให้ชาวบ้านทราบถึงการก่อตั้งกลุ่มว่ามันจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง คนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกเขาก็เห็นด้วย และอย่างน้ำเห็นว่าหมู่บ้านเราทำนาเป็นหลัก ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมน้อยลงมาน้อย โดยที่นี้ทำนาจะทำได้ปีละครั้ง เพราะเราอาศัยน้ำในการทำนาจากน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ทำให้รายได้ไม่พอเท่าไร โดยตอนเริ่มตั้งกลุ่ม ใหม่ๆ เมื่อ พ.ศ. 2547 เรามีสมาชิกเพียง 20 คนเท่านั้น แต่ปัจจุบันสมาชิกเรามีมากขึ้นจนปัจจุบันมี 87 คน... (ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการเคารพและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและใช้เป็นแรงบันดาลใจประกอบกับการมีจิตสาธารณะและเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้าน

แต่อย่างไรก็ตามแรงผลักดันที่สนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการทอผ้าไหม อาจมาจากแนวนโยบายจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่จนกระทั่งนโยบายนั้นได้นำมาใช้สู่ประชาชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งการเกิดการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นในรอบเดือน หรือในรอบปีของแต่ละพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบอาจเป็นผลงานส่วนหนึ่งที่สำคัญ ในการนำมาสู่ความก้าวหน้าในสายอาชีพของตนเองจึงต้องทุ่มเทกำลังกาย กำลังความสามารถของตนเอง

และสิ่งสำคัญคือ ความใกล้ชิด ความสนิทสนมที่ประธานกลุ่มแสดงออกมาด้วยความเป็นกันเองกับทุกคนทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดความรัก ความเชื่อมั่นในประธานทั้งนี้สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความใกล้ชิดและความรู้สึกดี ๆ ต่อกันและกันคือความเป็นเครือญาติกันของชาวบ้านจากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผู้หนึ่ง ในประเด็นความสนิทสนมกันของสมาชิกกับประธานกลุ่มโดยได้แสดงความคิดเห็นถึงประเด็นเหล่านี้คือ

...คนแถวนี้จะเรียกประธานกลุ่มว่ายายไม่ว่าคนนั้นจะมีอายุแก่กว่าหรืออ่อนกว่า พวกเรามีความเป็นกันเองมาก พูดกันได้ทุกเรื่อง ขนาดเรื่องที่เครียด ๆ เขายังทำให้ตลกเลย เนี่ยเขาเป็นประธานกลุ่มมาตั้งแต่ปี 47 โน้นยังไม่เปลี่ยนเลย จะให้ใครมาเป็นต่อจากนี้คงไม่ดีเท่าหรอก... (สมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านใช้คำในการเรียกนำหน้าผู้นำกลุ่มว่ายาย แทนที่จะเรียกตามลำดับอายุแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างกันของคนในชุมชน ซึ่งในการเรียกคำสรรพนามว่ายายก็ยังคงให้ความเคารพกัน ซึ่งไม่ได้เรียกกันเล่น ๆ โดยปราศจากการให้การเคารพนับถือแต่กลับตรงกันข้ามกันเพราะการเรียกคำว่า ยาย ถือว่าเป็นการให้เกียรติและแสดงความนับถือมาก จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันนี้เองทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเชื่อถือและมั่นใจในประธานกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่ม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันภายในกลุ่ม

และประเด็นที่น่าสนใจในความสามารถของประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นความคิดเห็นส่วนน้อยของสมาชิกทั้งหมด แต่อาจเป็นจุดอ่อนของกลุ่มได้คือ ความสามารถในการแบ่งงานเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนปฏิบัติตามหน้าที่ตนเองหรืออาจเรียกว่าความสามารถในการจัดคนให้เข้ากับงานได้ไม่ดีนัก อาจเป็นเพราะความรู้ในด้านนั้นโดยตรงของประธาน หรือความรู้ของสมาชิกกลุ่มมีไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ต่อสมาชิกกลุ่มผู้หนึ่งกล่าวว่า

...โอ้ยไม่ได้แบ่งหน้าที่อะไรกันมากนักหรอก โอ้เราก็ไม่ค่อยรู้เรื่องกันโดยตรงหรอก ก็ช่วยกันทำกันไป ประธานเค้าก็ไม่เห็นจะแบ่งหรือจัดการอะไรมากมาย เวลาจะทำอะไรก็ทำเลย ซึ่งแต่ละคนรู้จักหน้าที่ตัวเองอยู่แล้วแต่ถ้าอันไหนไม่รู้เรื่องเลยหรือทำไม่ถูกก็ถามเจ้าหน้าที่จากเกษตรอำเภอบ้าง แต่งานเราก็เสร็จนะไม่ใช่ไม่เสร็จ แต่ถ้าเรื่องความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าทุกคนเค้ารู้ทำเป็นกันอยู่แล้วไม่ต้องไปสอนกันหรอกไม่จำเป็น... (สมาชิกกลุ่มคนที่สอง, สัมภาษณ์)

จากคำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดการบริหารกลุ่มของประธานหรือแม้แต่ของสมาชิกซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มให้สามารถคงอยู่ต่อไป และเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป เพราะหากขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแล้วเสมือนกับขาดแนวทางหรือเส้นทางในการเดินทาง เช่นเดียวกันถึงแม้ว่าทุกคนในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะมีความรู้ความสามารถในการทอผ้าไหมมากเพียงใด แต่ผ้าไหมเหล่านั้นก็ไม่สามารถที่จะกระจายตัวไปยังกลุ่มลูกค้าอื่น ๆ ให้เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่น่าสนใจตรงตามเป้าหมายของกลุ่มมากนัก ซึ่งประเด็นเหล่านี้ถ้าจะมีผลกระทบนำมาสู่รายได้จากการขายผ้าไหม

ทั้งนี้สรุปได้ว่าทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในด้านผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเนื่องจาก ความต้องการของผู้นำในการที่จะเห็นถึงประโยชน์ของส่วนรวมที่จะได้รับจากการก่อตั้งกลุ่มจึงทำให้สมาชิกเห็นถึงความตั้งใจและความเสียสละประกอบกับความเห็นพ้องต้องกันถึงประโยชน์ที่จะได้รับในการก่อตั้งกลุ่ม นอกจากนี้ความไว้วางใจของสมาชิก และความใกล้ชิดสนิทสนม อีกทั้งความเป็นเครือญาติกันของสมาชิก ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มยังคงเลือกให้เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มจนกระทั่งถึงปัจจุบันแต่จุดอ่อนที่สำคัญของผู้นำคือ การขาดความรู้ความสามารถในการแบ่งงาน กำหนดลักษณะงาน หรือแม้แต่การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มและการนำมาสู่รายได้ที่ดีจากการขายผ้าไหมที่ดี

2. ทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ

ทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.97) สาเหตุอาจเป็นเพราะสมาชิกมีความมั่นใจในนโยบาย และกลยุทธ์การบริหารของกลุ่มในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของกลุ่ม นำมาซึ่งความเชื่อถือน่าเชื่อถือและมั่นใจใน

ประธานกลุ่มซึ่งเป็นบุคคลหลักในการคิดนโยบายกลยุทธ์ต่าง ๆ ของกลุ่ม จนนำมาซึ่งรางวัลต่าง ๆ มากมาย จากการสัมภาษณ์สมาชิกผู้หนึ่งถึงประเด็นนี้กล่าวว่า

...ปัจจุบันส่วนใหญ่เราก็เชื่ออยู่แล้วว่านโยบายหรือวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ของกลุ่มนั้นดีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรรมการกลุ่ม หรือสมาชิกเราต้องไว้ใจต่อกันเพราะเชื่อในความสามารถที่ทุกคนมี ไม่เช่นนั้นทางกลุ่มจะได้รับรางวัลอย่างต่อเนื่องหรือ ได้รางวัลมาแต่ละครั้งก็ต้องจัดงานเลี้ยงแห่กันรอบหมู่บ้าน ไอ้ตอนไปรับรางวัลก็ไปกันเป็นคันรถ... (สมาชิกคนที่สาม, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับกับสมาชิกผู้หนึ่ง ที่กล่าวว่า

...กลุ่มส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนทอผ้าให้ดีๆ เมื่อถึงเวลาประกวดจะได้รับรางวัลอีก เราก็ทำตามนะเพราะเราก็ต้องการให้กลุ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเยอะ เวลาทอผ้าประกวด บางครั้งก็มีปัญหากันบ้างแต่ก็เป็นธรรมดา ก็จะมาคุยกันถึงปัญหานั้นเพื่อหาทางออก... (สมาชิกคนที่สี่, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตามเป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมปราศจากความหวาดระแวงต่อกันสามารถที่จะเชื่อใจกันและกัน จนนำมาสู่ความก้าวหน้าของกลุ่ม เพราะหากบุคคลไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันแล้ว ความเชื่อหรือความไว้วางใจที่จะมีต่อกันก็ไม่สามารถเกิดได้ ซึ่งจะทำให้มีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม จากการสัมภาษณ์ถึงความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่อสมาชิกผู้หนึ่งกล่าวว่า

...อยู่บ้านเดียวกันต้องจริงใจต่อกัน จะทำอะไรต้องไม่โกง ไม่โกหกกัน มีอะไรก็บอกไปตามความจริง อยากได้อะไรก็บอกไป ชาวบ้านแถวนี้พูดคุยกันได้อยู่แล้ว ใน เมื่อส่วนใหญ่ก็พี่น้องญาติ ๆ กันทั้งนั้น... (สมาชิกคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

แสดงให้เห็นว่าการที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนต่างก็มีความคิดที่ไว้วางใจในเรื่องนโยบายหรือแม้แต่กลยุทธ์การบริหารเป็นสิ่งที่ดีเพราะความไว้วางใจหรือไว้วางใจต่อการบริหารแล้วจะทำให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่น และจริยธรรมพื้นฐานที่สมาชิกปฏิบัติต่อกัน คือ ความซื่อสัตย์สุจริต สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดไว้วางใจในเพื่อนสมาชิกกลุ่มนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มใจโดยปราศจากความหวาดระแวงที่จะเกิดขึ้นซึ่งกันและกันได้

และเป็นที่น่าสนใจว่าแม้ภาพลักษณ์ของความไว้วางใจต่อสมาชิกภาพรวมจะดีเพียงใดแต่เมื่อถามในรายบุคคล ซึ่งเป็นส่วนน้อยของสมาชิกทั้งหมดโดยให้อธิบายพูดไปเรื่อย ๆ ในประเด็นการแบ่งหน้าที่ในการทำงานแก่สมาชิกว่ามีความเท่าเทียมกันหรือไม่ โดยคำถามนี้จะสะท้อนถึงความคิด ความรู้สึกในการไว้วางใจ หรือการให้ความเชื่อมั่นต่อการทำงานในเพื่อนสมาชิกในข้อคำถามก็จะพบว่า การแบ่งงานกันทำนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกคนอย่างเท่าเทียมอาจเนื่องมาจากกรรมการกลุ่มบางคนมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า ในการเลือกบุคคลเพื่อทำงาน แต่กรรมการอาจจะมองเห็นถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใดจึงไม่ได้แบ่งงานให้แก่สมาชิกคนอื่น จากการสัมภาษณ์สมาชิกผู้หนึ่งกล่าวว่า

...การแบ่งงาน กระจายงาน ไม่ค่อยแบ่งหน้าที่กันอย่างทั่วถึงกันเท่าไร นี่เป็นสมาชิกไม่ได้รู้อะไรมาหรอกนะ เห็นว่าเค้าจะรู้กัน ทำกันเฉพาะกรรมการกลุ่ม เค้าคงเห็นว่าเราอาจทำไม่เป็นก็ได้ แต่ก็ไม่ได้โกรธหรือน่าจะว่าอะไรเค้าหรอก แต่ถ้าเค้าบอกงานเราหรือสอนเราก็น่าจะทำได้นะ...(สมาชิกคนที่สาม, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการหรือสมาชิกผู้รู้งาน ควรจะมีการสอนงานแก่ผู้อื่นที่ไม่รู้งานหรือทำงานไม่เป็นด้วย เพื่อที่จะก่อให้เกิดการแบ่งเบาภาระงาน กระจายงานกันทำ อีกทั้งยังเป็นการสร้างหรือพัฒนาฝีมือของสมาชิกภายในกลุ่มมากขึ้น โดยทุกคนสามารถทำงานได้เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

3. ทูทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน

ทูทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในด้านการต่างตอบแทนกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.45) สาเหตุอาจเป็นเพราะ การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันได้สร้างชื่อเสียงให้แก่กลุ่มเป็นอย่างมาก จากการประกวดในงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรางวัลที่ทางกลุ่มได้รับล่าสุดคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับชาติ ประจำปี 2553 จากกรมส่งเสริมการเกษตร จนกระทั่งทำให้มีบุคคลจากภายนอกหลากหลายองค์กรได้เดินทางมาศึกษาดูงานจนกลายเป็นแหล่งที่ถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าไหม แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนการประกวดกลุ่มได้เป็นที่รู้จักภายในจังหวัดอยู่แล้วว่ากลุ่มทอผ้าไหมมีคุณภาพดีเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ ผู้หนึ่ง ถึงการเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีดังนี้

...กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเขามีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่แล้ว ทั้งในเรื่องคุณภาพของผ้าและลายสีธงหางกระรอกที่สวยงาม คนในจังหวัดจะรู้จักดี พอได้รับรางวัลเขาก็ดีใจมาก ยังมีคนมาดูงานมาให้ความสนใจ สมาชิกในกลุ่มก็ขยันกันทอผ้าอย่างเต็มที่ เพราะการมาดูงานนั้นทำให้เขาขายผ้าได้มากขึ้นหลายเท่า ที่สำคัญเขาก็เป็นเจ้าบ้านที่ดี ในการให้ความรู้ ความเป็นกันเอง มีสื่อน้ำยืมแซมตลอดเวลา... (เจ้าหน้าที่เกษตรประจำอำเภอศรีภูมิคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มทำให้สมาชิกสามารถพบปะพูดคุยกันได้บ่อยครั้งจากการรวมกลุ่มกัน จนทำให้เกิดความสนิทสนมมากยิ่งขึ้นเมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งมีปัญหาในเรื่องการทอเกี่ยวกับกลุ่มหรือเรื่องส่วนตัว จะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาจากการทอผ้า ปัญหาการย้อมสีไหม หรือแม้แต่ปัญหาส่วนตัว โดยยึดหลักกันทำให้เธอนั้นก็จะตอบแทนเธอกลับบ้าง ถึงแม้ว่าการตอบแทนนั้นจะไม่เท่าเทียมกันก็ตาม

...เมื่อถึงช่วงเย็นหลังจากการทอผ้าบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กันจะมานั่งพูดคุยกันว่าวันนี้ทอผ้าเป็นยังงัยบ้าง ทอได้กี่ผืนแล้ว มีปัญหาอะไรบ้าง หรือหากอยู่ในช่วงหน้าเกี่ยวข้าว เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็จะนำข้าวมาตากแดด แต่มันเยอะมากทำไม่ไหวหรอก จึงต้องออกไปขอแรงคนอื่น ครั้งต่อไปเราก็ต้องไปช่วยเขาเช่นกัน ถึงแม้ว่าบางบ้านข้าวที่จะมีมากกว่าเรา แต่ก็ช่วยๆ กันหลายคนไม่เป็นไร แต่ถ้าจะไม่ไปช่วยตากไม่ได้หรอกมันน่าเกลียด... (สมาชิกคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

สิ่งที่สำคัญคือการจัดตั้งกลุ่มสามารถทำให้สมาชิกมีรายได้และมีงานทำตลอดทั้งปี เนื่องจากสมาชิกกลุ่มประกอบอาชีพหลักในการทำนา โดยจะปลูกกันปีละหนึ่งครั้งทำให้มีเวลาว่างมาก จึงเอาเวลาว่างเหล่านั้นมาทอผ้า สามารถสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ครอบครัว

...ทุกวันนี้ผ้าทอผ้าจนลืมนไปแล้วว่าทำนาคืออาชีพหลัก เพราะตั้งแต่รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อทอผ้า สามารถทอผ้าขายได้รายได้ดีมากการทำนาเสียอีก บางปีทำนาก็ไม่คุ้มขาดทุนเปล่า ๆ... (กรรมการกลุ่มคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามความเป็นเครือญาติกันของชุมชน ที่มีนามสกุลหลักสองนามสกุลคือ บุญยงค์ และมันยืน ก็มีส่วนทำให้บุคคลเกิดความช่วยเหลือกันหรือต่างตอบแทนกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งการต่างตอบแทนกันข้างต้นจะต้องมีความอ่อนน้อม ประณีประนอมในการพบปะพูดคุยกันเพื่อที่จะ

ได้การต่างตอบแทนนั้นมา เช่น ความอ่อนน้อมในการต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมเยียนหรือความอ่อนน้อมต่อลูกค้า หรือแม้แต่ความอ่อนน้อมต่อเพื่อนบ้านเพื่อขอร้องในการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ถึงแม้ว่าความคาดหวังในการได้รับการตอบแทนกลับอาจจะได้รับประโยชน์น้อยกว่าอีกคนหนึ่งซึ่งผลพลอยได้ที่ได้จากการต่างตอบแทนกันจะทำให้ในอนาคตเมื่อมีการพูดคุยเจรจาตกลงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะสามารถเข้าหากันได้มากยิ่งขึ้นลดข้อขัดแย้งในบางกรณีที่อาจเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับ Fukuyama (1995 อ้างใน วรวิทย์ โรมรัตน์พันธุ์, 2549) อธิบายไว้ว่า ครอบครัวยุคใหม่เป็นแหล่งทุนทางสังคมที่สำคัญ และทุนทางสังคมในระดับครอบครัวสามารถสร้างได้ง่ายกว่าในระดับสังคมทั่วไป เพราะในสังคมมีความแตกต่างกันมากกว่าในสังคมที่ไม่ใช่ญาติ ถึงแม้ว่าเครือญาติมีความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ใกล้ชิดและค่านิยมความเชื่อเกี่ยวกับการสืบทอดเชื้อสายและเครือญาติ มีส่วนเป็นอย่างมากที่ทำให้บุคคลเกิดการต่างตอบแทนกัน ถึงแม้ว่าการต่างตอบแทนนั้นจะเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม ในการต่างตอบแทนกันจะสามารถช่วยให้สมาชิกในสังคมมีการต่อยอดกันหรือประนีประนอมกันได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยการต่างตอบแทนกัน จะมีการคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความขัดแย้งกันน้อยลงเพราะต่างคนต่างก็มีสำนึกในการพึงพาอาศัยกันอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามมีสมาชิกกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นต่อกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม ที่แตกต่างไปจากสมาชิกคนอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์ต่อสมาชิกคนที่สามกล่าวว่า

...ถึงแม้ว่ากลุ่มแม่บ้านเราจะมีชื่อเสียง ขายผ้าไหมได้มาก หรือว่าน้ำจะได้ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกรุ่นนี้ แต่อยากไห้คนจังหวัดอื่น ภาคอื่นเอาผ้าไหมเราไปใช้ประโยชน์บ้าง เพราะเหมือนว่าเค้าไม่รู้จักกันนะ ที่รู้จักก็มีคนในจังหวัดหรือไม่ก็จังหวัดในอีสานด้วยกันเอง ยิ่งผ้าไหมที่ขายออกไปก็เอาไปใช้ในพิธีแต่งงานของจังหวัดเรา และจังหวัดใกล้เคียง นิยมใช้ผ้าไหมเป็นเสมือนสินสอดในการแต่งงานซึ่งแต่ละครั้งต้องใช้จำนวนหลายผืน ในอนาคตหากไม่มีการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบนี้ไว้ อาจจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มเนื่องมาจากยอดขายที่อาจลดลง เพราะประเพณีการแต่งงานนี้อาจจะค่อย ๆ สูญหายไป ความจำเป็นในการใช้ผ้าไหมที่เป็นสัญลักษณ์ของสินสอดก็ไม่

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมในด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ความหลากหลายของผ้าไหมไม่ได้เจาะกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้มากนัก ทำให้เป็นที่รู้จักเพียงแค่กลุ่มหนึ่งที่มีประเพณีที่เหมือนกันหรือคล้ายกันเท่านั้น เช่น พิธีแต่งงานของชาวจังหวัดสุรินทร์หรือจังหวัดใกล้เคียง นิยมใช้ผ้าไหมเป็นเสมือนสินสอดในการแต่งงานซึ่งแต่ละครั้งต้องใช้จำนวนหลายผืน ในอนาคตหากไม่มีการอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบนี้ไว้ อาจจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มเนื่องมาจากยอดขายที่อาจลดลง เพราะประเพณีการแต่งงานนี้อาจจะค่อย ๆ สูญหายไป ความจำเป็นในการใช้ผ้าไหมที่เป็นสัญลักษณ์ของสินสอดก็ไม่

จำเป็นอีกต่อไปเช่นกัน เห็นได้ว่าสิ่งนี้เป็นปัญหาที่สำคัญมากหากเกิดขึ้นจริง และในปัจจุบันการนำผ้าไหมมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสวมใส่กัน เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มเท่านั้น เช่น ผู้สูงอายุ ยังไม่สามารถกระจายไปยังกลุ่มอายุอื่น ๆ และไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ เพราะบุคคลในปัจจุบันไม่มีค่านิยมในการแต่งกายด้วยผ้าไหมไทย อาจเป็นเพราะความล้ำสมัยที่ไม่อาจเข้ากันได้กับยุคปัจจุบัน หรือแม้แต่ความยุ่งยากในการดูแลรักษาผ้าไหม

4. ทูทางสังคมด้านเครือข่าย

ทูทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในด้านเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.54) สาเหตุอาจเป็นเพราะ การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนทำให้เกิดเครือข่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายภายในหรือเครือข่ายภายนอก เครือข่ายภายในสามารถช่วยให้กลุ่มกระจายสินค้าได้ดีขึ้น หรือแม้แต่การที่สมาชิกภายในกลุ่มได้ไปเป็นกรรมการกลุ่มองค์กรอื่น ๆ ภายในชุมชนหลายคนซึ่งสามารถเอื้ออำนวยต่อการทำงานสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนวางไว้แม้ว่าจะขาดปัจจัยต่าง ๆ

...ในหมู่บ้านจะมีกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านแดล มารับซื้อผ้าไหมหรือเศษผ้าไหมจากกลุ่มเราเพื่อไปแปรรูปเป็นสินค้าอื่น ๆ หรือกลุ่มนอกหมู่บ้านก็มี อย่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านจารพัด ตำบลจารพัด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านกระจับ ตำบลพรมเทพ (จังหวัดสุรินทร์) ในบางครั้งก็มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน พูดคุยถึงปัญหาร่วมกันบ้างหรือแม้แต่บางครั้งเมื่อลูกค้าสั่งผ้ามากเกินจำนวนที่เรามีอยู่ ทางกลุ่มก็ต้องไปซื้อจากกลุ่มเหล่านี้ในราคาไม่แพงเวลาทางกลุ่มเรามีปัญหาแบบเดียวกันเขาก็มาซื้อของเราเหมือนกัน ช่วย ๆ กันไปอะไรช่วยได้ก็ช่วย ทำอาชีพเดียวกัน... (กรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคนที่สอง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนยังช่วยให้บุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ทางราชการ เช่น จากสำนักงานเกษตรประจำอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลแดล เป็นต้น เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมของกลุ่มในเรื่องเงินทุนในการดำเนินงานหรือแม้แต่การทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกันกับหน่วยงานนั้น ๆ นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนสามารถเป็นตัวประสานทำให้การทำงานในระดับหมู่บ้านสามารถดำเนินไปด้วยดีมาโดยตลอด

...เวลามีงานกีฬาของโรงเรียนในหมู่บ้าน หรือบางทีมีกีฬา อบต.สมาชิกในกลุ่มก็จะเข้าไปร่วมเล่นด้วย บ้างก็แยกกันไปทำกับข้าวกับปลา นอกจากนี้กลุ่มยังจัดกิจกรรมมอบทุนการศึกษาให้เด็กที่ยากจนเป็นประจำทุกปี ... (กรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคนที่สาม, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและการมีเครือข่ายต่าง ๆ ไม่ได้ช่วยให้สมาชิกกลุ่มซื้อปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตผ้าไหมได้ในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากต้นทุนของวัตถุดิบมีราคาที่สูงขึ้น ซึ่งสวนทางกับรายรับที่ได้ ทำให้ผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการผลิตยังคงขายให้กับลูกค้าทั่วไปในราคาปกติ อีกทั้งเครือข่ายที่มีอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไม่ได้เสริมประโยชน์ซึ่งกันและกันในเรื่องราคาของการซื้อขายวัตถุดิบ แต่ส่วนใหญ่จะร่วมมือระหว่างเครือข่ายในเรื่องการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความรู้ในการทอผ้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกผู้หนึ่งในประเด็นดังกล่าวได้ให้ความเห็นว่า

...เดี๋ยวนี้เวลาไปซื้อพวกวัตถุดิบในการทอผ้าตามร้านที่เค้าขายซึ่งเรารู้จัก เค้าไม่ได้ลดราคาดึงแต่กลับเพิ่มขึ้นมากกว่าสองสามปีก่อน อย่างพวกเส้นไหมดิบ สีข้อม อย่างเนี้ยแพงมาก น่าจะให้รัฐเข้ามาช่วยหน่อยนะ ไม่งั้นถ้าเป็นแบบนี้ (หัวเราะ) น้ำเข้าใจคนขายนะ เค้าก็รับจากคนอื่นมาขายอีกที่มันก็แพงมาตั้งแต่ต้นแล้ว ถ้าจะลดราคาให้เรา ก็ขาดทุนพอดี แต่ที่ซื้อร้านนี้อยู่ก็เราเป็นลูกค้าประจำ มีอะไรก็พูดคุยกันได้ ดีกว่าไปซื้อร้านอื่น อีกอย่างร้านที่เราไปซื้อพวกวัตถุดิบที่นำมาทอผ้า เจ้าของร้านก็ยังรับซื้อผ้าไหมจากกลุ่มมาขายต่อเลย ส่วนกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ที่รู้จักก็มีการพูดคุยกันบ่อยเหมือนกัน เพราะเค้าก็รับซื้อผ้าไหมและเศษผ้าไหมจากกลุ่มเราไปแปรรูปเป็นอย่างอื่น เป็นพวกพวกถุงแจ กระเป๋าถือของผู้หญิงอะไรประมาณนี้แหละ พวกผ้าไหม หรือเศษผ้าที่ขายไปก็ไม่ค่อยลดให้หรอกเพราะมันแพง ในเมื่อต้นทุนแพงจะขายถูกได้ไงละ... (สมาชิกคนที่สาม, สัมภาษณ์)

ถึงแม้ว่าเครือข่ายจะไม่ได้ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซื้อสินค้าในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด แต่อย่างน้อยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกัน ซึ่งจะเป็นผลดีในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มมากกว่าผลเสีย

5. ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร

ทูทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.54) สาเหตุอาจเป็นเพราะ การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด ข้อมูลข่าวสารจากภายในหรือภายนอกล้วนเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก เช่น การที่มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการบริหารงานกลุ่ม วิธีการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ

...เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอมาสอนให้กลุ่มมีการบริหารงานแบบองค์กร เช่น สอนวิธีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย สอนวิธีการเขียนโครงการ เพราะส่วนมากเราจะทำไม่เป็นกันหรอก นอกจากนี้ทุก ๆ เดือนจะมีการจัดอบรมเรื่อง การข้อมสืใหม่บ้าง การแปรรูปผ้าไหมเพื่อเพิ่มมูลค่าบ้าง...(ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสมาชิกภายในกลุ่มเกือบทุกคนสามารถที่จะรับรู้ได้ไม่ว่ากลุ่มจะทำอะไรมีกิจกรรมอะไรและสามารถกระจายข่าวสารได้รวดเร็วทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนของแต่ละคนนั้นอยู่ใกล้ชิดติดกันไม่ได้กระจายตัวกัน ทำให้สามารถบอกกันปากต่อปากได้

...เวลามีประชุมที่อำเภอหรือที่จังหวัด ขายเอ (นามสมมุติของประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร) เขาจะมาบอกเองคนนั้นก็บอกต่อ ๆ กันไปปากต่อปาก เวลาพูดกันแต่ละครั้งได้ยินกันแปดบ้านสิบบ้านโน้น บางครั้งไม่ต้องรอให้คนอื่นมาบอกน้ำก็รู้แล้ว... (สมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

ในการดำเนินงานของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหารจัดการ หรือด้านการทอผ้า เจ้าหน้าที่ของภาคเอกชนทั่วไปไม่ได้เข้ามาให้ความรู้ คำแนะนำด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งแตกต่างจากการเข้ามาให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างสิ้นเชิง อาจเป็นเพราะการเข้ามาของเอกชนไม่ได้สร้างผลประโยชน์ที่ตอบแทนให้กับตนเองมากนักไม่คุ้มค่ากับการเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการดำเนินงานของเอกชนต้องคิดถึงกำไรและขาดทุนเป็นหลัก หรือหากเอกชนจะเข้ามาแต่ก็แฝงไปด้วยผลประโยชน์แอบแฝง โดยเอกชนจะได้ภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนทั่วไปเห็นก็จะเกิด

การสรรเสริญว่าเอกชนนั้นมีความรับผิดชอบต่อสังคม ให้โอกาส สร้างโอกาสแก่พวกเขา สิ่งเหล่านี้ นับว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ในทางอ้อมอย่างแยบยล

อย่างไรก็ตามการหาผลประโยชน์แฝงในลักษณะนี้อาจจะเกิดกับ กลุ่ม องค์กร ที่มีชื่อเสียง โดยจะดำเนินการต่อเป้าหมายในลักษณะที่ประชาชนทั่วไปเป็นจำนวนมากจะได้รับรู้กันถึงความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ แต่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนอาจจะเป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มเท่านั้นทำให้เอกชนคิดว่าอาจจะไม่คุ้มค่าต่อการเข้ามาให้ความรู้ต่าง ๆ เพราะทุกอย่างย่อมมีการลงทุน มีการใช้เงินแทบทั้งสิ้น ดังนั้นอาจเป็นเหตุผลหนึ่งของประเด็นเหล่านี้

6. ทูทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก

ทูทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนในการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.70) แต่เมื่อพิจารณาในส่วนของการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานภาครัฐนั้นว่ามีความสำคัญมาก ซึ่งตัวแปรที่ทำให้ค่าเฉลี่ยน้อยลงคือ การที่มีภาคเอกชนมาให้การสนับสนุนดูแลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ทั้งนี้การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกนั้นคือ ส่วนราชการ โดยเฉพาะจากสำนักงานเกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ หรือสำนักงานเกษตรประจำจังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนดูแลและเอาใจใส่ต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานดังกล่าว อีกทั้งอาจเป็นเพราะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นกลุ่มที่ได้รับความสนใจจากบุคคลและจากองค์กรภายนอกหลายกลุ่มที่เข้ามาศึกษาดูงาน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานดังกล่าวจึงต้องเข้ามาดูแลเป็นประจำ เพื่อมาเยี่ยมชมให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงาน มารับฟังปัญหาบ่อยครั้งเป็นผู้ประสานงานนำเงินทุนที่จำเป็นต่อกลุ่มมาให้

...เจ้าหน้าที่เขามาบ่อยสนิทกันรู้จักกันทุกคน โดยเฉพาะกับประธานกลุ่มสนิทกันมาก เจ้าหน้าที่เขามาดูแลเราเหมือนเป็นคนในหมู่บ้านซะแล้ว เวลาเขามาก็จะทำกับข้าวกินกันตรงหน้าบ้านยายเอ (นามสมมุติประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร) นั้นแหละ สมาชิกที่บ้านอยู่ติดกันก็นั่งพูดคุยล้อมวงกินข้าวกัน ช่วงนี้แหละเราก็ถือโอกาสเล่าปัญหาสิ่งที่กลุ่มต้องการให้เขาฟังซะเลย... (กรรมการกลุ่มคนที่สอง, สัมภาษณ์) และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ กล่าวว่า

...ทางสำนักงานเกษตรอำเภอศีขรภูมิได้ให้เงินทุนในการทอดผ้ามาบ่อยนะ ให้แบบมีเงื่อนไขหรือแบบให้เปล่า ๆ ก็มี โดยเงินที่ได้มาแบบเงื่อนไขทางกลุ่มต้องเขียนเป็นลักษณะโครงการมาเพื่อขอสนับสนุนในงบประมาณค่าใช้จ่าย ๆ ต่าง ๆ แต่การเขียนโครงการใหม่ ๆ ต้องสอนเขาเพราะเขียนไม่เป็น มาช่วงหลังก็มีเขียนเองบ้างแต่ก็ต้องให้คำปรึกษาอยู่เสมอเพื่อความถูกต้อง... (เจ้าหน้าที่เกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิคนที่สอง, สัมภาษณ์)

...ทางกลุ่มกับหน่วยงานเราติดต่อพูดคุยกันอยู่บ่อย ในแต่ละเดือนก็หลายครั้ง อย่างเช่นเวลามีการฝึกอบรมก็ต้องไปบอกเขา เมื่ออบรมแต่ละครั้งเหมือนยกกันมาทั้งหมู่บ้าน บ้านประทุนกลุ่มเดียวมาก็เต็มห้องแล้ว แต่ก็ดีเขาให้ความสนใจในกิจกรรมดี จะมาอบรมมากที่สุด ในบรรดากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอื่น ๆ... (เจ้าหน้าที่เกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

...เงินทุนก็สำคัญเลยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอศีขรภูมิจะนำเงินมาให้กลุ่มมาจัดการกันเอง โดยจะให้กลับไปใช้ในการเป็นทุนในการทอดผ้า ทางกลุ่มจะเก็บดอกเบียในอัตราค่าแก่สมาชิกที่จะมากู้... (สมาชิกกลุ่มคนที่สาม, สัมภาษณ์)

หากพิจารณาให้ลึก ซึ่งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ภาครัฐในการเข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมากโดยไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสิ่งเหล่านั้นได้มาจากแนวนโยบายจากส่วนกลางของกระทรวง หรือกรม กอง ที่รับผิดชอบโดยมีรัฐบาลกำกับ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลอยู่แล้ว นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นที่รู้จักมีชื่อเสียงยังทำให้เจ้าหน้าที่เกษตรที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่องเพราะเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง เจ้าหน้าที่เกษตรที่เกี่ยวข้องจะได้รับผลประโยชน์ด้วย เพราะเป็นคนที่มีความสามารถทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประสบความสำเร็จ แต่ในความเป็นจริงส่วนหนึ่งความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอาจเกิดจากความสามารถของกลุ่มเอง

ส่วนบุคคลหรือองค์กรเอกชนที่เข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่มมีน้อยมากจนแทบจะไม่มี เนื่องจากส่วนใหญ่เอกชนไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทนแก่บุคคลหรือองค์กรนั้นมากนัก ถ้ามีก็ต้องมีนัยของผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทนกลับ จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มได้กล่าวว่า

...เมื่อไปออกร้านขายสินค้าไกล ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายมาก น้ำก็จะไปพูดคุยให้เขาสับสนุนค่าใช้จ่ายให้ เขาก็ให้เงินนะ เป็นเพราะร้านของเขาในเมืองรับผ้าไหมจากบ้านประทุนไปเยอะรับไปเท่าไรก็ขายหมด ขายดีมาก ถ้าไม่มีผ้าจากเราไปเขาก็ไม่มีรายได้ส่วนนี้ แต่ที่สำคัญน้ำคิดว่าเรารู้จักกันค้าขายกันมานานแล้วจึงไม่อยากหрокที่จะให้เขาสับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนนี้... (ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก เป็นประจำหรือไม่ค่อยมีนั้น เป็นผลดีมากกว่าผลเสียทั้งสองประเด็น เพราะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเองไม่ได้เสียผลประโยชน์แต่อย่างใด แต่กลับได้ประโยชน์มากกว่า โดยสิ่งเหล่านี้อาจจะท่อนได้ว่าหากกลุ่มไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกแต่ก็ยังประสบความสำเร็จได้ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ มากกว่าที่จะคอยได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลา

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนประกอบด้วย ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.32) เมื่อพิจารณาลักษณะความสำเร็จในแต่ละด้าน จะพบว่า มีอยู่ด้านหนึ่งที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าความสำเร็จในภาพรวม ได้แก่ ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย = 4.60) และอีก 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยความสำเร็จในภาพรวม ได้แก่ ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย = 4.20, 4.16 ตามลำดับ) ซึ่งผู้ศึกษามีข้อวิจารณ์ดังนี้

1. ความสำเร็จด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.20) สาเหตุอาจเป็นเพราะการ

ให้ความสำคัญของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อการจัดการในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามหลักการบริหารของกลุ่มที่มีเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มให้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง โดยมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอศรีขรภูมิเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมมาโดยตลอด นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้รับการเยี่ยมชมดูงานจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำ ดังนั้นกลุ่มจึงต้องทำให้ตนเองสามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะให้บุคคลภายนอกศึกษาหาความรู้ได้ และเป็นแบบอย่างแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบกับสมาชิกภายในกลุ่มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

...การดำเนินกิจกรรมกลุ่มแต่ละครั้งต้องมีการจดบันทึกอยู่เสมอ ว่าเราทำอะไรแล้วบ้าง วันนี้จะทำอะไร พรุ่งนี้จะทำอะไร จะให้ใครเป็นคนรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบัญชีการเงินรายรับ – รายจ่าย ต้องเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ สาเหตุหนึ่งการที่กลุ่มเราต้องดำเนินการเป็นลักษณะองค์กร มีฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบเพราะมีหน่วยงานต่าง ๆ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่างอำเภอ ต่างจังหวัด มาดูงานเยอะ เวลาเขามาไม่ได้มาดูการทอดผ้าไหมเพียงอย่างเดียว แต่จะดูบัญชีการเงิน ดูแผนการดำเนินการต่าง ๆ อยู่ตลอด... (กรรมการกลุ่มคนที่สาม, สัมภาษณ์)

ในส่วนของการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของกลุ่มให้เป็นปัจจุบัน เมื่อถามถึงประเด็นนี้ต่อสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นส่วนน้อยของสมาชิกทั้งหมด พบว่าได้คำตอบที่แตกต่างจากกรรมการกลุ่มอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งได้พูดถึงการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มผู้หนึ่ง ได้กล่าวว่า

...ที่เห็น ๆ อยู่ ไม่แน่ใจเหมือนกันว่ามีการจัดรีเปลา แต่คิดว่าน่าจะไม่ค่อยทำหรอก เพราะเห็นเวลาไปซื้อของมาทอดผ้าไหมเห็นว่าจะจดย แต่เค้าก็น่าจะไม่ลืมว่าซื้ออะไรจ่ายอะไรไปบ้าง เพราะค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งเวลาไปซื้อของหลายบาทเหมือนกัน ถ้าจะพูดถึงเรื่องแผนงานกลุ่มว่ามีวางแผนไว้ล่วงหน้ารีเปลา น่าจะคงมีน้อยเพราะเมื่อกลุ่มมีงานมีกิจกรรม ก็ไม่ค่อยวางแผนอะไร หรือมีก็น้อย เพียงแต่บอกว่าวันนี้พรุ่งนี้จะทำอะไรบ้าง แต่ก็ไม่ได้บอกรายละเอียดเราก็ไม่รู้ หรืออาจจะรู้กันแค่กรรมการ แต่เห็นไม่ ต้องวางแผนอะไรมางานไม่เห็นวุ่นวายเลย เสร็จทุกที น้าวางแผนมากไปก็วุ่นวายเหมือนกันนะ ต้องทำตามขั้นตอนนั้นขั้นตอนนี้... (สมาชิกกลุ่มคนที่สาม, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์เห็นว่าสมาชิกกลุ่มเกือบจะไม่รู้เลยว่าทางกลุ่มได้มีการจัดบัญชีรายรับ-รายจ่ายบ้างหรือไม่ อาจเป็นเพราะสมาชิกไม่ได้มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีโดยตรงจึงไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าเบื้องหลังจะได้จัดทำหรือไม่ แต่จากการบอกเล่าของสมาชิกผู้หนึ่งที่กล่าวว่าไม่เคยเห็นว่าจะมีการจดยละเอียดว่ามีค่าใช้จ่ายไปที่บาท ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริงนับว่ากลุ่มไม่มีการจัดทำหรือวางแผนเรื่องการเงินที่ดี ซึ่งในอนาคตอาจจะทำให้มีปัญหาในเรื่องการเงินได้ โดยปัญหานี้อาจจะไม่เกิดหรือเกิดขึ้นได้น้อยหากเมื่อกลุ่มได้ซื้อวัตถุดิบเพื่อนำมาทอผ้าแล้วมีการจดบันทึกว่าตนเองมีการใช้จ่ายไปที่บาท ที่รายการแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและหลงลืมได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นการควบคุมการใช้จ่ายที่ดีได้อีกวิธีหนึ่ง

ในส่วนของการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม จากการสัมภาษณ์สมาชิกผู้หนึ่งบอกว่าไม่ค่อยมีการวางแผน แต่งานต่าง ๆ สำเร็จได้ และยังคงกล่าวถึงในเชิงไม่ค่อยเห็นด้วยกับการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม เพราะเห็นว่าวุ่นวาย ในประเด็นนี้สมาชิกอาจจะยังไม่มีมุมมองอย่างลึกซึ้งว่าการวางแผนการดำเนินงานจะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น อาจเป็นเพราะกิจกรรมของกลุ่มสำเร็จทุกครั้ง แต่อย่างไรก็ตามในระหว่างการดำเนินกิจกรรมอาจต้องมีปัญหาอยู่บ้างก่อนที่จะกิจกรรมจะดำเนินไปจนจบ แต่สมาชิกอาจจะไม่ได้คิดถึงในส่วนนี้ ในการวางแผนการดำเนินงานย่อมมีประโยชน์เพราะกลุ่มได้มีการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า อีกทั้งการวางแผนการดำเนินงานจะทำให้สมาชิกสามารถดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้ตามขั้นตอนว่าใครทำอะไร เป็นผู้รับผิดชอบอะไร งานส่วนไหนควรทำก่อนหลัง ซึ่งการวางแผนการดำเนินงานเสมือนว่าเราได้มีการศึกษาสภาพอากาศ ศึกษาเส้นทางก่อนที่จะเดินทาง เพื่อจะได้มีการเตรียมพร้อมเผชิญเหตุการณ์จริงที่จะเกิดขึ้น

ในการระดมและสะสมเงินทุนเข้ากลุ่มมีอยู่ในระดับปานกลางเป็นเพราะกลุ่มได้มีการเก็บเงินเพียงครั้งเดียวตอนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และเงินที่เก็บได้จะนำมาเป็นทุนในการจัดซื้อ จัดทำอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทอผ้า แต่ปัจจุบันไม่มีการเก็บเงินเพื่อเข้าส่วนกลางของกลุ่ม เนื่องจากมีงบประมาณที่เข้ามาสนับสนุนจากหลายหน่วยงานเป็นจำนวนมากจึงไม่มีความจำเป็น แต่จะมีการเก็บเงินจากสมาชิกกลุ่มบ้างในบางครั้ง เช่น เมื่อมีงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน โดยนำเงินดังกล่าวไปเป็นทุนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งไม่ได้นำเงินจากส่วนกลางที่หน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มผู้หนึ่งกล่าวว่า

...กลุ่มเก็บเงินที่ทุกคนต้องจ่ายแค่ครั้งเดียวเอง ตอนสมัครเป็นสมาชิกสองร้อยบาท จากนั้นก็ไม่ได้เก็บอีก เพราะกลุ่มเรามีเงินที่รัฐเอามาให้เยอะในแต่ละปี จาก อบต. แดล

(องค์การบริหารส่วนตำบลเตล) จากเกษตรอำเภอบ้าง แต่ถ้าวินหนึ่งเราได้เงินน้อยลง หรือไม่ได้เลยก็น่าจะไม่มีปัญหาหรอก ผ้าไหมเราขายได้เยอะได้แต่ละครั้งเกือบแสน แต่จะมีเก็บเงินบ้าง แต่ไม่ได้บังคับนะ ใครอยากจะช่วยลงขันก็แล้วแต่ก็บาท เพื่อเอาเงินไปจัดงานต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่กลุ่มเราจัดเอง อย่างวันสงกรานต์ ก็จัดงานรดน้ำคนแก่ๆ ในหมู่บ้าน วันปีใหม่ วันเด็กเราก็จัดนะ... (สมาชิกคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นอกจากเห็นถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มทำ ยังเห็นถึงการมีจิตสาธารณะของสมาชิกกลุ่ม ที่มีต่อหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงความรัก ความผูกพันที่มีต่อหมู่บ้าน

2. ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำเร็จด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.60) สาเหตุอาจเป็นเพราะการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้สอดคล้องต่อความคาดหวังและความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ดังเช่นจากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มต่อไปนี้ที่เป็นการแสดงความรู้สึกต่อผลประโยชน์ที่ได้รับการดำเนินงาน

...ปัจจุบันนี้พอใจมากในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มันทำให้มีรายได้ดีสามารถส่งลูกเรียนจบสูง ๆ ผ้าไหมลายโสร่งหางกระรอกที่ทอกันทุกวันนี้ของบ้านประทุนก็มีชื่อเสียง เวลาเขาหาซื้อกันถ้าเป็นลายนี้ต้องบ้านเราเท่านั้น... (สมาชิกกลุ่มคนที่สอง, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่งที่กล่าวว่า

...การเป็นอยู่ดีกว่าสมัยก่อนมาก ก่อนที่จะมาเข้าร่วมกลุ่มค่าใช้จ่ายในบ้านพอบ้างไม่พอบ้างเพราะทำนาได้ปีละครั้งเอง แต่ตอนนี้ต่างกันมากเงินเหลือเก็บมากสามารถส่งให้ลูกได้เรียนจบปริญญาได้ เนี่ยแถวนี้ส่วนใหญ่ลูกเขาจบสูง ๆ กันทั้งนั้นแหละ เงินที่ส่งให้เรียนก็มาจากทอดผ้านี้แหละ... (สมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

...ดีใจนะที่เจ้าหน้าที่ราชการจากเกษตรอำเภอ เข้ามาหาเราบ่อยมาก ไม่ใช่ว่ากลุ่มเรามีปัญหานะที่มาหาบ่อย ๆ เรื่องบางเรื่องเราก็จัดการเองได้ แต่ด้วยความสนิทสนมและหน้าที่การงานเขาจึงต้องมา หรือไม่อาจเป็นเพราะกลุ่มเรามีชื่อเสียง คนมาดูงานเยอะ

ส่วนราชการก็ให้ความสำคัญกันหลายหน่วยงาน มันเป็นเรื่องดีทำให้รู้สึกว่าจะไม่ถูกทอดทิ้งสบายใจดี... (กรรมการกลุ่มคนที่สอง, สัมภาษณ์)

และมีสมาชิกกลุ่มคนหนึ่งได้พูดถึงความต้องการที่ตนอยากให้เกิดขึ้น ต่อกลุ่มโดยกล่าวว่า

...กิจกรรมอบรมที่กลุ่มจัดให้บางครั้งไม่ต้องการเข้าร่วม เพราะเรื่องการทอดผ้าส่วนใหญ่รู้อยู่แล้ว อยากให้อบรมเรื่องอื่น ๆ บ้างอย่างเรื่องการแปรรูปผ้าไหมเอาไปทำของอื่น ๆ ให้หลากหลายบ้าง พวกกระเป๋า ของฝาก น่าสนใจอยู่นะ... (สมาชิกกลุ่มคนที่สี่, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงความเบื่อหน่ายของสมาชิกต่อการเข้าฝึกรอบรมในบางกรณี เพราะเรื่องที่มีการอบรมเป็นที่เข้าใจอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ทางกลุ่มหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมควรสำรวจความต้องการของสมาชิกก่อนว่ามีความต้องการหรือไม่และมีความจำเป็นเพียงใด เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อสมาชิกกลุ่ม และไม่ให้เกิดการสูญเสียเวลาและงบประมาณ

3. ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) สาเหตุอาจเป็นเพราะ การเห็นพ้องต้องกันของวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มของสมาชิก และต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นให้ได้ กล่าวคือ แรกเริ่มการก่อตั้งกลุ่มคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและสมาชิกกลุ่มได้เห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายใจในครัวเรือนให้ได้ ทำให้ทุกคนมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหานั้น และสามารถเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าสิ่งเหล่านั้นที่คณะกรรมการและสมาชิกได้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกันสามารถประสบความสำเร็จตรงตามความคาดหวังได้ ทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภายหลังจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

...หากสมาชิกในกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเห็นประโยชน์ร่วมกันที่จะได้รับ หรือรู้ว่าเราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร การร่วมมือกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มก็จะเป็นแบบนี้ไปเรื่อย ๆ ต่อไป จนกระทั่งไม่มีใครเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องทำ แต่ว่าคงไม่มีวันนั้นหรอกนะ เพราะ

เราทอผ้ามานานแล้ว ชอบที่จะทอผ้าไปเรื่อย ๆ ก็มันรายได้ดีซะอย่าง... (ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, สัมภาษณ์)

...ไม่มีใครไปบังคับใครได้หรอกที่จะมาให้เขาทำกิจกรรมกลุ่ม แต่ทุกคนจะมาด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะพวกงานสาธารณะประโยชน์หลายอย่างที่ทำ เช่น การเลี้ยงอาหารกลางวันนักเรียนในวันเด็กเป็นประจำทุกปี การพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่าง ๆ การปลูกต้นไม้ร่วมกับ อบต. บ้างบางครั้งก็ปลูกต้นไม้ร่วมกับคณะครูโรงเรียนบ้านประทุนอายุของ... (สมาชิกกลุ่มคนที่สี่, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่าสมาชิกต่างตระหนักและรู้หน้าที่ของตนเองอยู่แล้ว อีกทั้งการทำกิจกรรมกลุ่มได้สร้างความพอใจต่อสมาชิกที่ดี ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก

ผลการทดสอบสมมติฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ทิศทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าทิศทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทิศทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับมาก ($r = .839$)

เนื่องจาก ประธานกลุ่มได้รับสถานะและบทบาทความเป็นผู้นำจากสมาชิก โดยผลงานต่าง ๆ ที่ประธานกลุ่มได้สร้างไว้เป็นที่พบเห็นได้ ทำให้สร้างความมั่นใจแก่สมาชิกในการบริหารกลุ่ม และประธานกลุ่มสามารถสร้างจุดมุ่งหมายหรือวิสัยทัศน์กลุ่มมีนโยบายกลยุทธ์ต่าง ๆ สมาชิกกลุ่มจึงให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ผลงานหนึ่งที่สามารถสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นผู้มีฝีมือดี คือ การนำพากลุ่มไปสู่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับชาติ และสิ่งที่สำคัญความสัมพันธ์ในลักษณะความเป็นเครือญาติของสมาชิกกลุ่ม ยิ่งทำให้สมาชิกกลุ่มมีความสนิทสนมกับประธานกลุ่มมากขึ้น ประกอบกับประธานกลุ่มสามารถแสดงพฤติกรรมต่อสมาชิกและบุคคลอื่นด้วยความเป็นกันเอง สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความรู้สึที่ดี ๆ ให้เกิดขึ้นกันทั้งสองฝ่าย อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

กลุ่มอย่างเต็มกำลังความสามารถและสร้างความพอใจให้แก่สมาชิกกล่าวคือการมีผู้นำที่ดีมีความสามารถทำให้สมาชิกกลุ่มต้องการที่ดำเนินตามประธานกลุ่มแนะนำ เพราะสมาชิกกลุ่มเกิดความศรัทธาและเชื่อถือต่อประธานในผลงานต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และรวมพลังความสามารถให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

และจากค่าสหสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กันมาก นั้นแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีสังคมด้านผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มเป็นอย่างมาก การที่กลุ่มมีผู้นำลักษณะที่เข้มแข็งดังกล่าวน่าจะยิ่งเรื่อย ๆ ก็จะสามารถก่อให้เกิดความสำเร็จของกลุ่มได้มากยิ่งขึ้นตามไปด้วย หากขาดผู้นำที่ดีแล้วก็เหมือนกับขาดทิศทางที่แน่นอนในการดำเนินกิจกรรม เสมือนกับการขาดทางเลี้ยวเรือในการกำหนดทิศทางบนกระแสน้ำ ซึ่งผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดของ อานันท์ ปันยารชุน (2547) โดยอธิบายว่า ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่ชี้นำคนอื่น แต่ผู้นำที่ดีคือผู้ที่ผู้อื่นอยากเดินตามหรือคล้อยตาม เนื่องจากความศรัทธาของผู้ตาม และทำให้ผู้นั้นฟังความคิด ความอ่านของตนเอง อยากประพฤติตัวเหมือนอย่างที่เราปฏิบัติ อยากเดินตาม มีหลักการเป็นของตนเอง และผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ มีระบบของการคิดและการบริหาร ซึ่งความคิดจะต้องไม่ออกมาเป็นแบบที่ละก้าง แต่ออกมาเป็นกระบวนการความคิดและการจัดการในด้านต่าง ๆ ของผู้นำ

เช่นเดียวกับ แนวคิดของ สิปปนนท์ เกตุทัต (2547) โดยอธิบายว่า ผู้นำที่แท้จริงต้องมีวิสัยทัศน์ มีทรรศนะกว้างไกล และสามารถทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ และยินดีร่วมปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2547) อธิบายถึงความเป็นผู้นำว่า กลุ่มคนหรือองค์กร หรือสังคม ต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและรวมพลังกันปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์หรือป้องกันความพินาศ สังคมที่ขาดจุดมุ่งหมายร่วมกัน พลังย่อมกระจัดกระจายไปในทางต่าง ๆ สังคมเช่นนี้ทำอะไรให้สำเร็จได้ยาก พินาศได้ง่าย และ นิสนาถ ชาญสิน (2552) อธิบายไว้ว่า ผู้นำที่เสียสละ เป็นที่ไว้วางใจของสมาชิกมีส่วนช่วยให้การแก้ไขปัญหาดัง ๆ ดีขึ้นทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

สมมติฐานที่ 2 ทฤษฎีสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าทฤษฎีสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทฤษฎีสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับปานกลาง ($r = .723$)

จากผลการวิจัย ทูทางสังคมด้านความไว้วางใจ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้นนอกจากต้องอาศัยแรงกายแรงสมองของสมาชิกแล้ว แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือการที่สมาชิกภายในกลุ่มมีความไว้วางใจต่อเพื่อนสมาชิกด้วยกันอันจะก่อให้เกิดผลดีที่ตามมา กล่าวคือการดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ อันจะก่อให้เกิดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ดีต่อกัน เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ทำให้สมาชิกกล้าที่จะเปิดเผยพูดคุยในเรื่องต่าง ๆ แก่เจ้าหน้าที่ กล้าที่จะบอกปัญหามานำสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพราะเมื่อสมาชิกมีความไว้วางใจแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเชื่อถือหรือความเชื่อมั่น ของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งนั่นจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นในนโยบาย ทักษะกลยุทธ์ และมีความภักดีต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จของกลุ่ม หรืออาจกล่าวได้ว่าการมีความไว้วางใจต่อกันนั้นเปรียบเสมือนกับการที่ภายในกลุ่มมีทรัพยากรทางศีลธรรมที่ดี ที่ทุกคนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Putnam (1993) ที่กล่าวว่า “ความไว้วางใจ” (Trust) เป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญเป็น “ทรัพยากรทางศีลธรรม” (Moral Resources) เป็นแหล่งทรัพยากรที่ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ไม่ลดลงหรือหมดไป แต่หากไม่ใช้ก็จะลดลง และสิ่งที่สะสมอยู่ในทุนทางสังคมคือ บรรทัดฐานแห่งการพึ่งพาอาศัยกัน ความไว้วางใจ และการเป็นเครือข่ายของพลเมือง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดพลังเพิ่มขึ้น เช่น เมื่อ 2 คนไว้วางใจกัน เขาก็จะมีความเชื่อมั่นในกันและกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

สมมติฐานที่ 3 ทูทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับปานกลาง ($r = .578$)

จากผลการวิจัย ทูทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อเรามีการปฏิบัติต่อเพื่อนสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเอื้ออาทรต่อกัน การแบ่งปันต่อกัน หรือการทำให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เมื่อทุกคนได้รับการปฏิบัติ หรือการได้รับการตอบแทนในลักษณะนี้ก็จะเกิดความคิดที่จะปฏิบัติกลับแก่บุคคลนั้นเช่นกัน ซึ่งจะนำมาสู่ความพึง

พอใจของสมาชิกกลุ่มในประโยชน์ต่าง ๆ ที่สมาชิกได้รับ เมื่อสมาชิกมีความพึงพอใจมาก ก็จะนำมาสู่การร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มกำลังความสามารถโดยสมัครใจ ทำให้กิจกรรมของกลุ่มสามารถดำเนินไปอย่างเรียบร้อย เพราะการที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้นั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ พิมลรัตน์ ผาคำ (2549) พบว่า ทูทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกันมีผลต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และยังได้สอดคล้องกับแนวความคิดของ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2541) ที่กล่าวว่า การต่างตอบแทน (Reciprocity) เป็นการระดมทุนทางสังคมที่ยึดกฎพันธะทางสังคมในการต่างตอบแทน เป็นกลไกในการสร้างความร่วมมือเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การระดมแรงงานเพื่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน หลักการนี้จะเน้นการเท่าเทียมกันซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคง

สมมติฐานที่ 4 ทูทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า ทูทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทูทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับต่ำ ($r = .412$)

จากผลการวิจัย ทูทางสังคมด้านเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มนี้มีเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้งเครือข่ายในหมู่บ้าน และเครือข่ายนอกหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกต่อกันและกัน นำมาสู่การลดต้นทุนในการผลิตบางขั้นตอน รวมทั้งสามารถช่วยให้มีสถานที่ในการกระจายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มออกสู่ตลาดอย่างแน่นอนและการมีเครือข่ายสามารถทำให้ขยายตลาดออกไปได้กว้างมากขึ้น หรือแม้แต่ช่วยให้กลุ่มสามารถที่จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้แม้ขาดปัจจัยการผลิตบางอย่างในบางครั้ง ซึ่งผลที่ตามมาต่อเครือข่ายคือ ก่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งได้ต่อไป สอดคล้องกับแนวความคิดของ ไพพาณี เหลืองภัทรเชวง (2547) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จในกิจกรรมด้านต่าง ๆ นั้น เป็นเพราะการมีทุนทางสังคมด้านเครือข่าย คือ มีความสนิทสนมเหนียวแน่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสัมพันธ์ต่างตอบแทนกัน และยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ Pierre Bourdieu (1983 อ้างใน วรุณี โรมรัตนพันธ์, 2549) กล่าวถึงทุนทางสังคมด้านเครือข่ายว่า การมีทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายจะทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่เป็นประโยชน์ กล่าวคือ เป็น

ผลรวมของทรัพยากรที่มีศักยภาพที่ทำให้ปัจเจกชนได้เข้าไปเป็นสมาชิกของเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทำให้คนมีความนึกถึงซึ่งกัน

สมมติฐานที่ 5 ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับต่ำ ($r = .437$)

จากผลการวิจัย ทูทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งนี้เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มได้รับการติดต่อการรับฟังข่าวสารหรือการได้เห็นสิ่งต่าง ๆ จากสื่อที่หลากหลาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม รวมทั้งการที่สมาชิกได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกลุ่ม หรือเรื่องอื่นๆ จากภายนอกกลุ่ม และจากการที่บุคคลหรือองค์กรภายนอกนำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นเข้ามาในกลุ่ม ทำให้รับรู้ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ความใกล้ชิดกันของสมาชิกซึ่งตั้งบ้านเรือนติดกันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เมื่อถึงเวลากระจายข่าวสารที่จำเป็นจะมีการบอกกันปากต่อปากทำให้ผู้รับสารได้รับข่าวสารในเวลารวดเร็ว เช่น การนัดในการประชุม หรือแม้แต่การบอกกล่าวโดยทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดของ นิวตัน มาสเวอร์นา (2541) ที่กล่าวว่า การสื่อสารสัมพันธ์กันของบุคคลในกลุ่มสมาชิกสถาบันเกษตรกรนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะในกลุ่มหรือในสังคมใดก็ตามหากขาดการสื่อสารสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก กลุ่มหรือสังคมนั้นก็อาจดำรงอยู่ได้ ความเป็นกลุ่มสังคมก็จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสมาชิกมีการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยมีการติดต่อสื่อสารสม่ำเสมอ การสื่อสารพูดคุยเจรจา การประชุมปรึกษาหารือ และการสื่อสารกันโดยตรงกับผู้รับสาร อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จ

สมมติฐานที่ 6 ทูทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การทดสอบสมมติฐานปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าทูทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ทูทางสังคมด้านการ

ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก ระดับต่ำ ($r = .398$)

จากผลการวิจัย ทูทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ทั้งนี้เนื่องจาก บุคคลหรือองค์กรจากภายนอกที่เป็นภาคราชการได้เห็นความสำคัญของการเข้ามาสนับสนุนดูแลอยู่บ่ยทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในส่วนของรูปธรรมเช่น เงินทุนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทอผ้า แต่สิ่งที่สำคัญนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ การได้รับการสนับสนุนในรูปของนามธรรม เช่น ความช่วยเหลือในรูปความรู้ในการดำเนินงาน ข่าวสารต่าง ๆ ที่จำเป็น แต่การที่หน่วยงานดังกล่าวเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ มิใช่หมายความว่ากลุ่มไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองเพราะปัจจุบันกลุ่มเป็นที่รู้จักมีชื่อเสียง หลายหน่วยงานเข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานทั้งส่วนราชการเอง และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้วยกัน นอกจากนี้เป็นเพราะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นในศักยภาพของกลุ่มที่จะสามารถพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงทำให้หน่วยงานดังกล่าวต้องเข้ามาดูแลสนับสนุนและพัฒนากลุ่มให้ดียิ่งขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามด้วยความเอาใจใส่กระตือรือร้นและความสามารถของประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและสมาชิกภายในกลุ่มในการประกอบกิจกรรมกลุ่มเองที่นำส่วนสนับสนุนจากภายนอกที่ได้รับมาเสริมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะถึงแม้ว่าจะมีเงินทุนหรือองค์ความรู้มาให้กลุ่มมากเพียงใด แต่ถ้ากลุ่มไม่สามารถที่จะนำเงินทุนหรือองค์ความรู้มาใช้หรือประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ก็จะไม่มีการพัฒนาใด ๆ เกิดขึ้น สอดคล้องกับ วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ (2548) ที่อธิบายไว้ว่ากระบวนการทุนทางสังคมมีส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรม เช่น เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก และส่วนของนามธรรม เช่น ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐกานต์ จิตรวัฒนา (2546) พบว่าการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการทุนทางสังคมให้สามารถดำเนินงานไปได้ โดยอาศัยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานจากหลาย ๆ ฝ่ายในลักษณะพหุภาคีทำให้กลุ่มสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงระดับทุนทางสังคม ในด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจ ด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกประชากรในการศึกษาคือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุรินทร์ โดยทำการเลือกสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม จำนวน 87 คน มาทำการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ แล้วนำข้อมูลไปทำการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้การศึกษาคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย Correlation of Coefficient (r) ในการการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปร และใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นข้อมูลที่มาสนับสนุนและอธิบายจากข้อคำถามที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อที่ต้องการให้ข้อมูลมีความชัดเจนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นและผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 44 คน (ร้อยละ 50.6) โดยผู้ที่มีอายุสูงที่สุด 66 ปี และอายุน้อยที่สุด 23 ปี มีสถานภาพสมรส 85 คน (ร้อยละ 97.7) มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 42 คน (ร้อยละ 48.3) ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นหลัก 81 คน (ร้อยละ 93.1) มีรายได้ก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 53 คน (ร้อยละ 60.9) หลังเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรายได้ต่อ

เดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 31 คน (ร้อยละ 35.6) นอกจากนี้พบว่า แม่บ้านเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระยะเวลาตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป จำนวน 63 คน (ร้อยละ 72.4) ทุกคนในกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และมีประสบการณ์การเข้ารับการฝึกอบรมในรอบปี โดยทั้งหมดได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งร้อยละ 32.2 หรือจำนวน 28 คน ได้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 4 ครั้งต่อปี และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยผ่านผู้ค้าคนกลาง 51 คน (ร้อยละ 58.7)

ทุนทางสังคมในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านการต่างตอบแทนกัน ด้านผู้นำ ด้านความไว้วางใจในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.45, 4.16, 3.97$ ตามลำดับ) ส่วนด้านเครือข่าย ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54, 3.54, 2.70$ ตามลำดับ)

แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมในภาพรวมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน อยู่ในระดับมาก ถือได้ว่ากลุ่มมีความเข้มแข็งที่จะนำมาสู่ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยมีทุนทางสังคมภายในกลุ่มในแต่ละด้านดังรายละเอียดโดยสรุป ต่อไปนี้

1. ด้านผู้นำ

ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนมีบทบาทที่สำคัญต่อกลุ่มในการก่อตั้งกลุ่ม โดยมีแรงบันดาลใจจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงมีน้ำพระทัยสนับสนุนกลุ่มทอผ้าทั่วทุกภาค และเห็นประโยชน์สาธารณะที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งกลุ่มร่วมกัน และต้องการเห็นความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ความเป็นเครือญาติกันก่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและเป็นกันเองต่อสมาชิกภายในกลุ่ม นำมาสู่ความเชื่อถือและความมั่นใจในตัวประธานกลุ่ม

2. ด้านความไว้วางใจ

สมาชิกกลุ่มมีความมั่นใจในนโยบาย และกลยุทธ์การบริหารของกลุ่มในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของกลุ่ม ทำให้เกิดความเชื่อถือและมั่นใจในประธานกลุ่มเพราะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการคิดนโยบายต่าง ๆ ของกลุ่ม ประกอบกับความซื่อสัตย์สุจริตที่มีภายในกลุ่มทั้งจากสมาชิกในกลุ่มและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มใจโดยปราศจากความหวาดระแวง

3. ด้านการต่างตอบแทนกัน

การมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในฝีมือการทอผ้าไหมลายโสรงหางกระรอกที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนำมาสู่ผลประโยชน์ที่กลุ่มได้รับ คือ การมีลูกค้าประจำหลายรายมาติดต่อซื้อผ้าไหมโดยตรงทั้งลูกค้าจากในและนอกจังหวัดทำให้กลุ่มมียอดขายที่ดี นอกจากนี้ความใกล้ชิดและสนิทสนมทำให้สมาชิกกลุ่มมีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันและกัน ประกอบกับความเป็นเครือญาติกันของสมาชิกก็จะยิ่งทำให้สมาชิกมีการพึ่งพากันและช่วยกันมากขึ้น

4. ด้านเครือข่าย

การเกิดเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ที่เอื้อผลประโยชน์ต่อกันทำให้กิจกรรมกลุ่มสามารถที่จะบรรลุเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอื่นที่มีความร่วมมือระหว่างกันในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้การทอผ้าไหม อีกทั้งยังมีการเกิดการร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีบทบาท เช่น การทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ซึ่งจะนำมาสู่การขยายและสร้างเครือข่ายที่ดีและเพิ่มมากขึ้น

5. ด้านข้อมูลข่าวสาร

กลุ่มมีข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่เสมอ โดยข้อมูลข่าวสารจากภายนอกคือ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอมีการให้ความรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นประจำ โดยสมาชิกกลุ่มมีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารนั้นเพื่อกระจายให้สมาชิกรับทราบอย่างทั่วถึงในลักษณะการบอกกล่าวกันแบบปากต่อปากทำให้สมาชิกได้รับข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างรวดเร็ว

6. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก

เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นที่รู้จักมีชื่อเสียงทำให้ได้รับความสนใจจากบุคคลหลายภาคส่วนจึงทำให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเป็นประจำ ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐเหล่านั้นได้เล็งเห็นในศักยภาพในการพัฒนากลุ่มให้ดียิ่งขึ้นไป

ความสำเร็จในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) และเมื่อพิจารณาถึงระดับความสำเร็จในแต่ละด้านพบว่า ความสำเร็จในด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ความสำเร็จในการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.60, 4.20, 4.16$ ตามลำดับ)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ 6 ข้อ ซึ่งผลการทดสอบเป็นดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ทูทางสังคมด้านผู้นำมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทูทางสังคมด้านผู้นำ โดยพบว่าด้านผู้นำมีความสัมพันธ์มากที่สุด ผู้นำได้มีบทบาทและมีอิทธิพลที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จของกลุ่ม ซึ่งหากกลุ่มยังมีทูทางสังคมด้านผู้นำที่มากหรือเข้มแข็ง กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ทูทางสังคมด้านความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ ซึ่งหากกลุ่มมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจที่เพิ่มขึ้น กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทนกัน มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทน ซึ่งหากกลุ่มมีทุนทางสังคมด้านการต่างตอบแทน ที่เพิ่มขึ้น กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 ทุนทางสังคมด้านเครือข่าย มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทุนทางสังคมด้านเครือข่าย ซึ่งหากกลุ่มมีทุนทางสังคมด้านเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งหากกลุ่มมีทุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารที่เพิ่มขึ้น กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 ทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า

กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก จากผลการศึกษาในทุนทางสังคมด้านนี้พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จน้อยที่สุด นั่นอาจแสดงให้เห็นว่ากลุ่มสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างเข้มแข็ง

โดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลหรือองค์กรจากภายนอกมากนัก อย่างไรก็ตามหากกลุ่มมีทุนทางสังคมด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกที่เพิ่มขึ้น กลุ่มจะประสบความสำเร็จเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน แต่ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จมากนัก ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหา และความต้องการของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

1. สิ่งที่ต้องการให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดำเนินการแต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้

- 1.1 ต้องการให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น
- 1.2 ต้องการให้นำผ้าไหมมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า

2. สิ่งที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่วยเหลือหรือแก้ปัญหา

- 2.1 ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยกลุ่มไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ผลงาน
- 2.2 ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลราคาของเส้นไหม
- 2.3 ต้องการให้มีการส่งเสริมในการเลี้ยงหม่อนให้มากขึ้น
- 2.4 ต้องการให้ถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือพัฒนาเส้นไหมที่ได้จากการสาวไหมจากโรงเพราะเส้นไหมที่ได้ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอย่างต่อเนื่องในด้านการดำเนินงานของกลุ่มในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่สืบทอดภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมลายโสรงหางกระรอก เพราะหากไม่มีคนรุ่นใหม่มาสืบทอดภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ในอนาคตอาจไม่มีภูมิปัญญาเหล่านี้เหลืออยู่ และอาจจะส่งผลให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรล่มสลายได้ เพราะไม่มีใครรับช่วงในการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ต่อไป
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำและสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญของทุนทางสังคมเพื่อจะได้ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่ม
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรรักษาทุนทางสังคมที่เป็นองค์ประกอบภายในที่สำคัญ ได้แก่ การต่างตอบแทนกัน ผู้นำ และความไว้วางใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งต่อไป โดยรักษาความความสัมพันธ์ที่มีการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม โดยสิ่งนี้จะเป็นรากฐานที่จะก่อให้เกิดทุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ตามมา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการทุนทางสังคมกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อที่จะได้เห็นถึงภาพการเกิดทุนทางสังคมได้ชัดเจนอย่างเป็นระบบที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จกับกลุ่มแม่บ้านที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะได้เห็นความแตกต่างของทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มอันจะนำมาสู่การประยุกต์ใช้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอื่น ๆ ต่อไปอย่างถูกต้อง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กนกวรรณ จินานูวัฒนา. 2546. การศึกษาเรื่องกระบวนการทุนทางสังคมในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชาวสวนคลองกระจง ตำบลคลองสวนกระจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัด สุโขทัย. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารชุมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรรมการกลุ่มคนที่หนึ่ง. 2554. รองประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2554.

กรรมการกลุ่มคนที่สอง. 2554. เลขานุการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2554.

กรรมการกลุ่มคนที่สาม. 2554. เจริญญิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2554.

กรรณิกา ชมดี. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มเกษตรกรทำไร่ โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2546. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา).

_____. มปป. คู่มือการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา).

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. 2545. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอศีขรภูมิคนที่หนึ่ง. 2554. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2554.

เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอศีขรภูมิคนที่สอง. 2554. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรประจำอำเภอศีขรภูมิ.
สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2554.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2544. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.

จิตพล กาญจนกิจ. 2547. “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศ.” สรรพากรศาสตร์. 45 (9): 57-59.

ณัฐกานต์ จิตรวัฒนา. 2546. กระบวนการและพลวัตของทุนทางสังคม: กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าย้อม
สีธรรมชาติ บ้านโป่งคำ ตำบลคู่งาม อำเภอสนธิสุข จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์พัฒนา
ชุมชนมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารวมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร. 2552. ทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน ตำบลบางสน หมู่บ้านห้วยนอน ตำบลบางสน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร.
วิทยานิพนธ์พัฒนารวมชนมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารวมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นภาพร หะวานนท์ และ พิสมัย รัตนโรจน์สกุล. 2548. รายงานการวิจัยการเสริมสร้างทุนทาง
สังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.

นิสานาถ ชาญศิลป์. 2552. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนตลาด
ล่างบางพระ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์พัฒนา
ชุมชนมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารวมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิวัฒน์ มาสุวรรณ. 2541. สถาบันเกษตรกร. ขอนแก่น. ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะ
เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บุญธรรม จิตตอนันต์. 2540. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร. 2554. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2554.

ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ. กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. 2547. “ภาวะผู้นำ พยาธิสภาพในสังคมไทย และวิถีแก้ไข.” ใน สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และสุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ. (บรรณาธิการ). ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน, 42-46.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. 2549. สักระยะห้องความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2547. “ภาวะผู้นำ.” ใน สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และสุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ. (บรรณาธิการ). ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน, 1-24.

พะยอม วงศ์สารศรี. 2534. ประมุขศิลป์: ศิลปะของการเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภา.

พิมลรัตน์ ผาคำ. 2549. ปัจจัยทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกายในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP): กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พรหมพันธุ์ เชษฐรงค์. 2543. ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรนพ พุกกะพันธุ์. 2544. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

ไพพาณี เหลืองภัทรเชวง. 2547. ทุนทางสังคมกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: ศึกษากรณี หมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จกับหมู่บ้านที่ประสบความล้มเหลว.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, สถาบันพัฒนาบัณฑิตบริหาร
ศาสตร์.

ภมรรัตน์ สุธรรม. 2546. **พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิ
ทรรศน์.

มดิชน. 2553. กรุงเทพฯ: 15 กุมภาพันธ์ 2553. หน้า 32.

มนัส วนิชชานนท์. 2548. “ทุนทางสังคม บทบาทและสถานการณ์ของทุน.” **เศรษฐกิจและสังคม**,
6: 60-64.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2550. **พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชน
เป็นสุข (สรส.).

_____. 2549. **ทุนทางสังคมกับการจัดการสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศ
ไทย).

วรุณยุพา คำโพธิ์. 2552. **คุณลักษณะของสมาชิกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์
เพื่อการผลิต ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**. สารนิพนธ์สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรทัศน์ อินทรคัมพร. 2546. **การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท**. เชียงใหม่: ภาควิชา
ส่งเสริม และเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร. 2553. **รายงานข้อมูลพื้นฐานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร**
(Online). www.ictc.doae.go.th, 10 มิถุนายน 2554.

ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2553. **ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร** (Online). www.oae.go.th, 4 กรกฎาคม 2554.

สถาบันวิจิตรศิลป์ มุลินวิจิตรศิลป์. 2544. **พลังไทยและเศรษฐกิจใหม่**. กรุงเทพฯ: โครงการวิจิตรศิลป์.

สมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่ง. 2554. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. **สัมภาษณ์**, 8 ธันวาคม 2554.

สมาชิกกลุ่มคนที่สอง. 2554. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. **สัมภาษณ์**, 7 ธันวาคม 2554.

สมาชิกกลุ่มคนที่สาม. 2554. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. **สัมภาษณ์**, 6 ธันวาคม 2554.

สมาชิกกลุ่มคนที่สี่. 2554. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน. **สัมภาษณ์**, 7 ธันวาคม 2554.

สุพัตรา สุภาพ. 2541. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. **เครือข่ายยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์.

ลีปนันท เกตุทัต. 2547. “วิสัยทัศน์กว้างไกล ปฏิบัติได้จริง.” ใน สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ. (บรรณาธิการ). **ผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน, 32-33.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. 2539. **คู่มือแนวทางการพัฒนาสถาบันเกษตรกร**. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา).

สำนักงานเกษตรอำเภอศีขรภูมิ. 2553. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน**. สำนักงานเกษตรอำเภอศีขรภูมิ. (อัครา).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548. **ทุนทางสังคมฉบับประชาชน**. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี จำกัด.

สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา. 2550. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4. **จดหมายข่าว สสข. 4 ขอนแก่น**. ขอนแก่น: ม.ป.ท.

อานันท์ ปันยารชุน. 2547. “ผู้นำ คือผู้ที่คนอื่นอยากเดินตาม.” ใน สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และสุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ. (บรรณาธิการ). **ผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน, 25-28.

อมรา พงศาพิชญ์ และ เบญจา ยอดดำเนิน แอดดิกซ์. 2543. **การตรวจสอบทางสังคมประเทศไทย: ทุนทางสังคมและวิกฤต**. ธนาคารโลก, องค์การยูนิเซฟ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

อนุก นาเคบุตร. 2545. **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี จำกัด.

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2541. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อภิชัย พันธเสน และคณะ. 2546. **ทุนทางสังคม: มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ**. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.

อุทัย หิรัญโต. 2534. **ประมุขศิลปะ: ศิลปะของการเป็นผู้นำ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Carroll, T. F. 2001. **Social Capital Local Capacity Building and Poverty Reduction**. Manila: Asian Development Bank.

Coleman, J. 1988. **Social Capital in the Creation of Human Capital**. American Journal of Sociology.

Field, J. 2003. **Social Capital**. London: Routledge.

Fukuyama, F. 1999. **Social Capital and Civil Society**. Paper delivered at IMF Conference on Second Generation Reforms.

Herrerros, F. 2004. **The Problem of Forming Social Capital: Why Trust?** New York: Palgrave Macminlan.

Putnam, R. 1993. **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**. New Jersey: Princeton University.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง

ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ในแต่ละตอนประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสมาชิกและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ทุนทางสังคม)
- ตอนที่ 3 ลักษณะความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์” ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์วิจัย เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงขอความกรุณาให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นอย่างจริงใจ และตรงไปตรงมา อย่างเปิดเผย เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของผลการศึกษา คำตอบของท่านจะเป็นความลับ จะไม่นำไปเปิดเผยหรือใช้ไปในทางที่จะเสียหายแก่ท่านเป็นอันขาด โดยจะนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายธีรเดช ชำนาญกิจ
นิสิตปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาประยุกต์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบสอบถามกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ทุนทางสังคมที่สนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร: ศึกษาเฉพาะกรณี
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้ข้อมูล.....ตำแหน่งภายในกลุ่ม.....
เบอร์โทรศัพท์.....วัน/เดือน/ปี ที่สอบถาม.....

คำชี้แจง โปรดใช้เครื่องหมาย ✓ ในวงเล็บ () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับ
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับท่านเป็นผู้ตอบแทนในนามกลุ่ม ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. อายุ.....ปี (โปรดระบุ)

2. สถานภาพสมรส

() 1. โสด

() 2. สมรส

() 3. หย่าร้าง

() 4. หม้าย

() 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

() 1. ไม่ได้รับการศึกษา

() 2. ประถมศึกษา

() 3. มัธยมศึกษา

() 4. ปวช./ปวส.

() 5.ปริญญาตรี

() 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. อาชีพหลักของท่าน

() 1. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

() 2. พนักงานบริษัทเอกชน

() 3. ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย

() 4. เกษตรกรรม

() 5. รับจ้างทั่วไป

() 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ก่อนท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท่านมีรายได้ต่อเดือนประมาณ

☐ 1. ไม่มีรายได้	☐ 2. ต่ำกว่า 5,000 บาท
☐ 3. 5,001-10,000 บาท	☐ 4. 10,001-15,000 บาท
☐ 5. 15,001-20,000 บาท	☐ 6. มากกว่า 20,000 บาท

6. หลังท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท่านมีรายได้ต่อเดือนประมาณ

☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 2. 5,001-10,000 บาท
☐ 3. 10,001-15,000 บาท	☐ 4. 15,001-20,000 บาท
☐ 5. 20,001-25,000 บาท	☐ 6. มากกว่า 25,000 บาท

7. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร.....ปี (โปรดระบุ)

☐ 1. ระยะเวลาต่ำกว่า 1 ปี	☐ 2. ระยะเวลา 1-3 ปี
☐ 3. ระยะเวลา 4-6 ปี	☐ 4. ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป

8. ก่อนเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท่านมีความรู้เดิมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่รวมกลุ่มอยู่ในขณะนี้หรือไม่

☐ 1. มี	☐ 2. ไม่มี

9. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยเข้ารับการฝึกอบรมความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่หรือไม่

☐ 1. เคย
1.1 จากหน่วยงานภาครัฐจำนวน.....ครั้ง / ปี
1.2 จากหน่วยงานภาคเอกชนจำนวน.....ครั้ง / ปี
☐ 2. ไม่เคย

10. สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (บ่อยที่สุด)

☐ 1. ที่ทำการกลุ่ม	☐ 2. ส่งตามร้านค้าปลีก
☐ 3. ส่งโรงงานอุตสาหกรรม	☐ 4. ขายตามเทศกาลต่าง ๆ
☐ 5. ไม่มีสถานที่แน่นอน	☐ 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

11. ยอดขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวม.....บาท / ปี

12. กำไรจากการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรวม.....บาท / ปี

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)

คำชี้แจง ส่วนนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม) คำตอบในส่วนนี้ไม่มีข้อถูกหรือผิด เป็นคำตอบที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละคน โดยคำตอบของท่านไม่จำเป็นต้องเหมือนกับบุคคลอื่น ขอให้ตอบตรงตามความรู้สึกของท่านอย่างแท้จริง มีอิสระในการตัดสินใจเต็มที่ ขอให้ท่านโปรดใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด ว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้หรือไม่

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านผู้นำ					
1. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีความริเริ่ม มีการตัดสินใจ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน					
2. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีความใกล้ชิดกับสมาชิก เข้ากับสมาชิกในกลุ่มได้ ทำตัวสนิทสนมกับทุกคนได้ วางตัวเป็นกันเองกับสมาชิก					
3. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านสามารถปกป้องกลุ่ม และต่อสู้เพื่อประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่ม					
4. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านสามารถสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกได้					
5. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการแบ่งงาน กำหนดลักษณะงานของตนเองและของสมาชิกในกลุ่มได้ชัดเจน					
6. ปรชาณกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านสามารถเข้าใจในความสัมพันธ์ของงานแต่ละส่วนที่สมาชิกแต่ละคนทำได้					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
7. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน สามารถห้ามการกระทำบางประการ ของสมาชิกในกลุ่มได้					
8. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน ใช้ความเด็ดขาดในการตัดสินใจ ลงโทษผู้กระทำผิดระเบียบของกลุ่มได้					
9. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน สามารถสนับสนุนให้สมาชิกใช้ความ มานะ ความพยายาม เพื่อผลงานที่ดีกว่า					
10. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของ ท่าน กล้าที่จะตัดสินใจในเรื่องที่ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม					
ด้านความไว้วางใจ					
11. ท่านเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์ของ สมาชิกในการปฏิบัติงาน					
12. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการแบ่งหน้าที่ ในการทำงานแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง					
13. ท่านมีความเชื่อถือและมั่นใจใน ประธานกลุ่มและคณะกรรมการต่อ การดำเนินงานกลุ่ม					
14. เมื่อมีการดำเนินงานที่เป็นทางการ และการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการ ท่านได้ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มอย่าง เต็มใจ					
15. ท่านเชื่อมั่นในนโยบาย และกลยุทธ์ การบริหารของกลุ่ม					
16. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี สมาชิกเพิ่มขึ้น					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านการต่างตอบแทนกัน					
17. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น					
18. เมื่อท่านมีปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานได้ปรึกษาสมาชิกภายในกลุ่ม					
19. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มประกอบกิจกรรม					
20. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบกิจกรรม					
21. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้ช่วยให้สมาชิกสามารถพบปะช่วยเหลือกันในการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม					
22. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่					
23. การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้สมาชิกมีงานทำตลอดทั้งปี					
24. การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
25. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก่สมาชิกในกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน					
26. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้รับการเยี่ยมเยียนดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น					
27. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านเป็นที่รู้จักมีชื่อเสียงหรือได้รับการยอมรับจากประชาชนหรือหน่วยงาน					
ด้านเครือข่าย					
28. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมครบทุกครั้ง					
29. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกกลุ่มอื่นๆ					
30. การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านช่วยให้บุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมของกลุ่ม					
31. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านช่วยให้สมาชิกซื้อปัจจัยในการผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด					
32. การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านช่วยให้การทำงานในองค์กรระดับหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้าน มีการทำงานช่วยกันมากขึ้น					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
33. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านช่วยให้สมาชิกสามารถพบปะช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งผลให้มีความสามัคคีกันมากขึ้น					
34. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีแหล่งรองรับสินค้าอย่างถาวรและสามารถขยายแหล่งรองรับสินค้าได้เพิ่มขึ้น					
ด้านข้อมูลข่าวสาร					
35. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่สมาชิกภายในกลุ่มผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายประกาศ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ					
36. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการถ่ายทอดความรู้วิชาการใหม่ ๆ แก่สมาชิก					
37. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการประสานงานประชาสัมพันธ์ผลงานแก่นักศัลภายนอก					
38. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีหนังสือแจ้งวาระการประชุมแก่สมาชิกทราบทุกครั้ง					
39. ท่านได้รับทราบความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
40. มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
41. มีเจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเข้ามาให้ คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
42. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการ สื่อสารข้อมูลภายในกลุ่มได้ถูกต้อง ชัดเจนมีประสิทธิภาพแก่สมาชิก					
<u>ด้านการได้รับการสนับสนุนจากบุคคล หรือองค์กรภายนอก</u>					
43. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีเจ้า หน้าภาครัฐเข้ามาเยี่ยมชมให้ คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการ ดำเนินงานเป็นประจำ					
44. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนเข้ามาเยี่ยมชม ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการ ดำเนินงานเป็นประจำ					
45. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมี เจ้าหน้าที่ภาครัฐรับฟังความคิดเห็น จากสมาชิกในกลุ่มท่าน					
46. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนรับฟังความ คิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่มท่าน					
47. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมี เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ช่วยจัดหาตลาด รองรับสินค้า					

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ (ทุนทางสังคม)	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
48. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมี เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนได้ช่วยจัดหา ตลาดรองรับสินค้า					
49. เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นผู้ประสานงาน ในการจัดหาเงินทุนให้กับกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
50. เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนได้เป็นผู้ ประสานงานในการจัดหาเงินทุน ให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
51. เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นผู้ประสานงาน ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้กับกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
52. เจ้าหน้าที่ภาคเอกชนได้เป็นผู้ ประสานงานในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของ ท่าน					

ตอนที่ 3 ลักษณะความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

คำชี้แจง ส่วนนี้เป็นลักษณะความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คำตอบในส่วนนี้ไม่มีข้อถูกหรือผิดเป็นคำตอบที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละคน โดยคำตอบของท่านไม่จำเป็นต้องเหมือนกับบุคคลอื่น ขอให้ตอบตรงตามความรู้สึกของท่านอย่างแท้จริง มีอิสระในการตัดสินใจเต็มที่ ขอให้ท่านโปรดใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด ว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้หรือไม่

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
<u>ด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรม</u> <u>ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร</u>					
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการวางแผนการดำเนินงานไว้ล่วงหน้าเสมอ					
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานกลุ่มให้สมาชิกทราบไว้อย่างชัดเจน					
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง					
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านจำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง					
5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการพัฒนาทักษะในการผลิตผลิตภัณฑ์					
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ					

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการระดม และสะสมเงินทุนเข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร					
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ					
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่สินค้าซึ่งเป็นผลงานของกลุ่ม					
10. ในอดีตกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านเคยนำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ					
11. ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านได้นำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ					
<u>ด้านความพึงพอใจของสมาชิกในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร</u>					
12. ท่านมีความพึงพอใจในความรู้ความสามารถของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
13. ท่านมีความพึงพอใจในการบริหารงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
14. ท่านมีความพึงพอใจในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอ ศิษรภูมิในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
15. ท่านมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน ที่ผลิตออกจำหน่าย					
16. ท่านมีความพึงพอใจในรายได้ที่กลุ่ม ของท่านได้รับการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร					
17. ท่านมีความพึงพอใจในความรู้ที่ทาง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านจัด ฝึกอบรมให้แก่ท่าน					
18. ท่านมีความพึงพอใจในชื่อเสียงที่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน ได้รับ					
19. ท่านมีความพึงพอใจในการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ของท่านทำเอง					
20. ท่านมีความพึงพอใจในรายได้ที่ ได้รับการร่วมทำกิจกรรมกับ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร					
21. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วม ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรของท่าน					
22. ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงาน กับหน่วยงานภายนอก					
23. ท่านมีส่วนร่วมในการ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
24. ท่านมีส่วนร่วมในการระดมเงินออม เข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
25. ท่านมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่าน					
26. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรของท่านให้ทันสมัย					
27. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าฝึกอบรมที่ หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น					
28. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดง ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรของท่านในการออกร้าน ตามงานต่าง ๆ					

ความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
29. ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ที่กลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรของท่าน ดำเนินการ					
30. ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ที่ หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการ					

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1 สิ่งที่ท่านต้องการให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกระทำแต่ยังไม่สามารถกระทำได้ คือ

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านต้องการให้เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของท่านช่วยเหลือหรือ
แก้ไขปัญหาท่านด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

3.3 ท่านต้องการให้หน่วยงานอื่น ๆ ช่วยเหลือด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

3.4 ปัญหาอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

3.5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

นายธีรเดช ชำนาญกิจ

นิติปรัชญาโท สาขาสังคมวิทยาประยุกต์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก ข

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และสมาชิกกลุ่มจะได้ใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักมารวมตัวกัน ซึ่งกิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การทอผ้าไหม โดยนำผลผลิตจากการเลี้ยงไหมมาทอผ้าไหมทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเป็นอย่างดี รวมทั้งยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสามัคคี ซึ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนมีประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม ประเภทของผลิตภัณฑ์กลุ่ม แหล่งจำหน่ายและเครือข่ายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้ (สำนักงานเกษตรอำเภอสีขรภูมิ, 2553)

ประวัติความเป็นมา

บ้านประทุนได้จัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตั้งแต่ปี 2535 และได้ส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมโดยสำนักงานเกษตรอำเภอสีขรภูมิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องจนถึงปี 2547 ได้จดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยมีนางประกอบ จำปาทอง เป็นผู้ริเริ่มโดยมีแรงบันดาลใจจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีน้ำพระทัยสนับสนุนกลุ่มทอผ้าทั่วทุกภาค โดยมีสมาชิกครั้งแรก จำนวน 20 คน มีการระดมทุนจากสมาชิกคนละ 200 บาท มีเงินทุนเริ่มต้น 4,000 บาท สำหรับซื้อวัตถุดิบ เช่น เส้นไหม บางครัวเรือนมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไว้ใช้ในครัวเรือน ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 87 คน สมาชิกมีกลุ่มเริ่มทอผ้าไหมด้วยกี่กระทบแบบโบราณ ลวดลายดั้งเดิม โดยได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ และเริ่มต้นทอด้วยกี่กระตุกเมื่อปี 2539 ซึ่งยอดจำหน่ายผ้าไหมเป็นที่น่าพอใจของคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม ต่อมาปี 2540 ได้คิดค้นพัฒนารูปแบบลายต่าง ๆ เช่น ผ้าโสร่งหางกระรอก มีการประยุกต์ลวดลายใหม่ ให้มีสีสันแปลกตา ถือเป็นผูริเริ่มทอไหมเส้นยืนที่ได้มาตรฐาน โดยให้มีขนาดที่เล็กลงตรงกับความต้องการของตลาด จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 4 ดาวในปี 2546 และปี 2547

ปัจจุบันมีกิจกรรม 9 กิจกรรม ได้แก่ กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านประทุน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มกองทุนหมู่บ้านประทุน กลุ่มประปาหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงโค - กระบือ กลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มเครือข่ายจำนวน 5 กลุ่มกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านเตล

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านท่าสว่าง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแสรอ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านจารพัต กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านยางกระจับ กลุ่มถือได้ว่ามีความมั่นคง ความต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีแนวโน้มในการขยายตัวสูงเนื่องจากความต้องการของตลาดมีมาก และยังไม่ปรากฏว่ามีกลุ่มใดสามารถผลิตสินค้ามาเป็นคู่แข่งได้ กลุ่มมีความสามารถในการจัดหาเงินทุนโดยการพึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่ เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์มีการผลิตเพื่อใช้เองในหมู่บ้าน นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมได้มีพ่อบ้านซึ่งเป็นสามีของแม่บ้านเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตด้วย

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนาเป็นอาชีพหลัก ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพรอง และทอผ้าไหมขายเป็นอาชีพเสริม เนื่องจากการทำนาของชาวบ้านประทุน เป็นการทำนาเพื่ออาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว สามารถทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้ง ทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือน คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มจึงได้ปรึกษารื้อหรือ จนได้แนวทางแก้ไขปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครัวเรือน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนพึ่งตนเอง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

1. พัฒนาการผลิตไหม

1.1 พันธุ์หม่อน

เดิมสมาชิกกลุ่มจะปลูกหม่อนพันธุ์พื้นเมืองที่มีใบขนาดเล็ก ผลผลิตต่ำ ปัจจุบันได้พัฒนาปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 ซึ่งให้ผลผลิตที่สูงกว่า ทำให้มีใบหม่อนเพียงพอต่อความต้องการสำหรับเลี้ยงไหมในหมู่บ้าน ทั้งยังสามารถแบ่งใบหม่อนจำหน่ายให้กับเกษตรกรหมู่บ้านอื่น และขยายพื้นที่ปลูกหม่อนพันธุ์ดังกล่าวไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง 22 หมู่บ้าน ปัจจุบันบ้านประทุนมีพื้นที่ในการปลูกหม่อน 100 ไร่ ภายใต้การบริหารจัดการของกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลแดล

1.2 พันธุ์ไหม

เดิมสมาชิกเลี้ยงไหมพันธุ์พื้นเมือง มีความอ่อนแอต่อโรค ผลผลิตต่ำ ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเลี้ยงไหมพันธุ์ดอกบัว ซึ่งเป็นไหมพันธุ์ดีที่ทางราชการส่งเสริมให้เลี้ยง ภายใต้การดูแลของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสุรินทร์ ให้ผลผลิตสูงกว่า คุณภาพเส้นไหมดีกว่า เส้นไหมที่สามารถผลิตได้จะนำไปทอผ้าในกลุ่มทั้งหมด โดยไม่มีการจำหน่ายเส้นไหม แต่ก็ยังไม่

เพียงพอต่อการผลิตผ้าไหมในกลุ่ม เนื่องจากตลาดมีความต้องการผ้าไหมของกลุ่มเป็นจำนวนมาก และนับวันยังมีความต้องการมากขึ้นเนื่องจากผ้าไหมกลุ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นทำให้ตลาดเริ่มกว้างขึ้น

2. พัฒนาการผลิตผ้าไหม

กลุ่มได้มีการคิดค้นพัฒนาสีสันทึบและลายผ้าพื้นเมือง เช่น ลายหางกระรอก โสร่งหางกระรอก ลายโฮด ลานเงิน ลายอันลุยซิม ลานอันพรม ลายมะเฟือง ให้มีสีสันที่สวยงาม เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะโสร่งลายหางกระรอกสามารถพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม เป็นสินค้าที่สร้างรายได้เป็นรายได้หลัก อีกทั้งยังสามารถส่งประกวดแล้วได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ถึง 12 รางวัล เป็นรางวัลชนะเลิศ 3 ครั้ง รางวัลที่ 3 จำนวน 2 ครั้ง รางวัลชมเชยจำนวน 7 ครั้ง

3. พัฒนาการอุปกรณ์ การผลิตผ้าไหม

เดิมสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ใช้กี่กระตักซึ่งทอผ้าได้ช้า ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นกี่กระตุก โดยสมาชิกมีกี่กระตุกเป็นของตนเอง ทำให้สามารถทอผ้าไหมได้เร็วยิ่งขึ้นปริมาณการทอผ้าไหมมีมากขึ้น มีพ่อบ้านของสมาชิกกลุ่มจำนวน 3 ราย สามารถผลิตอุปกรณ์ทุกชนิดที่ใช้ในกระบวนการทอผ้าไหมได้เองเพื่อจำหน่ายในหมู่บ้านเป็นผลผลิตให้สมาชิกกลุ่ม กลุ่มสามารถซื้ออุปกรณ์ราคาถูกกว่าและสะดวกกว่า ทั้งยังผลิตเพื่อจำหน่ายให้กับผู้ทอผ้าไหมหมู่บ้านอื่น ๆ

4. พัฒนาการตลาดผ้าไหมของกลุ่ม

โดยทั่วไปแล้วจังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่ในการผลิตผ้าไหมหลายแห่ง จนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ ปัญหาส่วนใหญ่ของการผลิตผ้าไหม คือ ปัญหาด้านการตลาด สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ได้หาทางออกด้านการตลาดให้กับผ้าไหมของกลุ่มคือ ทำให้ราคาถูก สีสันตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มทุกคนให้มีความสามารถเป็นผู้จำหน่ายได้ ทำให้ไม่มีปัญหาด้านการตลาดผ้าไหมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนสามารถนำผ้าไหมไปจำหน่ายได้ทั้งในและนอกหมู่บ้าน คณะกรรมการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือประสานงานกับสมาชิกเมื่อจะมีการนำสินค้าไปส่ง หรือกรณีมีพ่อค้า แม่ค้ามารับซื้อที่หมู่บ้าน ตลาดหลักของกลุ่มแม่บ้านคือ ขายส่งให้แม่ค้าพ่อค้าตามตลาดนัดอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ อำเภอสังขะ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอปราสาท อำเภอดิษฐานภูมิ อำเภอจอมพระ อำเภอสนม อำเภอรัตนบุรี

อำเภอท่าตูม อำเภอลำควน อำเภอเมือง นอกจากนี้ขายส่งให้ผู้ซื้อใน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ และแม่ค้าจากจังหวัดศรีสะเกษ เดินทางมาซื้อเป็นประจำที่หมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุและสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกดังนี้

1. เพื่อสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน
2. เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษและสามารถถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นหลังต่อไป
3. เพื่อให้สมาชิกในชุมชนแต่ละครัวเรือนสามารถมีรายได้เสริม
4. เพื่อลดการว่างงาน และไปทำงานต่างท้องถิ่นของคนในชุมชน
5. เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี จากการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน
6. เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนา สามารถพึ่งพาตนเองได้และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
7. เสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพให้สมาชิกมีรายได้ และปรับปรุงความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น
8. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับบุคคลที่สนใจ

ผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ผลิตผ้าไหมที่มีคุณภาพในรูปแบบลวดลายลักษณะสีที่แปลกใหม่ แต่ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าไหมพื้นเมืองไว้ ลายผ้าไหมที่กลุ่มผลิตมีดังนี้

1. ผ้าไหมลายโสร่งหางกระรอก ซึ่งบ้านประทุนเป็นแหล่งที่มากที่สุดและมีชื่อเสียงมากที่สุดของจังหวัดสุรินทร์ เป็นลายตารางสำหรับผู้ชาย ปัจจุบันได้มีการประยุกต์เป็นลายสากลมีหลากหลายสีเพื่อใช้สำหรับตัดเสื้อใช้ได้ทั้งบุรุษและสตรี

2. ผ้าไหมลายหางกระรอก

3. ผ้าไหมลายอันลวยซิม

แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นที่ต้องการของตลาดมากและได้จำหน่ายไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตาม อำเภอและจังหวัดที่ใกล้เคียง ดังนี้

1. ตลาดนัดทั่วไปในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ อำเภอสังขะ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอปราสาท อำเภอศีขรภูมิ อำเภอจอมพระ อำเภอสนม อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอลำดวน อำเภอเมือง

2. ที่ทำการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านประทุน

3. ลูกค้าต่างจังหวัด ได้แก่ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอไพรบึง อำเภออุษันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี

4. แสดงสินค้าในงานเทศกาลประจำปีของอำเภอและจังหวัด ตลอดจนงานนิทรรศการต่าง ๆ
เครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้มีเครือข่ายที่เกื้อกูลต่อกันและกันในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มซึ่งมีกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านแตล ตำบลแตล

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแพรอ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอสวนรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านจารพัด อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

5. กลุ่มแม่บ้านยางกระจับ ตำบลพรมเทพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

กิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ถึงกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่มีต่อสังคมและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่อาจจะมีผลกระทบจากการทำกิจกรรมทอผ้าไหมมีประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปข้อมูลต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ดังนี้

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้มีการทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ร่วมกัน เช่น การเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียนตามโอกาสพิเศษ การเลี้ยงอาหารผู้สูงอายุในงานเทศกาล การพัฒนาหมู่บ้าน งานกีฬาโรงเรียนและงานทั่ว ๆ ไป หากหมู่บ้านมีงานบุญหรืองานประเพณีที่สำคัญ เช่น พิธีงานศพ พิธีงานแต่งงาน งานบุญกฐิน งานบุญผ้าป่า สมาชิกกลุ่มจะเข้าไปช่วยเหลืองานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เช่น ล้างจาน หุงข้าว ทำกับข้าว รับแขกในงาน เป็นต้น และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนเป็นจุดสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าและการผลิตอุปกรณ์การทอผ้า นอกจากนี้ได้มีเกษตรกรจากหลายพื้นที่เข้ามาศึกษาดูงานมากมายทั้งยังเป็นสถานที่เรียนรู้ของนักเรียนประกอบหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านประทุนอาของ ตำบลแกลง อำเภอสัขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลอดจนสมาชิกกลุ่มร่วมกันเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มทั้งในและนอกสถานที่

นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ความสำคัญในการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ได้มีขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตที่มีการจัดการไม่ให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับหมู่บ้าน และไม่ใช่สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม แต่จะใช้สีเคมีในกิจกรรมการฟอกย้อมสีไหมซึ่งจะมีวิธีการกำจัดที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ไม่ให้มีการแพร่กระจายสีเคมีสู่ธรรมชาติ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน ได้ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวมเห็นได้จากการสมทบเงินเข้ากลุ่มรายละ 1,200 บาท / ปี โดยที่กลุ่มไม่ต้องจัดสรรเฉลี่ยคืนสมาชิกและกลุ่มสามารถนำเงินไปใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ เช่น จัดงานวันเด็ก วันผู้สูงอายุ งานกีฬาหมู่บ้าน กีฬาโรงเรียน กีฬา อบต. การปลูกป่าในที่สาธารณะ เป็นต้น

ผลงานและรางวัล

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนผลิตผลงานและรับรางวัลต่าง ๆ มากมายซึ่งนำสู่ความภาคภูมิใจและชื่อเสียงให้กลุ่มเป็นที่รู้จัก ทำให้ผ้าไหมบ้านประทุนเป็นที่ยอมรับและมีตลาดที่รองรับแน่นอนตลอดจนสมาชิกมีรายได้ที่มั่นคง ซึ่งผลงานและรางวัลต่าง ๆ ที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้รับมี ดังนี้ (สมาชิกกลุ่มคนที่หนึ่ง, สัมภาษณ์)

1. ปี 2543 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนทอผ้าไหมลายสโรงแห่งกระรอกยาว 69 เมตร และนำทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
2. ปี 2545 ชนะเลิศอันดับ 1 และ ชนะเลิศอันดับ 3 ประเภทผ้าไหมลายสโรงแห่งกระรอก ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
3. ปี 2546 ชนะเลิศอันดับ 1 และนางฉลพร ทิมประทุน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุนได้รับรางวัลชมเชยประเภทผ้าไหมลายสโรงแห่งกระรอก ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
4. ปี 2547 ชนะเลิศอันดับ 3 และรางวัลชมเชย ประเภทผ้าไหมลายสโรงแห่งกระรอก ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร
5. ปี 2548 รางวัลชมเชย ประเภทผ้าไหมลายสโรงแห่งกระรอก ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

6. ปี 2549 ชนะเลิศอันดับ 2 และรางวัลชมเชย ประเภทผ้าไหมลายโบราณหางกระรอก ณ
ค้ำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

7. ปี 2550 รางวัลชมเชย ประเภทผ้าไหมลายโบราณหางกระรอก ณ ค้ำหนักภูพานราชนิเวศน์
จังหวัดสกลนคร

8. ปี 2551 ชนะเลิศอันดับ 1 ประเภทผ้าไหมลายโบราณหางกระรอก ณ ค้ำหนักภูพานราช
นิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

9. ปี 2552 รางวัลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับเขต ประจำปี 2552 จากสำนักส่งเสริมและ
พัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 จังหวัดขอนแก่น

10. ปี 2553 รางวัลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับชาติ ประจำปี 2553 จากกรมส่งเสริม
การเกษตร

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความเป็นมาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร และวรทัศน์ อินทรคัมพร ได้อธิบายถึงความเป็นมาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) ได้อธิบายว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ในปี 2511 ภายใต้การดำเนินงานส่งเสริมวิชาการคหกรรมศาสตร์แก่แม่บ้านเกษตรกรและเยาวชนสตรีในกลุ่มชาวนา ซึ่งวิชาที่ได้อบรมในตอนนั้นได้แก่ อาหารและโภชนาการ ตัดเย็บเสื้อผ้า และศิลปะประดิษฐ์ ณ ศูนย์สาธิตกลุ่มชาวนา 4 ศูนย์ คือ ศูนย์อำเภอภินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ศูนย์อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และศูนย์อำเภอเข็รใหญ่จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้น ได้รวมกลุ่มอบรมเผยแพร่ของกรมการข้าว และกรมกสิกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม คือ เมื่อมีการส่งเสริมเกษตรกรหรือพ่อบ้านกลุ่มต่างๆ พร้อมกันไปอย่างเป็นระบบ กรมการส่งเสริมการเกษตรจึงได้รวมการดำเนินงานคหกรรมศาสตร์ในหน่วยยุวกสิกร และกลุ่มชาวนาเข้าด้วยกันตั้งเป็นสำนักงานเคหกิจเกษตร และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คหเศรษฐศาสตร์” และ “เคหกิจเกษตร” ตามลำดับ มีการจัดฝึกอบรมตามกลุ่มในจังหวัดต่าง ๆ สมาชิกที่ได้รับการฝึกอบรมได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อเข้ารับบริการทางด้านวิชาการทางด้านวิชาคหกรรมศาสตร์ และจัดตั้งกลุ่มขึ้นเรียกว่า “กลุ่มเคหเศรษฐศาสตร์” (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2546) และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เกิดจากสมาชิกที่ผ่านการอบรมและรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแรกคือ หมู่บ้านป่าคา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2513 แต่ในช่วงนั้นจะเรียกว่า กลุ่มเคหกิจเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 กรมส่งเสริมการเกษตรได้พิจารณาเห็นว่าหน้าที่แม่บ้านเกษตรกรรวมตัวกันขึ้นเรียกว่า “กลุ่มเคหกิจเกษตร” ยังไม่ถูกต้องเพราะว่า “เคหกิจเกษตร” เป็นวิชาการวิชาหนึ่งเช่นเดียวกับวิชาเกษตร การเรียกชื่อกลุ่มควรเป็นชื่อที่บ่งประเภทของสมาชิก โดยแต่เดิมได้มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร กลุ่มยุวชนเกษตรกรอยู่แล้ว จึงเป็นการสมควรให้ใช้ชื่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและได้มีการจัดตั้งงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้น ตามประกาศของกรมส่งเสริมการเกษตร

ตามเลขที่ 562/2518 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2518 เพื่อให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงานในการเข้าไปส่งเสริมสตรีในภาคการเกษตร ทางด้านการเกษตร เทคโนโลยีเกษตร (วรทัศน์ อินทร์คัมพร, 2546)

ความหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ และวรทัศน์ อินทร์คัมพรได้อธิบายถึงความหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) ได้ให้ความหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ การรวมตัวกันของสตรีในภาคเกษตรตั้งแต่ 15 คน ขึ้นไป อยู่ในหมู่บ้านตำบลเดียวกันมีความสนใจร่วมกัน มีทำกิจกรรมของสมาชิกร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความผาสุกและมั่นคง

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2539) ได้ให้ความหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือ สตรีที่ทำงานในภาคเกษตร มีความสนใจและตั้งใจรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพเกษตร โดยยึดมั่นอุทิศตนช่วยเหลือกลุ่ม และเพื่อนสมาชิกด้วยความเสียสละ เพื่อให้ครอบครัวและสังคมเกษตรกรรมมีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้

วรทัศน์ อินทร์คัมพร (2546) ได้ให้ความหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือภรรยาของเกษตรกรหรือบุตรหลานของเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และพ้นจากการเป็นสมาชิกเยาวชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รวมตัวกันขึ้นในด้านความคิด กำลังกาย กำลังทรัพยากรและจิตใจ เพื่อรวมกันทำงานช่วยกันแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในด้านอาชีพเกษตรกรรม และความเป็นอยู่ให้มีรายได้ดี สุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความมั่นคงของชีวิตครอบครัวอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นเป็นผลสืบเนื่องช่วยให้เศรษฐกิจของชาติดีขึ้นด้วย

การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ที่จะให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีแนวทางปฏิบัติไปในทางที่เหมือนกัน กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งและดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้ดังนี้

1. หลักการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้กำหนดหลักการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้ 5 ข้อ ดังนี้

- 1.1 เป็นองค์กรของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 1.2 เป็นแหล่งความรู้เพื่อพัฒนาสมาชิกให้สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้
- 1.3 ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการเน้นการทำงานเป็นทีม
- 1.4 มีการกำหนดระเบียบกติกาในการดำเนินงานตามระบอบประชาธิปไตย โดยสมาชิกเพื่อสมาชิก
- 1.5 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมกันตัดสินใจแก้ไขปัญหา และร่วมกันรับผลประโยชน์

2. วัตถุประสงค์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อให้เป็นไปในเป้าหมายเดียวกันของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่าง ๆ ทั่วประเทศคือ

- 2.1 เพื่อเป็นแหล่งรับ และถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการเกษตรและเคหกิจเกษตรให้แก่สมาชิก

2.2 เพื่อดำเนินกิจกรรมไปในเชิงเศรษฐกิจพอเพียง ไปจนถึงวิสาหกิจชุมชน

2.3 เพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเขามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม

2.4 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ เพื่อให้สมาชิกมีรายได้ และปรับปรุงความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น

3. ประโยชน์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้อย่างน่าสนใจ คือ

3.1 ช่วยให้แม่บ้านเกษตรกรเรียนรู้จากกันและกัน และได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ในการจัดการงานบ้าน และงานอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ช่วยกระตุ้นใจของแม่บ้านเกษตรกร สามารถวางแผนงานกิจกรรมให้ได้ผลดีกว่าเดิม

3.3 ช่วยให้แม่บ้านเกษตรกรได้พัฒนาศักยภาพ สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและเข้าร่วมในงานพัฒนาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

3.4 ทำให้เกิดความช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา และปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยอาศัยพลังกลุ่ม

3.5 ได้รับความเชื่อถือจากองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในฐานะองค์กรตัวแทนของแม่บ้านเกษตรกรมากกว่าแต่ละคนทำงานโดยลำพัง

4. การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการจัดตั้งของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยแม่บ้านเกษตรกรที่สนใจสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้

4.1 ปกึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือเคหกิจเกษตร เพื่อขอรับความรู้แนวทางการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

4.2 หาโอกาสพูดคุยภายในกลุ่มกันเองถึงปัญหาและความสนใจที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอยู่

4.3 ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจและสร้างแรงจูงใจให้เข้าร่วมกลุ่มกันโดยสมัครใจ

4.4 นัดประชุมผู้ที่มีปัญหาและผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ โดยทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการ

4.5 ร่วมกันเลือกผู้นำกลุ่ม 1-3 คน ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการแก้ไขปัญาและติดต่อประสานงานระหว่างแม่บ้านเกษตรกรด้วยกัน อีกทั้งติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการและหน่วยงานภาคเอกชน

4.6 ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทำงานของกลุ่ม และระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์

4.7 ผู้นำกลุ่มแจกใบสมัคร แนะนำการกรอกใบสมัคร กำหนดส่งคืนพร้อมนัดวันประชุมเพื่อกำหนดจัดตั้งกลุ่มต่อไป

5. ขั้นตอนและวิธีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

5.1 ผู้นำกลุ่มรวบรวมใบสมัครจากผู้สนใจ และเรียกผู้สมัครประชุมเพื่อการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

5.2 เจ้าหน้าที่ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจและเป็นข้อพิจารณาตัดสินใจเลือกผู้มีความสามารถ มาเป็นคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 5 คน เพื่อบริหารกลุ่ม

5.3 การตั้งชื่อกลุ่ม ให้ขึ้นต้นด้วยคำว่า “กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร” แล้วตามด้วยชื่อหมู่บ้านหรือตามมติที่ประชุม เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร่วมใจบ้านเนินมะขาม

5.4 คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กรอกข้อมูลสมาชิกในแบบขอจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และขอขึ้นทะเบียนกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเสนอขอจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรอำเภอ

5.5 การรับรองการจัดตั้งกลุ่ม โดยให้นายอำเภอ และเกษตรอำเภอลงนามในหนังสือรับรอง

5.6 การรายงานการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้อำเภอรวบรวมส่งจังหวัด รายงานกรมส่งเสริมการเกษตร ตามระบบการจัดเก็บและบันทึกข้อมูลสถาบันเกษตรกรของศูนย์สารสนเทศ ภายในวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

6. คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำเป็นต้องมีคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อให้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยบทบาทที่สำคัญ และตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.)

6.1 บทบาทและหน้าที่หลักของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1) กระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิกและให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

2) เป็นแกนนำกำหนดแผนงานโครงการของกลุ่ม ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสมาชิก

3) เป็นผู้แทนของกลุ่มในการนำเสนอปัญหา ความต้องการของสมาชิก และประสานงานกับภาครัฐ และภาคเอกชน ให้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

4) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุน และเพิ่มเงินทุนเพื่อพัฒนากิจกรรมของกลุ่ม ตลอดจนส่งเสริมด้านการตลาด

5) เสริมสร้างความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกด้วยกัน กับหน่วยงานราชการและบุคคลภายนอก

6) ดำเนินการตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรและมติที่ประชุมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

7) ดำเนินการให้มีข้อตกลงของกลุ่ม และส่งเสริมให้สมาชิกปฏิบัติตาม

6.2 บทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประกอบด้วย 5 ตำแหน่งหลัก ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรณญิก และประชาสัมพันธ์ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิกในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้น ๆ ซึ่งมีความตั้งใจจริงที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม เสียสละ ซื่อสัตย์และสุจริต รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ได้ชัดเจน ซึ่งจะอยู่ในวาระปฏิบัติหน้าที่ 2 ปี แต่ไม่เกิน 3 วาระติดต่อกัน สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1) ประธาน

1.1) ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุม

1.2) ทำหน้าที่กำหนดเรื่อง หรือวาระการประชุมและแผนการประชุมเพื่อให้ได้มติกกลุ่มในการทำงานให้ได้ดีที่สุด

1.3) ทำหน้าที่วางแผนแนวทาง และนโยบายของกลุ่ม

1.4) ช่วยชี้แนะวิธีการให้กลุ่มทำโครงการขอการสนับสนุนจากแหล่งงบประมาณต่าง ๆ

1.5) ปฏิบัติตามมติที่ประชุม

2) รองประธาน

2.1) ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่

2.2) มีบทบาทในการร่วมปฏิบัติงานกับประธานอย่างใกล้ชิด

2.3) ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีครุภัณฑ์ทรัพย์สินของกลุ่ม และควบคุมการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มและสมาชิก

2.4) ปฏิบัติงานอื่นใดที่ประธาน และที่ประชุมมอบหมายให้ปฏิบัติ

3) เลขานุการ

3.1) ทำหน้าที่จัดทำเอกสาร และจัดทำรายงานการประชุม

3.2) ทำหน้าที่จัดทำทะเบียน และสถานะของสมาชิกทุกคน

3.3) ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.4) ปฏิบัติงานอื่นใดที่ประธาน และที่ประชุมมอบหมายให้ปฏิบัติ

4) เภรัณญิก

กลุ่ม

- 4.1) ทำหน้าที่ควบคุมและแสดงรายการการเงินและบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม
- 4.2) ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่สมาชิกในการจัดบันทึกและการจัดทำบัญชี
- 4.3) ปฏิบัติงานอื่นใดที่ประธาน และที่ประชุมมอบหมายให้ปฏิบัติ

5) ประชาสัมพันธ์

- 5.1) ทำหน้าที่กระจายข่าวสาร ความรู้ไปสู่สมาชิก
- 5.2) ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานของกลุ่ม
- 5.3) ทำหน้าที่ประสานงาน และนัดหมายสมาชิกร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม
- 5.4) ปฏิบัติงานอื่นใดที่ประธาน และที่ประชุมมอบหมายให้ปฏิบัติ

7. สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

นอกจากคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้ว สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นส่วนที่สำคัญที่จะสามารถขับเคลื่อนและนำพากลุ่มไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะมีคุณสมบัติ และมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

7.1 คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ผู้ที่มีความประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2546)

- 1) เป็นสตรีทำงานในภาคเกษตรกรรม บุตรหลานของเกษตรกร มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปหรือเป็นภรรยาของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพในหมู่บ้าน หรือตำบลที่มีการจัดตั้งกลุ่ม

2) มีความสนใจที่จะร่วมกันดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้มีความก้าวหน้ามั่นคงในการที่จะพัฒนาอาชีพเกษตรของครอบครัว และกลุ่มให้ดีขึ้น

3) ผู้สมัครต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครอง หรือหัวหน้าครอบครัว โดยกรอกใบสมัคร และยื่นต่อคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามมติของกลุ่มเพื่อนำไปจัดซื้อวัสดุที่จะใช้ในกิจกรรมกลุ่ม ค่าธรรมเนียมนี้จะเรียกเก็บเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกเท่านั้น

4) ผู้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องเสียสละร่วมประชุม ทำกิจกรรมของกลุ่มหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ในการฝึกปฏิบัติงานกลุ่ม ตลอดจนให้ความร่วมมือกับทางราชการ ตามโอกาสอันควร

7.2 บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญอันแตกต่างกันไปจากคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาที่ดีต่อไปสมาชิกจึงมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.)

- 1) เข้าร่วมประชุมกลุ่มและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ
- 2) ร่วมกำหนดแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม
- 3) ให้ข้อมูลข่าวสารหรือหาข้อมูลข่าวสารให้แก่กลุ่มเพิ่มประโยชน์ในด้านต่าง ๆ
- 4) ให้ความช่วยเหลือนำความรู้ที่ได้ไปปรับปรุงงานครอบครัว และอาชีพ รวมถึงเผยแพร่แก่ผู้อื่น
- 5) กระตุ้นให้ผู้นำกลุ่มและเพื่อนสมาชิกปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกเป็นส่วนใหญ่

6) ให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่องหรือขยายกิจกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

7) แนะนำเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นสมาชิกให้เห็นคุณค่าความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

8) ปฏิบัติตามมติและข้อบังคับของกลุ่ม และให้ความร่วมมือกับราชการในโอกาสอันสมควร

9) ไม่ทำเรื่องที่เสื่อมเสียแก่กลุ่มและสมาชิก

8. แนวทางการปฏิบัติงาน

คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรมีแนวทางการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้ คือ (วรทัศน์ อินทร์คัมพร, 2546)

8.1 การประชุม

1) การประชุมประจำปี เป็นการประชุมที่คณะกรรมการฯ ร่วมกับสมาชิกเจ้าหน้าที่บุคคลที่ให้การสนับสนุนกิจการของกลุ่ม ได้รับทราบผลการดำเนินงานคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวมทั้งสรุปผลงานและกิจกรรมของกลุ่มในรอบปีที่ผ่านมา เสนอผลงาน โครงสร้างและกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มจะดำเนินการในปีต่อไปต่อที่ประชุม ภารกิจเหล่านี้เจ้าหน้าที่ต้องเป็นพี่เลี้ยงในการให้ข้อมูลรายละเอียดเพื่อจัดทำโครงการ

2) การประชุมประจำเดือน เป็นการประชุมที่คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จัดขึ้นเพื่อแจ้งข่าวสารบริการความรู้ต่างๆ แก่สมาชิก และผู้สนใจ ตามที่กลุ่มได้กำหนดแผนปฏิบัติงานประจำปีไว้ ตลอดจนแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในขณะทำโครงการและกิจกรรม

8.2 การดำเนินงานตามโครงการ

ในการดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรูปแบบดังนี้

- 1) โครงการรวมของกลุ่มคือ โครงการหรือกิจกรรมที่ได้กำหนดในแผนการดำเนินงานประจำปี โดยสมาชิกของกลุ่มทุกคนต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ โครงการนี้จะมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติและการรับความรู้ต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ทำให้สมาชิกเรียนรู้การทำงานร่วมกัน เกิดความรับผิดชอบ รู้จักเสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกันสร้างความสามัคคีในกลุ่ม
- 2) โครงการรวมกลุ่มย่อย คือ โครงการที่สมาชิก 5 - 10 คนมีความสนใจเหมือนกันมีวัตถุประสงค์ร่วมกันจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ตนเองถนัด เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนร่วมลงทุน ร่วมแรง ในการที่จะดำเนินการตามโครงการ ให้เกิดรายได้เพิ่มแก่ครอบครัว
- 3) โครงการส่วนบุคคล สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรเลือกโครงการเกษตร หรือเคหกิจเกษตร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ตนเองสนใจ มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการประกอบอาชีพของครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกปฏิบัติหรือทำให้เกิดรายได้แก่ครอบครัว
- 4) โครงการจากนโยบายการส่งเสริมการเกษตรในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือ พัฒนาแม่บ้านเกษตรกรให้มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพการเกษตร เคหกิจเกษตร และการอนามัยในครอบครัว เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรที่เป็นส่วนสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ครอบครัวเกษตรกร เป็นพลังสำคัญในการตัดสินใจและใช้แรงงานในการประกอบอาชีพการเกษตร การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

การแบ่งลักษณะของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมานั้นมีหลากหลายกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไปตามการจัดตั้ง และการดำเนินกิจกรรม วรทัศน์ อินทรคัมพร (2546) ได้แบ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแบ่งตามนโยบาย มีอยู่ 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว
- 2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในหมู่บ้านที่มีกลุ่มยุวเกษตรกรอยู่แล้ว
- 3) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน แต่ไม่เป็นนิติบุคคล

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแบ่งตามกิจกรรม จะได้เป็น 2 แบบ คือ

- 1) การหัตถกรรมเกษตร เช่น การจักสาน การทอผ้า การประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง ฯลฯ
- 2) การแปรรูปผลผลิตเกษตร เช่น การถนอมอาหาร การดอง การกวน

การบรรจุขวด ฯลฯ

การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เท่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้ง โดยการเรียกประชุมผู้ที่สนใจ เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน ประโยชน์ที่จะได้รับจากกลุ่ม หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะแจกใบสมัคร และรวบรวมใบสมัครแล้วนำเสนอรายงานการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการทำงาน และความเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากแม่บ้านมีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินกิจการต่างๆ มากขึ้น การจัดตั้งกลุ่มจึงต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของแม่บ้านเอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่นเป็นเพียงผู้ช่วยประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงในการกระตุ้นให้เกิดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ

กิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงกิจกรรมหรือโครงการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. โครงการรวมของกลุ่ม

โครงการรวมของกลุ่ม คือ โครงการหรือกิจกรรมที่สมาชิกทั้งกลุ่มร่วมกันทำที่เป็นหัวใจในการดำเนินงานของกลุ่ม ที่จะช่วยให้สมาชิกมีความสามัคคีช่วยเหลือกัน เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. โครงการส่วนบุคคลหรือกิจกรรมย่อย

โครงการส่วนบุคคลหรือกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมที่กลุ่มให้การสนับสนุนตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความชำนาญในวิชาชีพเฉพาะอย่างจริงจัง มีความคิดริเริ่ม รู้คุณค่าของการใช้เวลาและแรงงาน รวมทั้งทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์ในการหารายได้เพิ่ม ตัวอย่างเช่น งานตัดเย็บเสื้อผ้า งานฝีมือศิลปต่าง ๆ ปลูกไม้ดอก ผักสวนครัว เป็นต้น

การวัดความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การวัดความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สามารถประเมินได้จากประเด็นการชี้วัดในด้านต่างๆ ที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดไว้ในคู่มือการจัดชั้นสถาบันเกษตรกรนี้ คือ (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2546)

6.1 ชีววัดการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งทางด้านความรู้และการดำเนินกิจกรรม ในด้านการเกษตร การพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว การเพิ่มรายได้

6.2 ชีววัดการบริหารงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในด้านความสามารถในการเพิ่มเติมประสิทธิภาพของสมาชิกในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อครอบครัวและชุมชน อีกส่วนหนึ่งคือ ชีววัดความสามารถในการเน้นองค์ประกอบการ

ดำเนินงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาบทบาทในด้านต่างๆ ของกลุ่ม และการปรับปรุงกิจกรรมของกลุ่มให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มอย่างแท้จริง

จากประเด็นการชี้วัดดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรออกเป็น 3 ระดับ คือ (วรทัศน์ อินทรคัมพร, 2546)

1) กลุ่มระดับขั้นที่ 1 (ดี) ได้แก่ กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมการเกษตร การพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว และการเพิ่มรายได้ครบทุกด้าน กลุ่มที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมาชิก และมีความสามารถในการเป็นองค์กรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาบทบาทของกลุ่มและปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง

2) กลุ่มระดับขั้นที่ 2 (ปานกลาง) ได้แก่ กลุ่มที่มีการดำเนินการเป็นบางกิจกรรม และขาดความต่อเนื่อง กลุ่มมีความสามารถในการบริการ จัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมาชิกเพียงด้านเดียว โดยยังไม่สามารถเป็นองค์กรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา กลุ่มและให้บริการแก่สมาชิกได้

3) กลุ่มระดับขั้นที่ 3 (ปรับปรุง) ได้แก่ กลุ่มที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรม หรือมีน้อยและขาดช่วงการดำเนินงานเป็นเวลานาน กลุ่มไม่มีความสามารถที่จะบริการ จัดการภายใน รวมทั้งไม่สามารถที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากลุ่มและให้บริการแก่สมาชิกได้

บทบาทของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) ได้ระบุถึงการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรว่ามีบทบาทในด้านต่าง ๆ คือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ บทบาทด้านสังคม และบทบาทด้านวิชาการ

1. บทบาทด้านเศรษฐกิจ

1.1 ช่วยเพิ่มมูลค่าในสินค้าการเกษตร

1.2 ช่วยผลักดันนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

1.3 พัฒนาสินค้าเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการระดมทุน และบริหารจัดการกองทุนของท้องถิ่น

2. บทบาทด้านสังคม

2.1 มีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของท้องถิ่น

2.2 สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยใช้กลไกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและสภากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบล

2.3 เป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 เพิ่มประสิทธิภาพการเป็นผู้นำ และการบริหารจัดการกลุ่มแก่ผู้นำกลุ่ม และสมาชิก

3. บทบาทด้านวิชาการ

3.1 เป็นแกนนำในการรับ และถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร และเคหกิจเกษตรแก่สมาชิก ครอบครัว และชุมชน

3.2 นำการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตเกษตร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

เป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) ได้กล่าวถึงเป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ ทำให้เกิดการพัฒนาเชิงคุณภาพ เกิดการพัฒนาอาชีพภายในกลุ่ม เกิดการพัฒนาการบริหารการเงินชุมชนโดยชุมชน เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และเกิดการพัฒนามัชชุมชนที่ดี มีรายละเอียดดังนี้

1. เกิดการพัฒนาเชิงคุณภาพ

- 1.1 กลุ่มจะสามารถบริหารตนเองได้ดี
- 1.2 สร้างและพัฒนาผู้นำ และวิทยากรท้องถิ่น
- 1.3 พัฒนาครัวเรือน และการบริหารงานบ้าน
- 1.4 พัฒนารากฐานของระบอบประชาธิปไตย

2. เกิดการพัฒนาอาชีพภายในชุมชน

- 2.1 สร้างงานในชุมชน และป้องกันการย้ายถิ่น
- 2.2 พัฒนารายได้ภาคเกษตรให้สม่ำเสมอ และเพิ่มขึ้น
- 2.3 พัฒนาการประกอบการการเกษตรสู่ธุรกิจ และวิสาหกิจเกษตรชุมชน

3. เกิดการพัฒนาการบริหารการเงินชุมชนโดยชุมชน

- 3.1 มีการออมและระดมทุนภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ
- 3.2 พัฒนากองทุนชุมชนให้เชื่อมโยงกับสถาบันการเงิน
- 3.3 เกิดการค้ำไ้ไร่ผู้ชุมชน
- 3.4 นำไปสู่การจัดการทรัพยากรอื่น ๆ อย่างมีคุณค่ามากขึ้น

4. เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- 4.1 รักษาและจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างเป็นระบบ

4.2 พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่

4.3 ลดการเกิดมลพิษในชุมชน

4.4 พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงานต่าง ๆ อย่างสมดุล

5. เกิดการพัฒนาอนามัยชุมชนที่ดี

5.1 ส่งผลทำให้มีสุขภาพที่ดี

5.2 เกิดการรักษาสุขภาพในชุมชน

5.3 ช่วยให้ตนเองรอดพ้นจากโรคภัย

5.4 ทำให้เกิดความประหยัคจากปัจจัยในการรักษาสุขภาพ

ภาพถ่ายการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

ภาพผนวกที่ 1 คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน

ภาพผนวกที่ 2 การสาวไหมแบบพื้นบ้าน

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 3 การฟอกและย้อมสี

ภาพผนวกที่ 4 การตีเกลียวเส้นไหม

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 5 การกรอไหม

ภาพผนวกที่ 6 การตั้งหลอดไหมและการจูงไหม

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 7 การม้วนไหม

ภาพผนวกที่ 8 การเก็บตะกอ (วิธีบังคับเส้นด้ายขึ้นให้ขึ้นและลง เพื่อที่จะให้ด้ายพุ่งเข้าไปขัดกับด้ายยืน)

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 9 การทอผ้า

ภาพผนวกที่ 10 ผ้าไหมลายโสรงหางกระรอก

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 11 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามตลาดนัดทั้งขายปลีก และขายส่ง

ภาพผนวกที่ 12 การรับพระราชทานสร้อยรางวัลชนะเลิศที่ 1 ในการประกวดผ้าไหมจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ องค์ประธานมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ
ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร ปี 2545
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอศรีบุญเรือง (2553: 44)

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านประทุน (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 13 รางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประเภทกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ประจำปี 2553 จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ – นามสกุล	นายธีรเดช ชำนาญกิจ
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 14 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2530
สถานที่เกิด	จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การบริหาร- ทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน สถานที่ทำงานปัจจุบัน
	เจ้าหน้าที่บุคคล บริษัท กลุ่มเหล็กสหวิริยา จำกัด